

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Japonsko v letech 1951-2016: konstrukce role dobrého
mezinárodního občana**

Kateřina Rožová

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**Japonsko v letech 1951-2016: konstrukce role dobrého
mezinárodního občana**

Kateřina Rožová

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Šárka Cabadová Waisová, Ph.D

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat doc. PhDr. Šárce Cabadové Waisové, Ph.D, vedoucí mé diplomové práce, za vedení, zájem, připomínky a čas, který mi věnovala. Mé poděkování patří též mé rodině a blízkým přátelům za pomoc a podporu během studia.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK
1 ÚVOD	1
2 KONCEPT DOBRÉHO MEZINÁRODNÍHO OBČANA	4
3 JEDNOPŘÍPADOVÁ STUDIE JAPONSKA JAKO DOBRÉHO MEZINÁRODNÍHO OBČANA.....	18
3.1 Dodržování a podpora mezinárodního práva a norem.....	18
3.1.1 Prosazování lidských práv.....	22
3.1.2 Japonský postoj k odminování a Ottawské úmluvě.....	27
3.2 Podpora multilateralismu	30
3.2.1 Účast Japonska v mezinárodních institucích	30
3.2.2 Participace na řešení mezinárodních problémů a výzev	38
3.2.2.1 Odzbrojování a nešíření jaderných zbraní	38
3.2.2.2 Uprchlíci a žadatelé o azyl	42
3.2.2.3 Životní prostředí	46
3.3 Poskytování zahraniční pomoci	52
3.3.1 Humanitární pomoc	58
3.4 Zapojování se do mezinárodních úkolů a akcí jako je peacekeeping a peacebuilding	60
3.5 Veřejná diplomacie	67
4 ZÁVĚR	74
5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	79
6 RESUMÉ	89

7 PŘÍLOHY.....	91
-----------------------	-----------

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AALCO – Asian-African Legal Consultative Organization (Asijsko-africká právní konzultační organizace)

AAR – Association for Aid and Relief (Japonské sdružení pro pomoc a humanitární asistenci)

ACA – Agency for Cultural Affairs (Agentura pro kulturní záležitosti)

AfDB – African Development Bank (Africká rozvojová banka)

APEC – Asia-Pacific Economic Cooperation (Asijsko-pacifické hospodářské společenství)

APEIS – Asia-Pacific Environmental Innovation Strategy Project (Asijsko-pacifický environmentální inovační strategický projekt)

ASEAN – Association of Southeast Asian Nations (Sdružení národů jihovýchodní Asie)

CCW – Convention on Conventional Weapons (Úmluva o konvenčních zbraních)

CERN – European Organization for Nuclear Research (Evropská organizace pro jaderný výzkum)

CGP – Japan Foundation Center for Global Partnership (Centrum pro globální partnerství Japonské nadace)

COP – Conference of the Parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change (Konference smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu)

CPLP – Community of Portuguese Language Countries (Společenství portugalsky mluvících zemí)

CSW – United Nations Commission on the Status of Women (Komise pro postavení žen)

CTBT – Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty (Smlouva o všeobecném zákazu jaderných zkoušek)

DAC – Development Assistance Committee (Výbor pro rozvojovou pomoc)

DPJ – Democratic Party of Japan (Demokratická strana Japonska)

EA – Environment Agency (Agentura pro životní prostředí)

EBRD – European Bank for Reconstruction and Development (Evropská banka pro obnovu a rozvoj)

ECOSOC – United Nations Economic and Social Council (Hospodářská a sociální rada)

EITI – Extractive Industries Transparency Initiative (Iniciativa transparentnosti těžebního průmyslu)

ESCAP – Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (Hospodářská a sociální komise pro Asii a Tichomoří)

EU – European Union (Evropská unie)

FAO – Food and Agriculture Organization of the United Nations (Organizace pro výživu a zemědělství)

FCMT – Fissile Material Cut-off Treaty (Smlouva o štěpném materiálu)

FDI – Foreign direct investment (přímé zahraniční investice)

FIFA – Fédération Internationale de Football Association (Mezinárodní federace fotbalových asociací)

GATT – General Agreement on Tariffs and Trade (Všeobecná dohoda o clech a obchodu)

HCCH – Hague Conference on Private International Law (Haagská konference o mezinárodním právu soukromém)

HDP – hrubý domácí produkt

HND – hrubý domácí důchod

HRC – Human rights commission (Rada pro lidská práva)

HRRD – Human Rights and Refugee Division (Divize pro lidská práva a uprchlíky)

IADB – Inter-American Development Bank (Meziamerická rozvojová banka)

IAEA – International Atomic Energy Agency (Mezinárodní agentura pro atomovou energii)

ICBL – Human Rights and Refugee Division (Mezinárodní kampaň za zákaz nášlapných min)

ICC – International Criminal Court (Mezinárodní trestní soud)

ICCPR – International Covenant on Civil and Political Rights (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech)

ICESCR – International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech)

ICJ – International Court of Justice (Mezinárodní soudní dvůr)

IDA – International Development Organization (Mezinárodní asociace pro rozvoj)

IDF – Internally Displaced People (vnitřně vysídlené osoby)

IGAD – Intergovernmental Authority on Development (Mezinárodní úřad pro rozvoj)

ILC – International Law Commission (Mezinárodní právní komise)

ILO – International Labour Organization (Mezinárodní organizace práce)

IMF – International Monetary Fund (Mezinárodní měnový fond)

ITA – Information Technology Agreement (Dohoda o informační technologii)

ITLOS – International Tribunal for the Law of the Sea (Mezinárodní tribunál pro mořské právo)

ITUC – International Trade Union Confederation (Mezinárodní odborová konfederace)

IWC – International Whaling Commission (Mezinárodní komise pro lov velryb)

JANIC – Japan NGO Center for International Cooperation (Japonské centrum NGO pro mezinárodní spolupráci)

JCBL – Japan Campaign to Ban Landmines (Japonská kampaň za zákaz nášlapných min)

JEITA – Japan Electronics and Information Technology Industries Association (Japonská průmyslová asociace pro elektroniku a informační technologie)

JEQ – Japan Environment Quarterly (Japonský čtvrtletník o životním prostředí)

JET program – Japan Exchange and Teaching program (Japonský výměnný a výukový program)

JFBA – Japan Federation of Bar Associations (Japonská federace advokátních komor)

JICA – Japan International Cooperation Agency (Japonská agentura pro mezinárodní spolupráci)

JMAS – Japan Mine Action Service (Japonské centrum pro odstraňování min)

JOICFP – Japanese Organization for International Cooperation in Family Planning (Japonská organizace pro mezinárodní spolupráci v plánování rodiny)

KLDR – Korejská lidově demokratická republika

LAIA – Latin American Integration Association (Latinskoamerické integrační sdružení)

LDP – Liberal Democratic Party of Japan (Liberální demokratická strana Japonska)

LGBTI – Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender/Transsexual and Intersexed (Lesbičky, gayové, bisexuálové, transgender a intersexuální osoby)

METI – Ministry of Economy, Trade and Industry (Ministerstvo ekonomie, obchodu a průmyslu Japonska)

MINUSTAH – United Nations Stabilization Mission in Haiti (Stabilizační mise OSN na Haiti)

MO – mezinárodní organizace

MOE – Ministry of Environment (Ministerstvo životního prostředí Japonska)

MOFA – Ministry of Foreign Affairs (Ministerstvo zahraničních věcí Japonska)

MSDF – Maritime Self-Defense Force (Námořní sebeobránná síla Japonska)

NGO – Non-governmental organization (nevládní organizace)

NHK – Nippon Hoso Kyokai (Japonská rozhlasová společnost)

NPD – New Public Diplomacy (Nová veřejná diplomacie)

NPDI – Non-Proliferation and Disarmament Initiative (Iniciativa nešíření jaderných zbraní a odzbrojení)

NPT – Nuclear Non-Proliferation Treaty (Smlouva o nešíření jaderných zbraní)

OAS – Organization of American States (Organizace amerických států)

ODA – Official development assistance (oficiální rozvojová pomoc)

OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)

OHCHR – Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (Úřad Vysokého komisaře OSN pro lidská práva)

OOS – organizace občanské společnosti

OSCE – Organization for Security and Co-operation in Europe (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě)

OSN – Organizace spojených národů

PBC – Peacebuilding Commission (Komise pro budování míru)

PDD – Public Diplomacy Department (Oddělení veřejné diplomacie)

PIF – Pacific Islands Forum (Fórum pacifických ostrovů)

PKO – peacekeeping operations (peacekeepingové operace)

PLAN – People's Liberation Army Navy (Čínské armádní loďstvo lidové armády)

PSI – Proliferation Security Initiative (Iniciativa proti šíření zbraní hromadného ničení)

RB – Rada bezpečnosti

SAARC – South Asian Association for Regional Cooperation (Jihoasijské sdružení pro regionální spolupráci)

SDF – Japan Self-Defence Forces (Japonské sebeobránné síly)

SICA – Central American Integration System (Středoamerický integrační systém)

SIDS – Small Island Developing States (Malé ostrovní rozvojové státy)

TEMM – Tripartite Environmental Ministers Meeting (Třístranné setkání ministrů životního prostředí)

TICAD – Tokyo International Conference on African Development (Tokijská mezinárodní konference o rozvoji Afriky)

UNCITRAL – United Nations Commission on International Trade Law (Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo)

UNCSD – United Nations Conference on Sustainable Development (Konference OSN o udržitelném rozvoji)

UNDOF – United Nations Disengagement Observer Force (Pozorovatelská mise OSN pro uvolňování napětí)

UNDP – United Nations Development Programme (Rozvojový program OSN)

UNEA – UN Environment Assembly (Shromáždění OSN pro životní prostředí)

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu)

UNHCR – Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky)

UNICEF – United Nations Children's Fund (Dětský fond OSN)

UNIDO – United Nations Industrial Development Organization (Organizace OSN pro průmyslový rozvoj)

UNMAS – United Nations Mine Action Service (Centrum OSN pro odstraňování nášlapných min)

UNMISS – United Nations Mission in South Sudan (Mise OSN v Jižní Súdánské republice)

UNTAC – United Nations Transitional Authority in Cambodia (Přechodný úřad OSN v Kambodži)

UNTAET – United Nations Transitional Administration in East Timor (Přechodná správa OSN ve Východním Timoru)

UNTFHS – United Nations Trust Fund for Human Security (Svěřenecký fond OSN pro uprchlíky)

UNU – United Nations University (Univerzita Spojených národů)

UN-Women – United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (OSN pro rovnost mužů a žen a posílení postavení žen)

UPR – Universal Periodic Review (Universální periodické přezkoumání)

USA – United States of America (Spojené státy americké)

VD – veřejná diplomacie

WAW! – World Assembly for Women (Světové shromáždění pro ženy)

WB – World Bank (Světová banka)

WFP – World Food Programme (Světový potravinový program)

WFTU – World Federation of Trade Unions (Světová federace odborových svazů)

WHO – World Health Organization (Světová zdravotnická organizace)

WTO – World Trade Organization (Světová obchodní organizace)

1 ÚVOD

Koncept dobrého mezinárodního občana je v oboru mezinárodních vztahů relativně nové téma, které se vztahuje k chování nějakého státu v zahraničí. Dobrý mezinárodní občan neporušuje mezinárodní řád, naopak se snaží k němu přispět a zabývá se problémy týkajícími se celého mezinárodního společenství. Většina autorů o dobrém mezinárodním občanství uvažuje v souvislosti s konkrétní zahraniční politikou nějakého státu. Nejvíce se hovoří o dobrém mezinárodním občanství Austrálie v souvislosti s vládou Boba Hawkeye a Paula Keatinga (Evans 2015) nebo Velkou Británií za vlády britských Labouristů v čele s Tonym Blairem (Wheeler – Dunne 1998: 847). O Japonsku se ještě jako o dobrém mezinárodním občanu neuvažovalo. Přesto lze v japonské zahraniční politice nalézt znaky dobrého mezinárodního občanství, které nám dovolují o něm takto smýšlet.

Japonsko je jedním z největších přispěvatelů do Oficiální rozvojové pomoci (ODA), v roce 2015 poskytlo 9,2 miliardy dolarů čisté oficiální rozvojové pomoci, je tedy čtvrtým největším přispěvatelem hned za Spojenými státy americkými, Velkou Británií a Německem a je největším dárce z asijských zemí (Donor Tracker 2017). Je také členem Výboru OECD pro rozvojovou pomoc (Development Assistance Committee neboli DAC), který sdružuje nejvyspělejší země světa a dárce rozvojové pomoci. Je aktivním hráčem v humanitárních činnostech Organizace spojených národů (OSN), dále je velkým dárce a aktivním členem Svěřeneckého fondu OSN pro lidskou bezpečnost (UN Trust Fund for Human Security neboli UNTFHS) a japonští diplomaté fungují na vysokých humanitárních postech. Příkladem může být Sadako Ogata, bývalá vysoká komisařka UNHCR (Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky) v letech 1991 až 2001. Japonsko je s ohledem na pokrok v mezinárodní agendě a své vlastní programy globálním lídrem v oblasti snižování rizika katastrof. Japonsko např. nasadilo největší kontingent japonských jednotek od druhé světové války v tsunami zasaženému Aceh v Indonésii (Public Diplomacy Magazine 2010). Pro Japonsko je to cesta

specifické zahraniční politiky, která souvisí s jeho minulostí a snahou se od ní odstříhnout. A právě tyto humanitární aktivity a specifické zájmy japonské zahraniční politiky nám dávají možnost uvažovat o Japonsku jako o dobrém mezinárodním občanu. Cílem diplomové práce bude ověřit, zda Japonsko hraje roli dobrého mezinárodního občana a zda se k této roli samo hlásí. Mezi hypotetické otázky tedy bude patřit, zda je Japonsko dobrým mezinárodním občanem, jaká kritéria a do jaké míry splňuje a zda se samo k této roli hlásí.

Práce bude jednopřípadovou studií Japonska a jeho role dobrého mezinárodního občana, v jejímž rámci bude analyzována zahraniční politika, která následuje tento model. Bude se zabývat obdobím od roku 1951, kdy Japonsko vstoupilo do Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO) a prostřednictvím participace na aktivitách v mezinárodních organizacích a svých kulturních aktivit se snažilo prezentovat jako mírumilovná a demokratická země (MOFA 2016). Japonsko postupně měnilo své chování v zahraniční politice až do stádia, kdy můžeme o Japonsku uvažovat jako o dobrém mezinárodním občanu. Práce bude koncipována do dvou částí. V oboru Mezinárodních vztahů pracujeme s různými rolemi, jako je např. velmoc, regionální mocnost, střední mocnost nebo dobrý mezinárodní občan. V teoretické části se zaměřím na roli dobrého mezinárodního občana, co to je za roli, jaké vlastnosti jsou této roli připisovány, jak by se měl reálně chovat stát, který je nebo aspiruje na dobrého mezinárodního občana, a co je záměrem této role v zahraniční politice. Účelem teoretické části tedy bude převést koncept dobrého mezinárodního občanství do pozorovatelných indikátorů.

Gareth Evans, který je v oboru dobrého mezinárodního občanství průkopníkem a jako první pracoval s rolí státu jakožto dobrého mezinárodního občana, rozvíjel teorii v kontextu zahraniční politiky Austrálie, dále ji ale lze uplatňovat i na jiné státy, které mohou být na základě svého chování a jednání v zahraniční politice chápány jako dobrý mezinárodní občan. Dalšími vlivnými autory v tomto směru mohou být Tim Dunne a Nicholas Wheeler, kteří analyzovali zahraniční politiku Velké Británie, konkrétně období Blairovy vlády

a tzv. třetí cesty a zjistili, že lze nalézt určitou podobu v demokratických hodnotách vlády britských Labouristů a australských Labouristů v čele s Bobem Hawkem a Paulem Keatingem (Wheeler – Dunne 1998: 847-848). V teoretické části práce budu tedy vycházet především z těchto autorů a na základě jejich teorií budu operacionalizovat kritéria, která má dobrý mezinárodní občan splňovat. Mezi hlavní zdroje v praktické části budou patřit především internetové stránky japonských ministerstev, jako je Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo životního prostředí nebo Ministerstvo Ekonomie, Obchodu a průmyslu, dále knihy a články o japonské zahraniční politice a internetové stránky mezinárodních institucí.

Empirická část práce bude testovat, zda japonská zahraniční politika splňuje kritéria dobrého mezinárodního občana, která budou stanovena v teoretické části práce. Jednopřípadová studie bude koncipována do kapitol podle jednotlivých kritérií. Každá kapitola bude obsahovat jednání Japonska v dané oblasti a shrnutí kritéria. V závěru práce budu odpovídat na stanovené hypotetické otázky.

2 KONCEPT DOBRÉHO MEZINÁRODNÍHO OBČANA

V mezinárodních vztazích se v rámci konstruktivistické analýzy zahraniční politiky můžeme setkat s teorií rolí, která tvrdí, že prostřednictvím analýzy představ elit o roli daného státu lze vyvozovat závěry o jeho zahraniční politice. Tyto představy jsou dány vnějšími vlivy a vnitrostátním kontextem (Beneš 2010: 72-73). Mezi autory zabývající se tímto konceptem patří např. Kalevi Holsti, jehož koncepce národní role je základním kamenem teorie rolí, Sebastian Harnisch a jeho dílo „*Role theory operationalization of key concepts*“, nebo Cameron Thies a článek „*Role theory and Foreign Policy*“. Teorii rolí se v české literatuře věnuje např. Vít Beneš v článku „*Teorie rolí: Konceptuální rámec pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky*“. Teorie rolí se poprvé objevila v sedmdesátých letech v souvislosti se studenou válkou, kdy byly zaznamenány určité vzorce chování u některých skupin států, které hrály určitou roli v mezinárodním systému (např. satelitní státy). Postupně bylo spektrum rolí rozšiřováno např. o vůdce, prostředníka, iniciátora, následovníka nebo agresora (Harnisch 2010: 2). Tato práce se zaměřuje na jednu specifickou roli, a to roli dobrého mezinárodního občana.

Podle teorie rolí by role dobrého mezinárodního občana měla respektovat představy elit, které jsou ovlivněny vnitrostátním kontextem a vnějšími vlivy. Záleží tedy na tom, jak si stát sám sebe představuje a to se promítá do jeho sebezprezentace a jednání v zahraniční politice. Pokud si tedy stát představuje sebe sama jako dobrého mezinárodního občana, bude podle toho realizovat svou zahraniční politiku.

Dobrý mezinárodní občan je relativně nový termín, který se objevil až po skončení studené války, kdy normy a přesvědčení v mezinárodním společenství vedly k zavedení pojmu univerzální morálky a globální morální společnosti a k souhlasu, že globální problémy vyžadují globální řešení. Neexistuje jasná definice dobrého mezinárodního občana, ale politici a učenci se o ni pokusili prostřednictvím zahraniční politiky nějakého státu, jako je např. Velká Británie,

Spojené státy americké, Austrálie nebo Švédsko. Koncept je fúzí realismu a idealismu. Podle zakladatele mezinárodního práva Hugo Grotia je nejdůležitějším pravidlem být dobrým občanem mezinárodní společnosti. Toto zahrnuje uznání mezinárodního práva a oprávněných zájmů ostatních států, které si zaslouží být respektovány. Dále zahrnuje jednání v dobré víře a v souladu se zákony války. Státní představitelé jsou v první řadě lidské bytosti a mají zásadní povinnost dodržovat lidská práva ve své zemi stejně jako v ostatních zemích. Podle Grahama je dobrý mezinárodní občan stát, který je ochoten upřednostnit blaho mezinárodního společenství před neustálým naplňováním svých národních zájmů. Nemůže ignorovat své národní zájmy, ale raději by měl podporovat reformy v globálním měřítku a mezinárodní řád a měl by respektovat své povinnosti vůči celosvětové společnosti. Nejen, že by měl dobrý mezinárodní občan dávat přednost zachování světového řádu před národním prospěchem, ale měl by upustit od zajištění svého prospěchu, pokud je v rozporu s lidskými právy. Z tohoto důvodu by neměl podporovat režimy, které hrubě porušují lidská práva (Graham 2010).

Dle Garetha Evanse tvoří koncept dobrého mezinárodního občana vedle bezpečnosti a prosperity tzv. třetí zájem státu. Jádrem dobrého mezinárodního občanství by měla být ochota zapojit se do kooperativních mezinárodních akcí, které mají za cíl zlepšit využívání globálních veřejných statků. Evans odkazuje na výrok Kofiho Annana o tzv. problematice bez pasů. Jedná se o problémy, s kterými si samotný stát neporadí a nezáleží na tom, jak je mocný a veliký, protože tyto problémy se týkají celé planety. Zahrnují otázky okolo čistého a bezpečného globálního životního prostředí, světa bez pandemií, mezinárodního obchodu s drogami a lidmi, nekontrolovatelnosti migrace, zrušení všech zbraní hromadného ničení a světového terorismu, atd. (Evans 2015).

Dobré mezinárodní občanství je oblastí zahraniční politiky, kde na národní zájmy mají velký vliv společenské hodnoty. Na rozdíl od strategických a obchodních zájmů, o kterých lze říci, že mohou existovat zcela nezávisle na společenských hodnotách, dobré mezinárodní občanství nemůže být plně

pochopeno bez odkazu na svůj odraz ve společnosti a hlavní zásady. Toto občanství nepostrádá element národního zájmu, ale záleží na samotném státu, jak definuje národní zájem. Státy mají zájem na společném vypořádání se s hrozbami životního prostředí jako je globální oteplování, nebo s epidemiemi jako je AIDS, protože tyto hrozby nejsou jen lokální, ale také globální. S konceptem dobrého mezinárodního občanství souvisí i globální interdependence, rostou tzv. nevojenské hrozby bezpečnosti (terorismus, obchod s drogami) a potřeba se s nimi vypořádat za pomoci globální kooperace, která dříve byla viděna jako idealistická, ale dnes je prakticky potřebná. Dobré mezinárodní občanství je podle Evanse logickou reakcí na zvyšující se globalismus v mezinárodním prostředí (Evans 1990).

Gareth Evans byl prvním, kdo hovořil o národním zájmu státu v souvislosti s konceptem dobrého mezinárodního občana. V sérii proslovů z osmdesátých let rozvinul tuto myšlenku a tvrdil, že by Austrálie měla prosazovat internacionalistický program pro globální výzvy jako je *peacekeeping*, kontrola zbrojení, ochrana životního prostředí, obchod s drogami a uprchlictví. Tvrdil, že s těmito problémy se lze vypořádat jen prostřednictvím mezinárodní spolupráce. Dobré mezinárodní občanství mírní realistický boj o moc posílením pravidel a norem v mezinárodním systému. Mělo by být kompatibilní jak s národní bezpečností, tak s mezinárodním řádem. Dobří mezinárodní občané nejsou povinni obětovat své hlavní bezpečnostní zájmy z věrnosti k pravidlům mezinárodní společnosti, očekává se ale od nich, že postaví blaho mezinárodní společnosti před sledováním vlastních národních zájmů. Wheeler a Dunne zahrnují do blahobytu mezinárodní společnosti i respekt k lidským právům, kterému by státy také měly dát přednost před prosazováním vlastních zájmů (Wheeler – Dunne 1998: 854-855).

Vize dobrého mezinárodního občanství v sobě sdružuje domácí i zahraniční politiku, protože pramení z principů demokracie, lidských práv a dobrého vládnutí (*good governance*). Z toho lze vyvodit dva závěry. Zaprvé vláda hlásající tyto hodnoty do zahraničí musí mít dobrou pověst v těchto

oblastech i na domácí půdě (viz Austrálie a dvojité standardy týkající se domorodých obyvatel). Státům, které se snaží být dobrým mezinárodním občanem, ale nezachovávají principy demokratického vládnutí na svém území, ostatní nebudou důvěřovat. Zadruhé, státy, které praktikují dobré vládnutí na domácí půdě, se pravděpodobně budou chovat stejným způsobem i v zahraničí. V tomto smyslu mají dobří mezinárodní občané bezpečnostní zájem o dlouhodobé prosazování lidských práv (Wheeler – Dunne 1998: 856).

Dobry mezinárodní občan není povinen obětovat svou suverenitu, není ze zákona povinen jednat jakýmkoli způsobem, který by mohl ohrozit jeho přežití nebo jeho důležité národní zájmy. Je třeba respektovat rovnou suverenitu všech států. Nicméně pokud národní vláda porušuje lidská práva svých občanů a neplní svou povinnost chránit své občany, dobrý mezinárodní občan by mohl tvrdit, že humanitární intervence je v tomto případě oprávněná. Dobry mezinárodní občan dodržuje mezinárodní právo a má povinnost reagovat na požadavky spravedlnosti, působí multilaterálně, spoléhá na diplomacii a snaží se rozšiřovat harmonii mezi státy (např. zprostředkovává mediační služby v konfliktu). V podstatě se snaží zachovat společnost států. Přinejmenším by měl brát v úvahu Radu bezpečnosti Organizace spojených národů a organizaci jako celek (Graham 2010).

Jako člen mezinárodní společnosti by měl dobrý mezinárodní občan naplňovat práva a povinnosti. Jako takový by měl plnit svou občanskou povinnost tím, že bude pomáhat vytvářet a posilovat regionální a mezinárodní organizace. Jeho zahraničně-politické cíle by měly zahrnovat i podporu míru a bezpečnosti na mezinárodní úrovni a prosazování lidských práv, spravedlnosti a rovnosti celého lidstva. Dále by měl podporovat demokratické hodnoty v jiných společnostech stejně jako na svém území. Suzanne Graham mezi čtyři cíle dobrého mezinárodního občana řadí zachování společnosti států, podporu nezávislosti států, udržování míru a přispívání k zabezpečení normativních základů veškerého společenského života. Nadnárodní hodnoty jako mezinárodní právo, spravedlnost a lidská práva jsou základem mezinárodních pravidel a

mezinárodní činnost v souladu s těmito hodnotami lze dle Grahamové nazvat dobrým mezinárodním občanstvím (Graham 2010).

Pokud se hovoří o dobrém mezinárodním občanství, odkazuje se např. i na liberálního kanadského premiéra v šedesátých letech Lestera Pearsona. Evans nesouhlasí s tím, aby se hovořilo o dobrém mezinárodním občanství jako o australských či amerických hodnotách. Snažil se upozornit na to, že idealismus je ve skutečnosti realistický. Podle Evanse existují dvě možnosti, aby stát byl viděn jako dobrý mezinárodní občan a prosperoval. První je vylepšení mezinárodní reputace státu tak, aby z toho plynuly ekonomické a bezpečnostní výhody (např. Skandinávie). Druhý způsob je získávání výhod z reciprocity. Pokud jeden stát pomůže druhému vyřešit jeho problém, pak druhý stát bude spíše ochotný v budoucnu pomoci prvnímu (Evans 2015).

Dobré mezinárodní občanství se netýká pouze vlády. Je více než jiné aspekty zahraniční politiky závislé na podpoře aktivní a informované veřejnosti. Společenské skupiny významně přispívají do formulace a úspěchů mezinárodních cílů státu, které se týkají hlavně témat, jako jsou lidská práva, životní prostředí, mír a odzbrojování. Co se týká kontroly zbraní a odzbrojování, nejedná se čistě o záležitosti velmocí a často se zájem v této oblasti překrývá v zachování bezpečnosti přímo s národním zájmem. Velmoci sice nesou hlavní zodpovědnost za progres v eliminaci nukleárních zbraní a zbraní hromadného ničení, ale zbytek mezinárodního společenství, hlavně střední a malé mocnosti, se s tímto problémem snaží vypořádat skrze multilaterální jednání. Úsilí dobrého mezinárodního občana v tomto směru by mělo probíhat nejen na globální úrovni, ale také na úrovni regionální. Dobrý mezinárodní občan by také měl být aktivní v oblasti zahraniční pomoci (Evans 1990).

Alison Pert, doktorka z Univerzity v Sydney, se více zabývá hlavními předpoklady dobrého mezinárodního občanství ve své knize „Austrálie jako dobrý mezinárodní občan“ (*Australia as a Good International Citizen*). Pert v knize hledá specifické aspekty chování Austrálie a sleduje australskou aktivitu

v zahraniční rozvojové pomoci, ochraně životního prostředí, lidských právech a právech domorodých obyvatel a postoj země k žadatelům o azyl. Udává, že koncept dobrého mezinárodního občana nemá úplné vymezení, ale platí, že koncept zahrnuje přesahování mezinárodních závazků, prokazování schopnosti vést (být lídrem) a zvyšování mezinárodních standardů (Tully 2015: 93).

V knize se zaměřuje na znaky, které dobrý mezinárodní občan má mít: dodržování mezinárodního práva, podpora multilateralismu, ochota zapojit se do mezinárodních úkolů, dělání dobrých mezinárodních skutků a vedení ke zlepšení nebo zvýšení mezinárodních norem (Pert 2014). Především vyzdvihuje dva elementy, na kterých závisí, zda je stát opravdu dobrým mezinárodním občanem, nebo zda selhal, a to zapojení do mezinárodního práva (zahrnující dodržování stávajících právních předpisů a odhodlání zlepšit jejich obsah) a multilateralismus (týká se účasti v mezinárodních institucích, jako je OSN nebo G20, výkonu v zahraniční pomoci a viditelného odhodlání do společných multilaterálních řešení mezinárodních problémů). Pokud státy přijmou tzv. *purposes beyond ourselves* (autor výroku Hedley Bull), občané z toho mohou mít užitek. To, že státy přijmou roli dobrého mezinárodního občana, neznamená automaticky řešení pro všechny komplexní problémy, ale poskytuje rámec pro vypořádání se s výzvami vzájemně závislého světa 21. století. Mnoho nadnárodních otázek lze lépe řešit za pomoci multilateralismu než přístupem, který se zaměřuje na tradiční bezpečnostní a ekonomické zájmy (Evans 2015).

Alison Pert hledala v australské zahraniční politice dva konkrétní atributy, a to zapojení se do mezinárodního práva a aktivní podporu multilateralismu. Před rokem 1920 Austrálie neměla nezávislou právní subjektivitu a neprojevovala se jako dobrý mezinárodní občan během mírové konference. V meziválečných letech nedošlo k žádnému významnému střetnutí s mezinárodním právem. Po roce 1945 se Austrálie nijak zvlášť nepodílela na mezinárodních smlouvách a porušila některé mezinárodní zákony (viz rasová diskriminace), ale její participace ve Vietnamské válce nebyla v rozporu s mezinárodním právem. Během vlády v čele s Robertem Gordonem Menziesem měla Austrálie i přes

mírové příspěvky a rozvojovou pomoc neutrální status. Za Whitlamovy vlády byla Austrálie více internacionalistická, více se zapojovala do smluv, potírala rasovou diskriminaci, uznávala půdní práva domorodců a podporovala ochranu životního prostředí. Předseda vlády Fraser dával důraz na ukončení apartheidu v Rhodesii, přijímal indonéské uprchlíky a v nových smlouvách požadoval federální doložku. Premiéři Hawke a Keating se snažili naplňovat listinu práv a nativní titul a Evans přispěl k jadernému odzbrojení a ke kambodžskému mírovému procesu. Dobré mezinárodní občanství dosáhlo svého dna za premiéra Howarda, kdy docházelo k porušování mezinárodního práva a aktivnímu oponování multilateralismu prostřednictvím povinného zadržování žadatelů o azyl, invaze do Iráku, skepticismu vůči klimatické změně a kritiky výborů pro lidská práva. Ruddova a Gillardova vláda byla rozpolcená, na jednu stranu podporovala dodržování Kjótského protokolu, smíření s australskými domorodci, velrybářský případ proti Japonsku a Austrálie byla za jejich vlády nestálým členem Rady bezpečnosti, ale na druhou stranu nevyvíjela aktivity vůči obchodování s emisemi uhlíku, v legislativě pro boj s terorismem a v politice vůči žadatelům o azyl (Tully 2015: 93).

Pert dochází k závěru, že Austrálie byla a je dobrým mezinárodním občanem. Dobré mezinárodní občanství se vyvinulo z aktivit jedinců, kteří zlepšili postavení Austrálie na mezinárodní úrovni nebo podporovali internacionalismus. Dále zjišťuje, že se koncept mění v závislosti na kontextu, např. australská bílá politika byla v rozporu s mezinárodním právem až s dekolonizací, apartheidem a zákazem rasové diskriminace, a míra dobrého mezinárodního občanství Austrálie závisí na tom, jaká strana je u moci a poukazuje na to, že Labouristická strana má tendence být více internacionalistickou (Tully 2015: 93).

Jak již bylo zmíněno, za dobrého mezinárodního občana je také považováno Spojené království Velké Británie a Severního Irska. Tímto konceptem se zabývají ve svém článku „*Good International Citizenship: a Third Way for British Foreign Policy*“ Nicholas Wheeler a Tim Dunne nebo autoři Jim

Buller a Vicky Harrison, kteří se danému tématu věnují v kapitole „*New Labour as a good international citizen: normative theory and UK foreign policy*“. Buller a Harrison rozebírají vládu Labouristů v čele s Tonym Blairem, která se snažila rozšířit „morálku vlády“ do sféry státnictví. Došlo k novému směřování v zahraniční politice odklonem od tzv. *realpolitik* a Robin Cook, člen britského parlamentu, plánoval vštípit etickou dimenzi do britské diplomacie a stanovil plán na podporu lidských práv. Hlavní otázkou kladenou politiky je, jak spojit tradiční obavy státu o bezpečnost s novým důrazem na lidská práva. Pro Wheelera a Dunna je odpovědí dobré mezinárodní občanství. Od dobrých mezinárodních občanů se nečeká, že se vzdají svých vitálních bezpečnostních zájmů, ale spíše se budou cítit povinni dávat blaho mezinárodního společenství před neúnavným snažením v dosažení svých cílů a zájmů. Otázkou zůstává, co jsou vitální bezpečnostní zájmy. Problémem pro koncept dobrého mezinárodního občanství je, že neexistuje přesný význam národního zájmu. Proto by měla být věnována větší pozornost definici přesných parametrů tohoto konceptu, protože jinak by mohl být využíván státy k ospravedlňování porušování lidských práv (Buller – Harrison 2000: 77-83).

Konceptem souvisejícím s dobrým mezinárodním občanstvím je střední mocnost neboli *middle power*. Původ středních mocností jako analytického nástroje lze nalézt už v šestnáctém století v písemných zápisech filozofa Giovanniho Botera. Taková mocnost se nachází v mezinárodním mocenském spektru pod velmocemi. Definovat střední mocnost lze dvěma způsoby. První je z hlediska vojenské síly státu, kapacit a geostrategické pozice a druhý je založený na schopnosti státu být vůdcem, takový stát je vnímán jako liberální, demokratický a mající oprávněné zájmy v mezinárodní politice. Dobrému mezinárodnímu občanu je bližší spíše druhá konceptualizace, z které bude práce dále vycházet. Střední mocnosti se opírají o diplomacii a specifické podmínky, za kterých naplňují svou zahraniční politiku. Upřednostňují multilaterální zahraniční politiku a tvorbu koalic spíše než unilaterální rozhodování

v zahraniční politice. Podobně by měli uvažovat i dobří mezinárodní občané, kteří by měli být aktivní v multilateralismu (Müftüler-Bac 2015).

Koncept středních mocností slouží k vysvětlení značného vlivu některých států na mezinárodní vztahy, a to i přes jejich mnohem menší zdroje, než jakými disponují velmoci. Aby státy byly středními mocnostmi, musí vykonávat mezinárodní vedoucí úlohu, ale obvykle tak činí pouze u některých otázkách ve spolupráci s ostatními státy nebo prostřednictvím mezinárodních organizací. Jako střední mocnosti by státy měly být uznány prostřednictvím otázek, které se rozhodnou řešit a povahy jejich činností. Podle toho lze usuzovat, že střední mocnosti jsou aktivní a snaží se získat vedoucí postavení v jiných globálních otázkách než je bezpečnost (tzv. první agenda). Mezi tyto otázky patří hospodářský rozvoj a zahraniční pomoc (tzv. druhá agenda), lidská práva, lidská bezpečnost, ochrana životního prostředí a zdraví (tzv. třetí agenda). Střední mocnosti poskytují vedení v těchto otázkách skrze mnohostranná řešení, kompromisy a dobré mezinárodní občanství. Pro střední mocnosti je dobré mezinárodní občanství úlohou, která jim umožňuje vykonávat roli vůdce a dosáhnout svých cílů v zahraniční politice. Tato definice střední mocnosti založená na jejich roli a zájmech pomáhá rozlišovat mezi jimi a velmocemi. Střední mocnosti mají tendenci soustředit se na záležitosti okolo druhé a třetí agendy, protože mají pocit, že se s nimi mohou lépe vypořádat a zároveň nechtějí nebo nemohou zpochybňovat jednání velmocí. Zatímco velmoci mohou jednat unilaterálně nebo prostřednictvím koalic, které samy vytvoří a ovládají, střední mocnosti potřebují vytvářet partnerství a spolupracovat v rámci mezinárodních organizací a fór. Střední mocnosti mají určitou charakteristiku *hard power* (mají omezené kapacity, které mohou koncentrovat jen na několik otázek) i *soft power* (budování koalic a důvěryhodnosti) (Public Diplomacy Magazine 2009).

Styl diplomacie využívaný středními mocnostmi je označován jako „*niche diplomacy*“, protože vzhledem k jejich mocenským kapacitám mají oproti velmocím a supervelmocím omezený počet zahraničně politických cílů. Tyto mocnosti nezpochybňují status quo v mezinárodním systému, nejedná se o

revizionistické a transformativní státy. Během studené války byly některé státy klasifikovány jako střední mocnosti a ačkoliv nebyly supervelmocemi, stále měly nějaký vliv na světovou politiku (např. Kanada, Nizozemsko nebo Švédsko) (Müftüler-Bac 2015).

Střední mocnosti jsou důležité k tvorbě a udržení světového řádu a podporují zavádění mezinárodních institucí. V tomto smyslu působí jako stabilizátory mezinárodního systému. Podle konvenční teorie mezinárodních vztahů jsou hegemonické mocnosti odpovědné za tvorbu mezinárodních institucí, ale zachování a přežití těchto institucí závisí na konvergenci zájmů ostatních hráčů, což posiluje roli středních mocností. Střední mocnosti se často zajímají o otázky okolo nešíření jaderných zbraní, mezinárodního ekonomického řádu, odpouštění dluhů, zákazu nášlapných min, v souhrnu o problémy, které se přímo netýkají životně důležitých zájmů velmocí. Zajímají se o podobná témata, do jejichž řešení by se měli zapojovat i dobří mezinárodní občané (viz výše *purposes beyond ourselves*). V těchto mezinárodních problémech jsou střední mocnosti schopny nastavit a ovlivnit mezinárodní agendy, vybudovat úspěšné koalice a vyzývat velmoci k řešení těchto otázek. Středním mocnostem se daří iniciovat změny, protože jejich diplomatické schopnosti a jejich schopnost mít věrohodnou pozici jim umožňuje vystupovat a jednat jako morální a intelektuální vůdci. Střední mocnosti dále mají velmi institucionalizované zahraniční služby a dokážou šířit své myšlenky a zahraničně politické cíle skrze poměrně širokou síť udržovaných diplomatických misí. Někteří teoretici a výzkumníci rozlišují mezi jednotlivými typy středních mocností, především mezi tradičními a novými středními mocnostmi. Důležitým znakem nových středních mocností je jejich postavení v regionu, kde mají silnou pozici (např. Jihoafrická republika a Turecko). Nicméně středními silami, které jsou schopny ovlivňovat světovou politiku, jsou nejčastěji demokraticky orientované liberální státy (Müftüler-Bac 2015).

Lze shrnout, že za střední mocnosti jsou považovány ty státy, které mají méně materiálních zdrojů než velmoci, vykonávají dobré mezinárodní občanství,

pracují prostřednictvím mezinárodních organizací a agentur, prosazují mediaci a mírová řešení konfliktů a podílejí se na mírových operacích. Často se na základě těchto charakteristik hovoří o Kanadě, Austrálii, Norsku, Švédsku, Nizozemsku a Japonsku jako o středních mocnostech. Několik přístupů definuje regionální mocnosti jako střední mocnosti. Argumentem těchto přístupů je, že státy jako regionální mocnosti usilují na regionální úrovni o dosažení stejných zájmů jako střední mocnosti na globální úrovni. Střední mocnosti jsou spojovány s morální politikou, zatímco regionální mocnosti jsou v podstatě střední mocnosti bez morálních zájmů. Jihoafrická republika a Turecko jsou příkladem regionálních mocností, usilují o pozici hegemonu v regionu a mají dost kapacit. Oproti tomu např. Kanada má, spíše než regionální, zájmy celosvětové. Navíc střední mocnosti mají schopnost překlenout „propast“ mezi regionem, kde se nachází a mezinárodním systémem, mohou být „mostem“. Tento příklad může ilustrovat např. Japonsko (Public Diplomacy Magazine 2009).

O Japonsku jako o střední mocnosti uvažuje např. Yonosuke Nagai v článku *„Nichibei Chikaku Gap: Chukan Kokka Nihon no Yakuwarizo“* (*The Perception Gap between Japan and the United States: Japanese Role Image as Middle Power*) nebo Yoshihide Soeya ve svém díle *„Nihon no Midoru Pawa Gaiko“* (*Japan's "Middle Power" Diplomacy*). Soeya definuje střední mocnosti jako ekonomicky a strategicky vlivné státy v některých vybraných oblastech, které neusilují o soupeření s hlavními mocnostmi, jako jsou Spojené státy americké nebo Čína (Public Diplomacy Magazine dle Soeya 2009). Za střední mocnosti jsou také považovány Austrálie s Kanadou v článku Johna Ravenhilla *„Cycles of middle power activism: Constraint and choice in Australian and Canadian foreign policies“*. Přičemž hovoří o Austrálii jako o střední mocnosti během labouristické vlády v čele s Hawkem a Keatingem a shledává, že se zde jedná o mladý koncept, kdežto o Kanadě jako o střední mocnosti se hovoří již od skončení druhé světové války (Ravenhill 2008: 309).

Veřejná diplomacie se stala hlavním rysem současných středních mocností a jejich schopnost ovlivňovat mezinárodní vztahy závisí na efektivním využívání

tohoto nástroje. Od začátku tohoto století byl zaveden nový termín a to „Nová veřejná diplomacie“ (*New Public Diplomacy* neboli NPD), aby došlo k odlišení mezi veřejnou diplomacií (dále jen VD) studené války a VD po studené válce a k přizpůsobení VD podmínkám informačního věku (*Public Diplomacy Magazine* 2009). Evan Potter zmiňuje některé trendy, které zvýšily význam veřejných záležitostí a VD v současné diplomacii. Patří mezi ně zvýšení významu veřejného mínění, vzestup globálních médií, zvýšená globální transparentnost, která přinesla pokrok v oblasti komunikací a ve více aktivní občanské společnosti a vzestup globální kultury vedoucí k ochraně kulturní rozmanitosti (Potter 2003: 49). Podle Eytana Gilboa NPD zahrnuje následující prvky: pracují s ní jak státní, tak nestátní subjekty (např. nevládní organizace), je založena na *soft power*, obousměrné komunikaci, strategické VD, managementu informací, *nation branding* (vytváření národní značky), zahrnuje domestikaci zahraniční politiky a zabývá se jak krátkodobými, tak dlouhodobými otázkami (Gilboa 2006: 718).

Hans Tuch VD popisuje jako proces komunikace vlády se zahraniční veřejností ve snaze porozumět myšlenkám a ideálům, institucím a kultuře, jakož i národním cílům a politikám státu. Nejedná se o čistě státní aktivitu. Velcí i malí nestátní aktéři a nadnárodní i substátní aktéři vyvíjejí svou vlastní VD. Nevládní organizace (NGO) jsou také zběhlé v ovlivňování zahraniční veřejnosti. Navíc je možné upozorovat slučitelnost zájmů států a nevládních organizací a snahu zohlednit mezinárodní veřejné mínění. Veřejné mínění by měl zohledňovat dobrý mezinárodní občan, který se snaží mít pozitivní image na domácí půdě i v zahraničí (např. Ottawská úmluva z roku 1997 nebo zřízení Mezinárodního trestního soudu). Jinými slovy diplomacie spíše operuje v síťovém prostředí než v hierarchickém státocentrickém modelu mezinárodních vztahů. V oblasti VD se různé typy aktérů mohou učit od sebe navzájem (Melissen 2005: 11-12).

VD poskytuje středním mocnostem dostatek příležitostí k získání vlivu na světové dění, a to daleko za svými omezenými materiálními kapacitami. Tyto státy vytvářejí rozsáhlé programy na podporu VD. Střední mocnosti čelí několika zásadním problémům. Většina národů po celém světě o nich příliš neví, nebo

v horším případě vůči nim zaujímají postoj ovlivněný negativními stereotypy, a proto by měly zaujmout a vzdělávat veřejnost po celém světě. Vzhledem k tomu, že zdroje středních mocností jsou omezené, musí se odlišit v některých atraktivních oblastech a získat důvěryhodnost a legitimitu, aby se s vybranými oblastmi dokázaly vypořádat ve prospěch světové společnosti (Public Diplomacy Magazine 2009).

Rozdíly ve využívání VD lze nalézt u malých, velkých a středně velkých států. Prvním rozdílem je cíl veřejné diplomacie, přičemž střední a malé státy se snaží zviditelnit, kdežto velké státy se soustředí na obhajobu vlastních postojů. Druhý rozdíl se týká množství a intenzity prezentovaných témat, kterých je méně u menších států. Nevládní aktéři jsou spíše nakloněni spolupráci s menšími státy. V kontextu VD je důležitá i domácí scéna, kde musí docházet ke koordinaci aktivit různých subjektů. Stát by měl být schopný sladit cíle a přesvědčit o svých hodnotách i domácí aktéry (Peterková 2011). Do VD je zahrnut např. i *nation branding* nebo *soft power*.

Dobré mezinárodní občanství je třetím zájmem státu. Stát, který hraje tuto roli v mezinárodním systému, se aktivně podílí na tvorbě mezinárodního práva a je aktivní v multilateralismu. Očekává se od něj, že postaví blaho mezinárodní společnosti před neustálým sledováním vlastních zájmů, nicméně není povinen obětovat své bezpečnostní zájmy. Měl by podporovat demokratické hodnoty nejen na svém území, ale také v zahraničí. Mezinárodní činnost v souladu s hodnotami jako je spravedlnost, demokracie, rovnost, dodržování lidských práv, lze nazvat dobrým mezinárodním občanstvím. Stát aspirující na dobrého mezinárodního občana by měl prokázat schopnost být lídrem např. v diskuzi o řešení nějakého globálního problému. Na základě předchozích tvrzení a argumentů různých autorů lze konstatovat, že dobrý mezinárodní občan je charakteristický těmito vlastnostmi: dodržováním a podporou mezinárodního práva, která vyplývají především z Charty OSN, podporou lidských práv, multilateralismem, tedy aktivní účastí v mezinárodních institucích a v řešení globálních problémů, aktivitou v zahraniční pomoci, která může být bilaterální i

multilaterální a aktivně vytvářenými programy veřejné diplomacie. Dobrý mezinárodní občan by se měl aktivně zapojovat do řešení mezinárodních otázek v rámci různých organizací. Měl by projevit ochotu být lídrem v nějaké vybrané oblasti a vést mezinárodní společenství k nějakému všeobecně prospěšnému cíli.

Dobrý mezinárodní občan musí uznávat a respektovat mezinárodní právo. Musí respektovat rozhodnutí institucí jako je Mezinárodní soudní dvůr a celkově Organizace spojených národů a Rady bezpečnosti. Pokud se zapojí do mezinárodních dohod, neměl by je porušovat. Musí dodržovat lidská práva ve své zemi stejně jako i v jiných. Jako dobrý mezinárodní občan by je měl aktivně prosazovat. Proto by neměl podporovat stát, který porušuje mezinárodní právo. Dále by měl spolupracovat na posilování pravidel a norem v mezinárodním systému. Tyto normy by měly tzv. produkovat dobro a být prospěšné celému světu (např. Úmluva o zákazu nášlapných min). Mezi jeho zahraničně-politické cíle by rovněž měla patřit podpora míru a bezpečnosti v celém mezinárodním systému. Měl by se aktivně zapojovat do společných mezinárodních akcí, konkrétně do *peacekeepingu* a *peacebuildingu* Organizace spojených národů, které mají za cíl zajistit stabilitu a mír ve světě. Aktivita by se měla týkat nejen příspěvků do rozpočtu *peacekeepingových* operací, ale také poskytnutí lidských zdrojů. Dále by měl aktivně projevit účast na řešení globálních problémů, kterými jsou životní prostředí, pomoc uprchlíkům a odzbrojování a nešíření jaderných zbraní. V oblasti životního prostředí by se dobrý mezinárodní občan měl zaměřovat na snížení globálního oteplování, změnu klimatu a snížení emisí skleníkových plynů. V oblasti uprchlictví by se měl soustředit na pomoc uprchlíkům, a to nejen prostřednictvím finanční pomoci směřující do jednotlivých mezinárodních institucí zabývajících se touto oblastí, ale také skrze pomoc uprchlíkům na svém území, jako je poskytnutí přístřeší, potravin, vody, léků a sanitace. Dobrý mezinárodní občan by měl být aktivní v politice vůči žadatelům o azyl. Takový stát by měl být ve své činnosti podporován společenskými skupinami uvnitř státu, např. nevládními organizacemi. Měl by pomáhat vytvářet a posilovat mezinárodní a regionální organizace. Účast

v mezinárodních institucích se týká především OSN, G7, ICJ, atp., ale také regionálních organizací. Především se jedná o členství v institucích, které se zabývají globálními problémy (lidsko-právními, environmentálními, atd.) nebo přispívají k stabilitě a míru ve světě. Dobrý mezinárodní občan by měl dále přispívat do oficiální rozvojové pomoci a participovat na dosažení rozvojových cílů mezinárodní společnosti.

Dobrý mezinárodní občan spoléhá na diplomacii jako na vhodný nástroj své zahraniční politiky. Jeho aktivity v diplomacii by měly být zaměřeny na zahraniční veřejnost, která by ho měla vnímat jako dobrého mezinárodního občana. Stát by si měl vytvářet pozitivní image u zahraniční veřejnosti. K tomu slouží aktivity ve veřejné diplomacii. Aby stát mohl vykonávat roli dobrého mezinárodního občana a být lídrem ve vybraných tématech zahraniční politiky, potřebuje mít důvěru ostatních států v systému a pozitivní image u zahraničních veřejností. Dobrý mezinárodní občan by tedy měl pracovat s typem VD, který se nesnaží skrze např. kulturní diplomacii a *nation branding* „propagovat“ svůj stát a obhajovat nějakou svou politiku nebo jednání (např. Čínská lidová republika, která cílí na obhajobu vlastních postojů), ale naopak je zaměřen na vytváření pozitivního obrazu o své zemi tak, aby získal důvěru a legitimitu k vypořádání se s některými vybranými problémy ve prospěch světové společnosti. Je důležité poznamenat, že jednotlivé vlastnosti dobrého mezinárodního občana na sebe navazují, doplňují se a prolínají. Např. členstvím v nějaké mezinárodní organizaci nebo spoluprací s regionální organizací může stát podporovat mezinárodní právo a multilateralismus. Aktivity státu v zahraniční politice se tedy nedají od sebe striktně oddělit.

3 JEDNOPŘÍPADOVÁ STUDIE JAPONSKA JAKO DOBRÉHO MEZINÁRODNÍHO OBČANA

3.1 Dodržování a podpora mezinárodního práva a norem

Právní stát uznává nadřazenost práva nad všemi ostatními formami moci, je základem přátelských a nestranných vztahů mezi státy a spravedlivé domácí

společnosti. Právní stát je důležitým faktorem pro dobré vládnutí v každé zemi, stejně jako zajištění mírového řešení sporů. Japonsko považuje posílení právního státu v mezinárodním společenství za jeden ze základních pilířů své zahraniční politiky a využilo různých příležitostí k tomu, aby potvrdilo důležitost mírového urovnání sporů na základě mezinárodního práva. Kromě toho se Japonsko snaží přispívat k tvorbě nových pravidel v mezinárodním právu a k posilování právního státu v různých zemích prostřednictvím právní technické pomoci. Za účelem podpory mírového urovnání sporů skrze mezinárodní soudní instituce Japonsko přijímá povinnou jurisdikci Mezinárodního soudního dvora (ICJ) a snaží se jednat v souladu s mezinárodním právem a zároveň přispívá mezinárodním soudům různými způsoby, mezi které patří poskytování lidských a finančních zdrojů. Příkladem mohou být soudce Hisashi Owada v ICJ (předsedou ICJ 2009-2012), soudce Shunji Yanai v Mezinárodním tribunálu pro mořské právo (předsedou ITLOS 2011-2014) a soudkyně Kuniko Ozaki v Mezinárodním trestním soudu (druhá místopředsedkyně ICC od 2015-2018). Japonsko je také jedním z největších poskytovatelů finančních příspěvků do ITLOS a ICC. V roce 2015 vznikla v rámci Ministerstva zahraničních věcí Mezinárodní divize soudních řízení, která se zaměřuje na shromažďování znalostí o soudních řízeních ICJ a dalších orgánů a na posílení struktury Ministerstva s cílem lépe řešit mezinárodní spory (MOFA 2016a).

Japonsko se aktivně zapojuje do procesu vytváření pravidel např. skrze Mezinárodní právní komisi (*International Law Commission* neboli ILC) a šestý výbor Valného shromáždění OSN. Dále participuje na přípravě úmluv a modelových zákonů v oblasti mezinárodního soukromého práva na fórech, jako je Haagská konference o mezinárodním právu soukromém (*Hague Conference on Private International Law* neboli HCCH) nebo Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (*United Nations Commission on International Trade Law* neboli UNCITRAL). Např. dr. Shinya Murase slouží od roku 2014 jako zvláštní zpravodaj na ochranu ovzduší v ILC. Japonsko také přispívá Asijsko-africké právní konzultační organizaci (*Asian-African Legal Consultative Organization*

neboli AALCO), regionálnímu fóru o mezinárodním právu tím, že poskytuje personální a finanční podporu. Dále se aktivně zapojuje do vývoje legislativy a právního státu v asijských zemích. Např. v roce 2015 Ministerstvo zahraničních věcí (dále jen MOFA) a Japonská společnost mezinárodního práva společně pořádaly *Asia Cup*, což je debatní soudní soutěž o mezinárodním právu, které se účastní studenti z vysokých škol asijských zemí (MOFA 2016a).

Japonsko vyvíjí mezinárodní právo i tím, že se zapojuje do mezinárodních organizací. Např. společně se Sdružením národů jihovýchodní Asie může rozvíjet mezinárodní právo v regionu i na globální úrovni. Japonsko v devatenáctém století modernizovalo a připojilo se k mezinárodnímu společenství tzv. civilizovaných národů a po první světové válce, z které vyšlo jako vítězné, začalo prosazovat své místo v mezinárodním řádu. Japonci v té době označovali mezinárodní právo jako „*bankoku koho*“, což v překladu doslova znamená veřejné právo všech národů. Po velké ekonomické krizi se Japonsko nedokázalo dohodnout s mezinárodním společenstvím na své pozici v mezinárodním řádu, napadlo asijský kontinent a v druhé světové válce se setkalo s porážkou. Dřívější odchod z Ligy národů a japonské aktivity v Mandžusku byly vnímány jako porušení mezinárodního práva (1933) (Tay 2015: 202-207).

Po válce se Japonsko velice snažilo obnovit svou ekonomiku a znovu se zapojit do světového společenství, ale japonská poválečná pacifistická ústava omezovala jeho roli v mezinárodní bezpečnosti. Nicméně země se snaží klást důraz na dodržování mezinárodního práva a příspěvky do společného úsilí mezinárodního společenství. Důkazem toho je např. účast a vedoucí úloha Japonska v UNTAC (*United Nations Transitional Authority in Cambodia* neboli Přechodný úřad OSN v Kambodži), úřad jím byl z velké části financován a v čele stál japonský úředník. Japonsko se také aktivně zapojilo do Mezinárodního soudního dvora (ICJ) (Tay 2015: 208). Japonští státní příslušníci mohou sloužit jako soudci v ICJ, zde je třeba zmínit Hisashi Owadu, bývalého prezidenta ICJ, který ve svém projevu uvedl, že ICJ řeší nejen klasické spory mezi národy, jako jsou územní problémy, ale také problémy spojené s lidskými právy a životním

prostředím. Hisashi dále uvedl, že otázky životního prostředí ohledně nemoci Minamata a astmatu Yokkaichi byly dříve řešeny vnitrostátním právem, dnešní situace ale vyžaduje, aby byly považovány za záležitosti ovlivňující také sousední země (Owada dle Tay 2015: 208).

Navzdory těmto progresivním názorům na mezinárodní právo, Japonsko nerado uplatňuje mezinárodní právo na otázky, které považuje za citlivé vzhledem ke svým zájmům a zvláštním postupům. Příkladem může být pokračující kontroverze kolem japonské praxe lovu velryb (údajně pro vědecké účely), což je problémem, který před ICJ přednesla Austrálie (Tay 2015: 208). Komerční lov velryb měl být ukončen podle rozhodnutí Mezinárodní komise pro velryby na přelomu 1985/1986, moratorium ale nemůže být účinné, protože Island, Norsko a Japonsko stále hledají různé způsoby, jak pokračovat v zabíjení velryb bez přestávky (WDC 2016).

Dalším příkladem mohou být ostrovy Senkaku (v čínštině ostrovy Diaoyu), které si nárokuje Japonsko a Čína. Japonsko, jelikož jsou ostrovy v současné době pod jeho fyzickou kontrolou, považuje svou suverenitu nad nimi za nespornou, a to bez ohledu na čínské nároky. V důsledku toho, když došlo k incidentu mezi japonskými hlídkovými čluny a čínskou rybářskou lodí, bylo se záležitostmi nakládáno přísně v souladu s japonským vnitrostátním právem a nikoli s mezinárodním, a to navzdory japonskému vědomí, že incident bude mít vliv na čínsko-japonské vztahy. Vzhledem k této politice je většina odborníků nadále pesimistická a nevěří, že by spor mezi Čínou a Japonskem mohl být vyřešen mezinárodním právem a ICJ (Tay 2015: 208).

Na základě jednání Japonska lze konstatovat, že Japonsko část kritéria dobrého mezinárodního občanství o posilování mezinárodního práva relativně splňuje. Snaží se spory řešit mírovou cestou a jednat v souladu s mezinárodním právem. K tvorbě mezinárodního práva přispívá prostřednictvím technické pomoci a do mezinárodních soudů přispívá lidskými (soudce Owada v ICJ, soudce Yanai v ITLOS, soudkyně Ozaki v ICC) i finančními zdroji (jeden

z největších přispěvatelů do ITLOS a ICC). Na dodržování mezinárodního práva Japonsko sice dává důraz, důkazem může být vedoucí úloha v UNTAC a zapojení se do ICJ, přesto lze zaznamenat jisté nedostatky. Lze zaznamenat jistou neochotu uplatňovat mezinárodní právo na otázky, které souvisí s jeho vlastními zájmy. To zobrazují nároky na ostrovy Senkaku a japonský lov velryb, který je sice zakázaný, ale Japonsku se podařilo najít mezeru v zákonu a tvrdí, že lov probíhá pro vědecké účely.

3.1.1 Prosazování lidských práv

V japonské poválečné ústavě jsou tři důležité myšlenky: svrchovanost lidu, pacifismus a závazek k lidským právům. V preambuli ústavy je zmíněno právo každého člověka na život v míru a ve svobodě od strachu a nedostatku. Dnes japonská ústava patří mezi dvacet nejstarších na světě a nikdy nedošlo k její změně. Jakožto bývalá nepřátelská země Japonsko nebylo zahrnuto do procesu vytváření OSN, ani do koncipování Deklarace lidských práv OSN, Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (ICCPR) a Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (ICESCR) (Neary 2002: 17-33).

Prvním klíčovým krokem v oblasti lidských práv v OSN bylo přijetí Univerzální deklarace lidských práv v roce 1948. Japonsko deklaraci přijalo ještě pod americkou okupací a bylo možné na straně Japonska zaznamenat jisté nedostatky, např. rodina měla přednost před jednotlivcem, práva měla být spojena s povinnostmi, práva nemohla být absolutní, pokud existovala hrozba veřejnému blahu, atd. (Peek 1992: 222).

Raná léta Japonska v OSN jsou charakteristická téměř úplnou absencí iniciativy. Je to dáno tím, že Japonsko chybělo u vytváření této mezinárodní organizace. Neochota zapojovat se platila i pro aktivity v oblasti lidských práv (Peek 1992: 218). Třicet pět států ratifikovalo ICESCR a ICCPR roku 1976, Japonsko pakty ratifikovalo až v roce 1979, když začalo fungovat monitorování lidských práv. V té době bylo Japonsko kritizováno mezinárodním společenstvím

za neochotu aktivně se podílet na podpoře lidských práv, hlavně kvůli jeho nezájmu o vážnou situaci jihovýchodních asijských uprchlíků (Neary 2002: 33). Kritika vedla k založení Divize pro lidská práva a uprchlíky (*Human Rights and Refugee Division* neboli HRRD), která veškeré své zdroje směřovala na pomoc „*boat people*“ (uprchlíkům na lodích) (Peek 1992: 218).

Názor Japonska na participaci v UNHCR se začal měnit v roce 1979, do té doby do agentury nemělo zájem vstoupit. Jak již bylo zmíněno, Japonsko ratifikovalo ICESCR a ICCPR a v roce 1982 vyslalo do UNHCR svou první zástupkyni Sadako Ogatu a o rok později také zástupce do Subkomise pro menšiny (*Subcommission on Minorities*). I přesto se Japonsko v roce 1982 zdrželo téměř tří čtvrtin hlasování o rezolucích předložených před komisi, což bylo konzistentní s jeho doporučením, aby UNHCR používala tichou diplomacii a nenavrhovala žádné specifické sankce ECOSOC. Frustrovaná japonská populace kvůli pasivitě japonských zástupců volala v roce 1989 po jejich rezignaci. Kvůli mezinárodní i domácí kritice postavení žen v japonské společnosti se vláda na začátku šedesátých let rozhodla získat místo v Komisi pro postavení žen (CSW). Je vidět, že se Japonsko od padesátých do poloviny osmdesátých let příliš nezapojovalo do lidsko-právních aktivit OSN. Je proto pochopitelné, že bylo kritizováno. Přesto lze alespoň zaznamenat jistou aktivitu v obraně před kritikou vnitrostátních lidských práv odkazováním na vnitrostátní záležitosti (Peek 1992: 220-221).

Japonsko je často kritizováno za postavení žen ve společnosti. Je nepsaným pravidlem, že žena nevydělává tolik, co muž a měla by přestat pracovat poté, co se vdá. Také platilo, že japonskou národnost mohlo dítě zdědit jen přes otce. Výsledkem bylo, že pokud dítě mělo jen japonskou matku ale ne otce, byla mu odepřena veškerá občanská práva. Až s novým národnostním právem (1984) bylo povoleno získat japonské občanství přes matku. OSN měla velký vliv na japonské vnitrostátní právo, hlavně v oblasti práva žen a občanských práv (dekáda žen OSN od poloviny sedmdesátých let). Do

osmdesátých let měla OSN větší vliv na japonské vnitrostátní dění než Japonsko na lidsko-právní aktivity OSN (Peek 1992: 224-229).

V Japonských lidsko-právních závazcích a slibech (v kandidatuře do *Human Rights Council* neboli HRC) pro rok 2017-2019 (zveřejněných v červenci 2016) Japonsko udává, že věří v podporu a ochranu lidských práv jakožto legitimního zájmu mezinárodní komunity, a proto jejich porušování musí být řešeno spoluprací mezinárodní společností. Ochranu lidských práv považuje za základní odpovědnost státu a prohlašuje, že se bude angažovat na řešení lidsko-právních problémů prostřednictvím multilaterálních fór zahrnující OSN i bilaterální dialogy. Také slibuje kooperaci v oblasti lidské bezpečnosti a větší aktivitu. Snaží se aktivně prosazovat lidská práva ve vybraných odvětvích a regionech. Např. společně s EU se ujalo vedení v přijetí Rezoluce o situaci lidských práv v Korejské lidově demokratické republice (KLDR) a snaží se zvýšit povědomí, aby došlo ke zlepšení situace tamějších lidských práv, včetně problematiky únosů. Kromě KLDR se Japonsko angažuje také v Kambodže, kde podporuje kambodžskou vládu ve zlepšení situace lidských práv. Také vedlo HRC k přijetí rezoluce o odstranění diskriminace osob postižených leprou a jejich rodinných příslušníků. Nadále se chce aktivně zapojovat ve Valném shromáždění a dalších fórech v oblasti lidské bezpečnosti, posílení postavení žen, ochrany před katastrofami a odstranění násilí páchaném na dětech. Japonsko přijalo národní akční plán ke zlepšení postavení žen a hostilo Světové shromáždění pro ženy (*World Assembly for Women* neboli WAW!) v Tokiu tři roky po sobě (2014, 2015 a 2016) na téma „Ženy a ekonomie“ a „Globální problémy“, poslední shromáždění probíhalo pod heslem „Společnost, kde ženy září“. Japonsko také zdůraznilo kooperaci s dalšími relevantními mezinárodními organizacemi aktivními v oblasti lidských práv jako je např. OHCHR (Úřad Vysokého komisaře OSN pro lidská práva), UNHCR, UNDP, UNICEF a UN-Women. Japonsko desetinásobně zvýšilo své příspěvky do UN-Women za poslední dva roky (od roku 2013) (MOFA 2016b: 1-4).

Na domácí půdě se Japonsko zabývá několika vybranými tématy, mezi která patří rovnost pohlaví, práva osob se zdravotním postižením, dětská práva, práva starších osob, práva osob nakažených leprou, boj proti obchodování s lidmi a původní obyvatelé (to se týká hlavně domorodého národa Ainu) (MOFA 2016b: 4-5). Z toho vyplývá, že Japonsko značně postoupilo v ochraně lidských práv a změnilo svůj postoj z padesátých až osmdesátých let a v posledních letech se snaží čím dál tím více zapojovat do multilaterálních fór, předně do OSN. Přesto, že Japonsko začíná být čím dál aktivnější v zahraničí, nedokázalo si ještě poradit s některými vnitrostátními lidsko-právními problémy. *Amnesty International* zmiňuje některé z nich: práva lesbiček, gayů, bisexuálů, transgender osob a intersexuálních lidí neboli LGBTI (hlavně v rurálních oblastech), diskriminaci etnických minorit, násilí páchané na ženách a dívkách, uprchlíci a žadatelé o azyl (více v kapitole o uprchlictví) a svobodu shromažďování (viz protesty na ostrově Okinawa proti americké vojenské základně) (*Amnesty International* nedatováno).

Americký Úřad pro demokracii, lidská práva a práci (*Bureau of Democracy, Human Rights and Labor*) ve své každoroční zprávě o Japonsku z roku 2016 uvedl jako přední problém nedostatek řádného procesu během zadržování podezřelých a slabé podmínky ve vězeňských a vazebních střediscích (např. nedostatečná zdravotní péče a nedostatečné vytápění v zimě nebo chlazení v létě v některých střediscích). Do dalších přetrvávajících problémů zahrnul zadržování žadatelů o azyl, domácí násilí, sexuální obtěžování, diskriminaci žen na pracovišti, zneužívání dětí, obchodování s lidmi a společenskou diskriminaci osob se zdravotním postižením, příslušníků menšin, domorodých osob a LGBTI jedinců. Objevily se také obavy ohledně svobody tisku kvůli zvýšení vládního tlaku na kritické a nezávislé sdělovací prostředky (DRL 2016: 1-8).

Na domácí půdě Japonska i v zahraničí je v oblasti lidských práv velmi aktivní např. Japonská federace advokátních komor neboli JFBA (*Japan Federation of Bar Associations*), která byla založena již v roce 1949 (JFBA nedatováno). V rámci svých aktivit ve světě se zabývá výzkumem a studiem

mezinárodních smluv o lidských právech a dalšími mezinárodními standardy v této oblasti. Specifickou činností je předkládání zpráv nevládních organizací o Japonsku (tzv. UPR neboli *Universal Periodic Review*) Úřadu vysokého komisaře OSN pro lidská práva a dalších zpráv příslušným orgánům. Kromě toho se JFBA snaží zvýšit povědomí v Japonsku o mezinárodních otázkách v oblasti lidských práv. JFBA také získala konzultativní status nevládní organizace u ECOSOC, účastní se mj. i zasedání Rady OSN pro lidská práva. V mezinárodní spolupráci je aktivní od roku 1995, např. vysílá právníky jako odborníky JICA, Japonské agentury pro mezinárodní spolupráci zabývající se především lidskou bezpečností (*Japan International Cooperation Agency*), do zemí jako je Vietnam, Kambodža, Mongolsko, Laos a Indonésie. Konkrétním příkladem je partnerské podnikání JICA a JFBA mezi lety 2002-2005 v poskytování pomoci při zřizování a provozování Výcvikového střediska advokátů v Kambodži a ve vylepšování systému právní pomoci země (JFBA nedatováno a). Mezi další nevládní organizace a výzkumná centra v Japonsku patří např. *Human Rights Watch*, *Hurights Osaka*, *Peace Boat*, *Amnesty International Japan*, *Habitat for Humanity Japan*, *JANIC (Japan NGO Center for International Cooperation)*, *JOICFP (Japonská organizace pro mezinárodní spolupráci v plánování rodiny)*, nebo *Japanese Red Cross Society (University of Minnesota nedatováno)*.

V oblasti lidských práv lze zaznamenat postupný rozvoj. Ze začátku Japonsku chyběla iniciativa a ochota zapojit se do jejich prosazování (viz pozdější ratifikace ICESCR a ICCPR). Především přispěl fakt, že Japonsko nebylo u jednání o založení OSN a do organizace vstoupilo až po jejím zřízení. Japonsko bylo kritizováno za neochotu a nečinnost mezinárodní společností. Postupně se ale postoj Japonska měnil. O aktivitě v oblasti lidských práv lze hovořit až od poloviny osmdesátých let. Do té doby se jednalo spíše jen o obranu před kritikou jak svým vlastním obyvatelstvem, tak mezinárodní společností. Jistou „skvrnou“ na japonských lidských právech byl a stále do jisté míry je postoj žen v japonské společnosti. V tomto směru měla vliv na vnitrostátní právo OSN prostřednictvím dekad žen. V posledních dvou dekadách je Japonsko stále

více aktivní v lidských právech např. prostřednictvím snah o zlepšování lidských práv v KLR a Kambodže, vedoucí úlohy v odstraňování diskriminace vůči osobám postižených leprou, hostování WAW!, vysokých příspěvků do mezinárodních lidsko-právních institucí, atd. Plusem Japonska v této tématice je přispívání JFBA a JICA. Japonsko by mělo zlepšit své vnitrostátní nedostatky zmiňované výše, aby zcela splňovalo lidsko-právní kritérium dobrého mezinárodního občana

3.1.2 Japonský postoj k odminování a Ottawské úmluvě

Japonsko Úmluvu o zákazu, použití, skladování, výroby a převodu nášlapných min a o jejich zničení (*Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction*) neboli Ottawskou úmluvu podepsalo v prosinci 1997 (ratifikace proběhla v září 1998) a smluvní stranou se stalo v březnu 1999. Japonsko je bývalý výrobce a dovozce nášlapných min. S výrobou přestalo v roce 1997 a výrobní zařízení byla vyřazena z provozu do března 1999. V roce 2011 Japonsko předložilo svou dvanáctou Výroční zprávu o sedmém článku Úmluvy. Japonsko dokončilo zničení svých zásob (985 089 nášlapných min) v roce 2003. Původně uchovalo 15 000 min pro výcvikové účely, ale do roku 2010 došlo ke snížení celkového počtu min na 2 673. V prosinci 2011 se Japonsko zúčastnilo desátého Zasedání smluvních států Ottawské úmluvy v Ženevě a dříve v červnu Stálé schůze výboru. Japonsko sloužilo jako spoluzpravodaj a spolupředseda Stálého výboru pro pomoc obětem (1999-2001), pro odminování (2002-2004), pro zničení zásob (2004-2006) a pro obecný statut a fungování úmluvy (2007-2009). Japonsko je dále smluvní stranou Úmluvy o konvenčních zbraních a jejího druhého Pozměňovacího protokolu o nášlapných minách, nikoliv však pátého Protokolu o nevybuchlé válečné munici (*Landmine & Cluster Munition Monitor* 2011). Výroční zpráva z roku 2014 ukazuje, že v Japonsku stále pokračuje snižování počtu nášlapných min (na konci roku 2014 Japonsko vlastnilo 1 663 nášlapných min). Japonsko participuje na mezinárodní spolupráci v této oblasti a poskytuje finanční pomoc, kterou v roce 2015 navýšilo. Nejvíce finanční pomoci

na odminování poslalo do Kambodži tamější vládě, Sekretariátu ASEAN a JMAS (*Japan Mine Action Service*), do Laosu tamější vládě, JICA a JMAS, do Demokratické republiky Kongo hlavně UNMAS (*UN Mine Action Service*) a např. ještě do Palestiny, Jižního Súdánu, Iráku a Afghánistánu. Většinou se jedná o projekty na odminování, které má na starosti nějaká japonská organizace (JMAS, JICA, AAR), agentura nebo fond OSN (UNMAS, UNICEF) (MOFA 2014: 4-10).

Pár měsíců před podepsáním Ottawské úmluvy Japonsko překvapilo tím, že naprosto změnilo svou politiku. Původně vůči úmluvě zaujímal negativní postoj a odmítalo ji kvůli svému důležitému spojenci USA, které úmluvu nepodepsaly. Vzhledem k japonskému důrazu na Bezpečnostní dohodu USA a Japonska (*U. S. - Japan Security Treaty*) a podpoře americké zahraniční politiky je překvapivé, že Japonsko souhlasilo s Ottawskou úmluvou (Hirata 2008: 49).

Hlavním iniciátorem úmluvy byla Mezinárodní kampaň za zákaz nášlapných min (*International Campaign to Ban Landmines* neboli ICBL), globální síť šesti nevládních organizací, založená roku 1992. V polovině devadesátých let se ICBL na Konferenci o přezkoumání Úmluvy o konvenčních zbraních (*Convention on Conventional Weapons* neboli CCW) soustředila na zákaz výroby, skladování, používání a prodávání nášlapných min. Na Konferenci k žádné dohodě o odminování nedošlo, a tak se malé množství států pro zákaz nášlapných min (např. Kanada a Austrálie) připojilo k ICBL a došlo k vytvoření jednacího fóra „Ottawský proces“ (*Ottawa Process*) (Hirata 2008: 52). Zatímco ICBL mobilizovala názor mezinárodní veřejnosti, byly to lokální NGOs, které se snažily přesvědčit vlády ve své zemi, aby úmluvu podepsaly a ratifikovaly. V případě Japonska se jednalo o Japonskou kampaň za zákaz nášlapných min (*Japan Campaign to Ban Landmines* neboli JCBL), jednalo se o místní pobočku ICBL. Přispěla k vzdělávání japonské veřejnosti a nakonec vytvořila komunikační platformu s členy parlamentu, kteří byli na straně úmluvy. JCBL se stala katalyzátorem pro zpolitizování problému nášlapných min v Japonsku, pracovala se státními aktéry (politiky, úředníky MOFA a úředníky Obranné

agentury) v Ottawském procesu a přispěla ke zvyšující se spolupráci NGOs a MOFA (Hirata 2002: 114).

Ottawský proces v Japonsku proběhl ve dvou fázích. První fází bylo podepsání Úmluvy (od července do prosince 1997), které bylo charakteristické zřízením JCBL a vnitrozemskými a mezinárodními událostmi, které zvyšovaly podporu japonské veřejnosti. Druhá ratifikační fáze (od prosince 1997 do září 1998) byla poznamenána spoluprací JCBL se členy parlamentu na vyvíjení nátlaku na MOFA a Obrannou agenturu směrem k ratifikaci. Tehdejší premiér Keizo Obuchi je často považován za de facto lídra japonských snah v tomto směru, jde ale o mylnou představu, že on sám zajistil změnu v politice. Přesněji řečeno Obuchi souhlasil až poté, co na něj vyvíjela nátlak JCBL a politici na straně úmluvy. Mezi vnitrostátní a mezinárodní události ovlivňující názor veřejnosti patří zaprvé smrt Diany princezny z Walesu v roce 1997, která byla velice aktivní v oblasti zákazu nášlapných min. Princezna Diana před svou smrtí podpořila svým podpisem publikaci obrázkové knihy „Ne miny, raději květiny“ (*Not Mines, But Flowers*), jejímž autorem byla Asociace na pomoc uprchlíkům (*Association for Aid and Relief* neboli AAR), japonská NGO zapojená do pomoci obětem nášlapných min. Po její smrti se kniha stala velmi populární a Japonci začali více sympatizovat s aktivitami AAR. Druhou událostí bylo obsazení sympatizujícího Obuchiho na post ministra zahraničí, který veřejně podpořil Ottawskou úmluvu. Třetí událost se týkala udělení Nobelovy ceny míru ICBL a Jody Williamsové, koordinátorce ICBL. Tato cena zvýšila důvěryhodnost nejen ICBL, ale také relativně nově zřízené JCBL (Hirata 2002: 114-118).

Po přijetí Úmluvy japonská vláda dodržela normu a kompletně zničila sto miliónů nášlapných min. Vláda navýšila své finanční příspěvky skrze kanály rozvojové pomoci mezinárodním programům na odminování. Z toho lze usoudit, že norma byla v Japonsku přijata a významně ovlivnila chování státu. Japonská ratifikace Ottawské úmluvy byla výsledkem snah sítě nevládních organizací, které normu představily, zpolitizovaly téma a přesvědčily stát ke změně jeho

politiky. JCBL dosáhla svého cíle prostřednictvím formulování problému nášlapných min jako humanitární katastrofy, čímž získala podporu veřejnosti a následně i parlamentu (Hirata 2008: 61).

Japonsko je velmi aktivní v odstraňování nášlapných min, na domácí půdě dochází ke stálému snižování a v zahraničí participuje na mezinárodní spolupráci v této oblasti a poskytuje finanční pomoc. Původně sice bylo proti Ottawské úmluvě kvůli odmítavému postoji svého důležitého partnera USA, později ale naprosto změnilo svou politiku a Úmluvu přijalo. Hlavními iniciátory Ottawské úmluvy byly nevládní organizace včetně JCBL, které ovlivnily názor velké části světové společnosti k podepsání Úmluvy. Stejný vliv měla JCBL na politiku Japonska. Díky jejím aktivitám došlo ke změně japonského postoje, podepsání a ratifikaci Úmluvy. Ottawská úmluva je příkladem toho, jak občanská společnost a nevládní organizace dokážou ovlivnit a změnit postoj vlády. Od ratifikace Úmluvy Japonsko dává silný důraz na odminování a odstraňování min jak na svém území, tak na území ostatních států.

3.2 Podpora multilateralismu

3.2.1 Účast Japonska v mezinárodních institucích

Mezinárodní organizace (dále jen MO) jsou důležité pro japonskou zahraniční politiku. Multilateralismus, zejména OSN, poskytl možnost reintegrace Japonska do mezinárodní komunity v padesátých a šedesátých letech a příležitost mít nějakou diplomatickou nezávislost na USA. Image Japonska jako benigního a podpůrného člena mezinárodního společenství stoupá. Oficiální pozice Japonska je, že se snaží synchronizovat krok s mezinárodními normami a standardy v ekonomice a politice a obchodní nevyváženost a protekcionismus jsou jen zbytkem historického dědictví, které se snaží nebrat v úvahu. Snahy směrem k deregulaci a administrativní reformě prý mají dále podpořit tuto synchronizaci. Z toho lze usoudit, že Japonsko je kapitalistickou reprezentativní demokracií po vzoru liberálního západního modelu. Progresivnější zapojení do MO je integrální součástí této teorie. Organizace hrají čím dál tím větší roli

v mezinárodním systému a v případě obchodních organizací některé státy dokonce upřednostňují nadnárodní přístup. Dokonce i více realističtí japonští zahraniční analytici uznali důležitost mezinárodních organizací, a to především v ekonomické a diplomatické sféře, a proto je důležité, aby v nich Japonsko mělo alespoň nějaký vliv (Newman 2000: 48-53).

Japonsko je členem několika mezinárodních organizací. Jeho členství je buď úplné, tedy že je plnohodnotným členem, nebo má pozorovatelský statut, partnerský statut, také může mít neregionální členství, tedy že se nachází v jiném regionu světa než zbylí členové, dále přidružené členství, jehož pravomoci v organizaci jsou nějak omezené (např. nemusí mít právo hlasovat), nebo může mít status dialogového partnera. Japonsko je členem více než šedesáti mezinárodních institucí, ve kterých má plné členství, patří mezi ně např. FAO (Organizace pro výživu a zemědělství), G7, ILO (Mezinárodní organizace práce), IMF (Mezinárodní měnový fond), OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj), UNESCO (Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu), WHO (Světová zdravotnická organizace), atd. Neregionálním členem je v Africké rozvojové bance (AfDB). Tzv. pozorovatelský statut má Japonsko celkem v deseti institucích, mezi které patří např. mezivládní Arktická rada, SAARC (Jihoasijské sdružení pro regionální spolupráci), SICA (Středoamerický integrační systém), CERN (Evropská organizace pro jaderný výzkum), OAS (Organizace amerických států), Pacifická aliance nebo LAIA (Latinskoamerické integrační sdružení). Partnerský statut má Japonsko v OSCE (Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě), IGAD (Mezivládním úřadu pro rozvoj) a PIF (Fóru pacifických ostrovů). Dialogovým partnerem je Japonsko pouze ve Sdružení národů jihovýchodní Asie (CIA nedatováno).

Zvláštní členství má Japonsko skrze své nevládní organizace v ITUC (Mezinárodní odborové konfederaci) a WFTU (Světové federaci odborových svazů), jehož členem je japonská Národní konfederace odborových svazů (neboli *Zenroren*), která zahrnuje dvacet jedna průmyslových federací po celém Japonsku (*Zenroren* nedatováno). Přidružené členství má Japonsko pouze

v CPLP, což je Společenství portugalsky mluvících zemí. Tzv. podpůrnou zemí je Japonsko např. v EITI (Iniciativě transparentnosti těžebního průmyslu) (CIA nedatováno). Japonská vláda se zavázala podporovat řádnou správu těžebního průmyslu po celém světě, ačkoliv je jediným formálním požadavkem jasný veřejný souhlas, přesto země může poskytnout finanční, technickou a politickou podporu na mezinárodní úrovni (EITI 2016). Posledním členství Japonska je skrze národní výbor v ICC (Mezinárodním trestním soudu) (CIA nedatováno).

Japonská participace v MO, úroveň finanční, lidské a diplomatické angažovanosti se liší podle dané instituce a ovlivňují ji vnitrostátní i mezinárodní faktory. Participaci Japonska v MO lze rozdělit kromě druhu členství také podle tématu, kterému se MO věnují. Prvními jsou ekonomické organizace a organizace zahraniční pomoci (např. APEC, OECD, AfDB, EBRD a IADB) a organizace spadající a spolupracující s OSN (jako WB, IMF, WTO, UNIDO, IDA, atd.). Do druhé skupiny spadají funkční a vědecké organizace (např. Mezinárodní energetická agentura) a organizace pod OSN (např. FAO, ILO nebo WHO). Třetími jsou politické a bezpečnostní organizace jako je Rada bezpečnosti OSN, Valné shromáždění OSN, Mezinárodní soudní dvůr a Mezinárodní agentura pro atomovou energii. Tohle jsou klíčové mezinárodní instituce, skrze které Japonsko usiluje o své multilaterální zájmy, přispívá do mezinárodních veřejných statků a udržuje určité mezinárodní závazky (Newman 2000: 49-50).

Japonsko se prostřednictvím mezinárodních organizací snaží: nastavovat agendy, zvýšit svou autoritu a zlepšit si profil, posílit, umožnit a v některých případech i legitimizovat japonské ekonomické potřeby a vylepšit japonskou bezpečnost ve východní Asii kvůli budoucím nejistotám. I když je zřejmá snaha Japonska více se zapojovat do mezinárodních institucí, je zřejmý i jeho národní zájem, jelikož dnešní Japonsko je chudé na zdroje, potřebuje, aby svět byl stabilní a prosperující (Newman 2000: 53).

Japonsko se snaží prostřednictvím členství v MO zvýšit své postavení v mezinárodním systému. Ačkoli došlo od druhé světové války k výraznému zvýšení finančních příspěvků do mezinárodních institucí, neznamená to, že by automaticky následovalo i větší uznání japonského mezinárodního postavení. Plně to zobrazuje japonská neschopnost získat stálé členství v Radě bezpečnosti OSN, nebo i počet vysoko postavených zaměstnanců v klíčových mezinárodních institucích. Japonsko jako poražená země nemohla zasahovat do vyjednávání o architektuře institucí, a proto bylo vynecháno z vlivných pozic v mezinárodních organizacích. Např. Světová banka a Mezinárodní měnový fond vznikly na konferenci v Bretton Woods v roce 1944 a přesto, že se jí zúčastnilo mnoho zemí, bylo to především vyjednávání mezi Velkou Británií a USA, které mělo největší vliv na vznik a mandát Brettonwoodských institucí, a proto zde mají vedoucí pozice Američané a Evropané. U počátečních členů je také patrná tendence k silnějšímu volebnímu hlasu než u pozdějších členů. Graf (viz Příloha č. 1) rozděluje země G7 na Spojence (Kanadu, Francii, Spojené království a Spojené státy americké) a státy Osy (Německo, Itálii a Japonsko) podle jejich přiřazení během druhé světové války a zobrazuje společnou sílu jejich hlasu a společnou část světového hrubého domácího produktu. Graf ukazuje, že síla hlasu států Osy neodráží ekonomickou realitu. Výrazně zaostává za jejich pravým místem v globální ekonomice. Podobně je tomu i se zaměstnaností na vysokých pozicích v MO, vítězné státy mají obsazený větší počet vysokých pozic než ty poražené. Počet státních příslušníků Japonska, Německa a Itálie je menší oproti zaměstnancům z jiných klíčových států, mezi kterými je i výrazně menší Belgie (viz Příloha č. 2). Rozpor v zaměstnanosti může mít mnoho důvodů, např. japonská státníci překonávali vždy větší překážky a rizika ve snaze o zaměstnání v MO, přesto existuje mnoho institucionálních faktorů (Lipsy 2008: 133-137).

Problémem, se kterým se Japonsko bude muset také vypořádat, hlavně v blízké době, bude stále obtížnější udržení japonské pozice v OSN skrze finanční příspěvky. Např. by mohlo poskytnout lidské zdroje, které budou schopné a ochotné pracovat v agenturách OSN. Problémem není nedostatek

talentu. Spíše nepružný charakter profesního rozvoje v Japonsku, který neumožňuje rozvíjet profesní kariéru jinou cestou než způsobem dlouhodobého zaměstnání (Tatumi – Rudolph 2016).

Japonsko bylo obzvlášť ovlivněno rigiditou MO. Prostřednictvím rapidní poválečné rekonstrukce a ekonomického růstu vzrostla pozice Japonska v mezinárodním systému. V osmdesátých letech bylo druhou nejsilnější ekonomikou a největším přispěvatelem do oficiální rozvojové pomoci, přesto jeho vzestup nebyl reflektován v mezinárodních institucích. Itálie a Německo mají sice podobné dilema, avšak díky svému členství v Evropské unii mají určitou výhodu. Nízké japonské postavení v MO není dáno nedostatečnou iniciativou japonských politiků. V několika klíčových MO vzniklých po „znovuobjevení“ Japonska je tato země důležitým mezinárodním hráčem a japonští politici hrají aktivní roli, která je přiměřená geopolitickému a ekonomickému vlivu státu. Jako člen G4 má Japonsko (dalšími členy jsou Kanada, USA a EU) důležitou roli v nastavování agendy ve WTO. Rovněž bylo zakládajícím členem a je aktivním účastníkem G7/G8. Od vzniku Asijské rozvojové banky v ní hrálo hlavní vůdcovskou roli. Dále udělalo významný pokrok u organizací, do kterých vstoupilo později. Japonsko i přes nedostatečné zastoupení získalo poměrně dobré postavení v hlavních orgánech OSN a později během let 1995-2007 se mu podařilo zdvojnásobit své zastoupení v FAO, UNDP, UNICEF a WFP (Lipsy 2008: 139).

Někteří japonští státníci také získali významné postavení v MO. Příkladem může být bývalá Vysoká komisařka OSN pro uprchlíky Sadako Ogata (1991-2001). Předtím, než začala zastávat tuto pozici, byla předsedkyní Výkonné rady UNICEF a v rámci Komise OSN pro lidská práva byla odbornicí na lidská práva v Barmě (v dnešním Myanmaru). V UNHCR dohlížela na rozsáhlé nouzové operace v severním Iráku, Bosně a Hercegovině, Kosovu a v oblasti Velkých jezer v Africe. Během jejího působení ve funkci došlo k zdvojnásobení rozpočtu a zaměstnanců a UNHCR se stále více zapojovalo do pomoci vnitřně vysídleným osobám a dalším zranitelným civilistům v konfliktních situacích.

Zdůrazněním vazby uprchlíků s mezinárodní bezpečností také posílila vztahy UNHCR s Radou bezpečnosti (UNHCR nedatováno).

V roce 1955, kdy vstoupilo Japonsko, měla WTO třicet čtyři členských států, nyní jich má 160 a patří mezi ně klíčoví obchodní partneři Japonska, jako jsou USA, Čína a EU. Momentálně probíhají jednání o expanzi Dohody o informační technologii (*Information Technology Agreement* neboli ITA), která by měla zrušit tarify na produkty, jako jsou lékařské přístroje, systémové výrobky, digitální multifunkční stroje a tiskárny, digitální AV zařízení, komunikační přístroje, atd. Japonsko a USA se ujaly vedení jednání v roce 2012. Mnoho položek navržených v inkluzi ITA, zahrnující digitální televize, nebo digitální herní konzole, jsou silnou stránkou japonských společností, proto mezi hlavní iniciátory v Japonsku patří JEITA (Japonská průmyslová asociace pro elektroniku a informační technologie, v anglickém jazyce *Japan Electronics and Information Technology Industries Association*), která věří, že přijetí expanze ITA nastartuje inovaci a vývoj produktů výpočetní techniky (MEZI Journal 2015).

Japonsko bylo hlavním příjemcem liberálního mezinárodního ekonomického řádu. V oblasti obchodu Všeobecná dohoda o clech a obchodu (GATT) a později její nástupce WTO usnadnily snížení překážek mezinárodního obchodu po celém světě, a tím aktivovaly japonské využívání svých komparativních výhod a přispěly k růstu příjmů a rostoucí životní úrovni v poválečném Japonsku. Světová banka (WB) spolu s Mezinárodním měnovým fondem (IMF) přispěly přímo do poválečného japonského rozvoje financováním infrastrukturních projektů, mezi které patří např. konstrukce železničního systému *Shinkansen*. Po vstupu do GATT se Japonsko zúčastnilo několika kol úspěšných multilaterálních jednání (patřilo mezi ně i Tokijské kolo ze sedmdesátých let). V případech vedených proti Japonsku (např. případ týkající se některých zemědělských kvót) země měla v souladu s rozhodnutími GATT dobré výsledky. Nicméně vzhledem k dysfunkčnímu postupu při řešení sporů v GATT bylo mnoho obchodních konfliktů řešeno bilaterálně a často diskriminačním

způsobem. Se vznikem WTO byl zaveden nový a zlepšený mechanismus pro řešení sporů výrazně posilující japonskou schopnost bránit se diskriminační ochraně obchodu ze strany svých obchodních partnerů (např. USA a automobilový průmysl). Největšími otázkami ve WTO je oblast zemědělství a služeb. V zemědělství stojí Japonsko na straně EU proti USA a Cairnské skupině (skupina devatenácti zemí vyvážejících zemědělství), zejména kvůli obavě o bezpečnost potravin. Japonsko je relativně nekonkurenceschopné ve velké části sektoru služeb, a proto netlačí na liberalizaci finančních a profesionálních služeb ze strany rozvojových zemí jako USA a EU (Noland 2000).

Japonsko je jediným významným členem WTO, který se neúčastní žádných regionálních preferenčních dohod, nicméně nespokojenost s WTO by ho mohla povzbudit, aby společně s dalšími státy v Asii vytvářelo regionální preferenční mechanismy podobné těm, které již existují v Evropě, Severní Americe a Oceánii. Jedinou významnou regionální iniciativou je Asijsko-pacifické hospodářské společenství (APEC) jehož členy jsou i mimo Asii (např. USA, Austrálie, Kanada, Nový Zéland, atd.) a mezi zakládající členy patří i Japonsko. Členové dohromady tvoří 40% světové populace a více jak polovinu světové produkce. Oficiálně jmenovaná Skupina významných osobností (*Eminent Persons Group*) vydala zprávu vyzývající k volnému obchodu a investic v regionu, kterého by mělo být dosaženo do roku 2020 (do roku 2010 bohaté země a 2020 chudé země). Jedná se o cíl, jenž byl přijat Bogorskou deklarací v roce 1994, progres je ale nevyrovnaný. Zemědělství je citlivé téma a Japonsko se snažilo ho vynechat z liberalizačních závazků v Bogoru (1994) a Osace (1995). Není ale jediné, Jižní Korea a další státy jsou ochotné podpořit japonské snahy v tomto směru (Noland 2000).

Japonsko je také členem skupiny G7, neformálního bloku industrializovaných demokracií, společně s USA, Kanadou, Francií, Německem, Itálií a Velkou Británií. Setkání probíhají každý rok a jsou na nich probírána témata jako globální ekonomické vládnutí, mezinárodní bezpečnost a energetická politika. Japonsko patřilo mezi zakládající členy roku 1975. Společně tyto země

tvoří 50% celkové globální ekonomiky. Skupina G7 je neformální institucí a v předsednictví se státy střídají každý rok. Předsednická země je zodpovědná za stanovení agendy a zajištění logistiky. Ministři a velvyslanci z jednotlivých zemí se setkávají v průběhu roku a vrcholem je každoroční setkání národních vůdců (Laub – McBride 2015). V roce 2016 bylo předsednickou zemí Japonsko a na Ise-Shima summitu 26. až 27. května předsedal premiér Shinzó Abe (Japonsko naposledy pořádalo Hokkaido-Toyako summit v roce 2008). Hlavními tématy projednávanými na summitu byla světová ekonomie (stálý udržitelný ekonomický růst), migrace a uprchlíci (zvýšení zahraniční pomoci), obchod (tvorba příležitostí pro zaměstnance, konzumenty, firmy, boj s protekcionismem, podpora WTO, atd.), infrastruktura, zdraví, práva žen, kyberprostor (podpora kybernetické bezpečnosti a inovací v digitální technologii), boj s korupcí (podpora transparentnosti, zlepšení protikorupčních kapacit a posílení spolupráce v oblasti vymáhání práva), klima (podpora ratifikace a přijetí dohody v Paříži) a energie (podpora inovací, čisté energie a snížení emisí) (MOFA 2016c).

Během oslav sedmdesátého výročí OSN (2015) japonský premiér Abe vystoupil před Valným shromážděním a potvrdil své závazky v budování státu prostřednictvím posilování lidských zdrojů, nabízení humanitární pomoci a dodržování práv žen. Také zdůraznil, že se Japonsko hodlá nadále aktivně podílet na úsilí OSN při řešení globálních výzev (Tatsumi – Rudolph 2016). Těmito globálními výzvami se zabývá další kapitola. Lze říci, že Japonsko je velice aktivní v MO i vzhledem k vysokým příspěvkům, které do nich posílá a participaci na aktivitách jednotlivých MO. Přesto se setkává s některými překážkami, které mu znemožňují větší zapojení a zaujmutí silnějšího postavení jako neúspěšné snahy získat místo stálého člena RB, nedostatek personálu a nízký počet vysoko postavených zaměstnanců v MO.

Japonsko podporuje multilateralismus skrze své členství v mezinárodních i regionálních organizacích. Japonsko se skrze zapojení do MO reintegrovalo do mezinárodního systému a získalo jistou nezávislost na USA. Japonská image jako benigního a podpůrného člena mezinárodního společenství vzrůstá.

Důkazem může být velký počet MO, ve kterých je členem. Úroveň angažovanosti se liší podle dané instituce. Cílem členství v MO je nastavování agend, zvýšit svou autoritu a zlepšit svou image, čímž vlastně Japonsko projevuje ochotu být lídrem a věnuje pozornost tomu, jak ho vnímá mezinárodní společenství. Participace na MO demonstruje i národní zájem. Japonsko se snaží zlepšit skrze členství v MO svůj postoj mezinárodním systému. Jedním z důvodů proč se mu to nedaří, je jeho neúčast na vyjednávání o architektuře mezinárodních institucí. Japonské snahy maří to, že nemá vlivné pozice v MO. Japonsko má silnější vliv a pozici v organizacích, které vznikly později. Problémem, se kterým se bude muset v blízké době vypořádat, jsou finanční příspěvky. Na základě těchto argumentů lze tvrdit, že Japonsko splňuje toto kritérium dobrého mezinárodního občana.

3.2.2 Participace na řešení mezinárodních problémů a výzev

3.2.2.1 Odzbrojování a nešíření jaderných zbraní

Japonsko je jedinou zemí, která prodělala jaderný útok a z tohoto důvodu je jaderné odzbrojování důležité v japonské zahraniční politice. Historická zkušenost dává Japonsku morální nadřazenost během jednání a debat o tomto tématu a může s ním manipulovat pro své diplomatické cíle, např. za účelem získání vedoucí pozice. V roce 1995 Japonsko předložilo Valnému shromáždění OSN rezoluci o jaderných zbraních se záměrem odzbrojovat. Rezoluce byla přijata 154 státy, žádný stát nebyl proti a deset zemí se zdrželo hlasování. Na zasedání Valného shromáždění roku 1998 Japonsko předložilo návrh rezoluce o zrušení jaderných testů s cílem úplného zákazu jaderných zbraní, která by signalizovala přímější přístup k problematice. Japonsko se snaží prosazovat v orgánech OSN dodržování Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (*Treaty on the Non-proliferation of Nuclear Weapons* neboli NPT) a Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek (*Comprehensive Nuclear Test Ban* neboli CTBT) (Newman 2000: 54).

Japonsko je členem a zastáncem všech dohod o nešíření jaderných zbraní a nikdy samo nevyvíjelo svůj jaderný program. Japonskou politiku o odzbrojování a nešíření jaderných zbraní tvoří čtyři hlavní pilíře. První pilíř představuje Základní zákon o atomové energii z roku 1955 omezující japonské využívání jaderné energie výlučně k mírovým účelům. Druhý pilíř tvoří Tři nejaderné zásady přijaté v roce 1968 japonským parlamentem, v kterých Japonsko slibuje nevyrábět, nevlastnit a nepovolit výrobu jaderných zbraní na japonské půdě. Třetí pilíř se týká závazku o dodržování NPT a aktivní účasti na posílení režimu NPT. Posledním pilířem je japonské spoléhání na rozšířené jaderné odstrašování USA. V Japonsku probíhala ke konci šedesátých a počátkem sedmdesátých let debata o podepsání NPT, z části kvůli obavám o zajištění přístupu k jaderné technologii pro splnění vnitrostátních energetických potřeb a z části kvůli diskriminačnímu charakteru smlouvy. Také se do debaty promítly obavy o vlivu NPT na národní bezpečnost. Tehdejší premiér Sato přikázal provést tajnou nevládní studii o nákladech a přínosech možného japonského vývoje jaderných zbraní. Existence této zprávy byla zveřejněna až v roce 1994. Zpráva došla k závěru, že případná nuklearizace by měla negativní vliv na japonskou bezpečnost a že rozšířené jaderné odstrašování USA bude stačit (NTI 2017).

Tajná dohoda mezi Japonskem a USA z roku 1969 umožňuje, v případě nouze, Spojeným státům, aby přinesly jaderné zbraně na Okinawu. Vzhledem k tomu, že dohoda je v rozporu s jedním ze Tří principů (s nezavedením nukleárních zbraní do Japonska), byla otázka okolo jaderných zbraní v Japonsku znovu otevřena vládou (2009-2012) v čele s Demokratickou stranou Japonska (DPJ), došla k závěru, že je třeba Tři nejaderné principy dodržovat. Poté, co konkurenční Liberální demokratická strana (LDP) v čele s Shinzó Abem vyhrála ve volbách roku 2013, připravil Abe půdu pro jeho dlouholetý cíl posílit národní bezpečnost a být více asertivní zemí v mezinárodní bezpečnosti a diplomacii. V prosinci téhož roku zahájila funkci Národní bezpečnostní rada a přijala první Národní bezpečnostní strategii na deset let. Nové dokumenty potvrzují, že

Japonsko bude nadále hrát důležitou roli v jaderném odzbrojování. V roce 2015 japonský parlament přijal legislativní balíček, který povoluje zapojení Japonským sebeobranným silám zapojit se do kolektivní obrany (NTI 2017).

Podle japonského ministerstva zahraničních věcí podporuje Japonsko jaderné odzbrojování a nešíření na základě tří principů. Prvním je poslání Japonska jakožto jediné země, která utrpěla devastaci způsobenou použitím atomové bomby. Jak je uvedeno v japonské ústavě, Japonsko usiluje o udržení a zajištění míru a stability ve světě. Japonsko považuje za svou povinnost šířit povědomí o devastaci a hrůzách spojených s použitím jaderných zbraní a realizovat svět bez jaderných zbraní. Zkušenost Japonska v oblasti odzbrojení je cenným diplomatickým přínosem. Další princip se týká japonské bezpečnostní dimenze, protože kolem japonských ostrovů je velká koncentrace vojenské síly a jsou zde stále nevyřešené územní a námořní spory a nejasná situace v Severní Koreji a v Tchajwanské úžině. Proto Japonsko chce dosáhnout stability v okolním regionu i v mezinárodním prostředí. Třetí perspektivou je lidská bezpečnost a humanitární přístup, který zvýšil zájem o odzbrojování a nešíření. I po skončení ozbrojeného konfliktu oblast mohou stále ohrožovat nášlapné miny, proto představují velkou hrozbu pro lidskou bezpečnost (MOFA 2012).

Na hodnotící konferenci NPT v roce 2010 zahájilo Japonsko s Austrálií společnou iniciativu, dále zahraniční ministři z obou zemí společně předsedali zasedání ministrů zahraničních věcí o jaderném odzbrojení a nešíření a byla zahájena nová meziregionální skupina NPDI neboli Iniciativa nešíření jaderných zbraní a odzbrojení (*Non-Proliferation and Disarmament Initiative*). Japonsko také hraje klíčovou roli v mezinárodním úsilí v oblasti jiných zbraní hromadného ničení, jako jsou biologické a chemické zbraně a konvenčních zbraní jako jsou miny, kazetová munice a malé a lehké zbraně, které představují naléhavou výzvu v mnoha oborech. Japonsko také pracuje na posílení a zlepšení efektivity ochranných opatření ze strany Mezinárodní agentury pro atomovou energii (IAEA), která tvoří střed režimu nešíření jaderných zbraní. Dále se aktivně podílí na mezinárodních vývozních kontrolních režimech, které jsou rámcem pro

kooperaci v exportních kontrolách a pro Iniciativu proti šíření zbraní hromadného ničení (*Proliferation Security Initiative* neboli PSI), která se snaží o prevenci šíření těchto zbraní. K tomu, aby japonská vláda účinně pokročila v této oblasti, je nezbytný zájem a nadšení občanské společnosti. Japonská vláda je rozhodnuta spolupracovat s občanskou společností, aby podpořila vzdělání o odzbrojení a nešíření jaderných zbraní např. i prostřednictvím iniciativy Speciálních komunikátorů pro svět bez jaderných zbraní, která byla založena v roce 2010 (MOFA 2012).

Japonsko dále jedná na Konferenci o odzbrojení o nové odzbrojovací smlouvě zabývající se štěpným materiálem (*Fissile Material Cut-off Treaty* neboli FCMT). Kromě toho se aktivně zapojuje do odzbrojení a nešíření prostřednictvím bilaterálního dialogu a podniká aktivity na podporu mírového využití jaderné energie, jako je uzavírání bilaterálních dohod o jaderné spolupráci. Příkladem bilaterální iniciativy je poskytnutí spolupráce Rusku při likvidaci vyřazené jaderné ponorky s cílem posílit odzbrojení a nešíření jaderných zbraní a zamezení znečištění životního prostředí (MOFA 2016c). V Příloze č. 3 lze nalézt celkový přehled dosavadních ujednání o odzbrojování a nešíření zbraní hromadného ničení, střel a konvenčních zbraní.

Odzbrojování a nešíření jaderných zbraní má silnou pozici v zahraniční politice Japonska kvůli jadernému útoku na města Hirošima a Nagasaki. Japonsko s historickou zkušeností manipuluje pro své diplomatické cíle, aby se stalo lídrem v řešení tohoto mezinárodního problému. Bere za svou povinnost šířit svou zkušenost s jadernými zbraněmi. Je velikým propagátorem Smlouvy o nešíření jaderných zbraní a Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek. Japonsko je členem a zastáncem všech dohod o nešíření jaderných zbraní. Japonskou image v tomto směru ohrozila možnost přinést americké jaderné zbraně na Okinawu v případě nouze. Japonská vláda, ale rozhodla, že je to v rozporu se Třemi principy. Japonsko je v této otázce aktivní multilaterálně i bilaterálně. Kritérium participace na řešení této globální otázky Japonsko tedy splňuje.

3.2.2.2 Uprchlíci a žadatelé o azyl

Jak již bylo zmíněno výše v kapitole o lidských právech, Japonsko je velmi kritizováno za své postavení vůči uprchlíkům a žadatelům o azyl, vyplývá to jak z informací od *Amnesty International*, tak ze zprávy Úřadu pro lidská práva, demokracii a práci. Japonsko ratifikovalo Úmluvu o právním postavení uprchlíka (vznikla 1951) až v roce 1981 a zatímco se počet žádostí o azyl v posledních letech zvýšil (7 586 žadatelů v roce 2015 a 5 011 v první polovině roku 2016), *Human Rights Watch* uvedla, že pouze dvacet sedm žadatelů o azyl bylo v roce 2015 uznáno za uprchlíky a v první polovině roku 2016 pouze čtyři. Těsně před začátkem summitu G7 Japonsko oznámilo, že má v plánu v průběhu pěti let přijmout 150 Syřanů (*Human Rights Watch* 2016). Japonsko v roce 2009 přijalo Zákon o kontrole přistěhovalectví a rozpoznání uprchlíků, který poskytuje kontrolu nad tím, kdo vstoupí na japonskou půdu a kdo ne (*Immigration Bureau of Japan* 2009: 1).

Japonskou reputaci v zahraničí ohledně odmítání pomoci uprchlíkům nevylepší ani situace se syrskými uprchlíky. Jak už bylo zmíněno, Japonsko přijalo za rok 2015 až první polovinu roku 2016 pouze 31 uprchlíků a v předchozím roce 2014 jedenáct. V předchozí dekádě byl celkový počet přijatých uprchlíků 300. Situace žadatelů o azyl není příznivá. Někteří jsou zavření celá léta, než jsou jejich nároky zpracovány a ve všech třech japonských imigračních centrech nejsou žádní lékaři na plný úvazek. Během své návštěvy v Japonsku Antonio Guterres, Vysoký komisař OSN pro uprchlíky, uvedl, že japonský azylový systém je rigidní a restriktivní. Japonská vláda na kritiku reaguje tím, že odkazuje na to, že Japonsko je čtvrtým největším finančním přispěvatelem do UNHCR a že imigrační úředníci pouze aplikují standardní kritéria při posuzování žádostí o azyl (*The Economist* 2015).

Japonsko sice hodně přispívá, ale málo přijímá. V roce 2014 Japonsko přispělo 181,6 milionů dolarů do UNHCR (*Pollman* 2015). Dnes je Japonsko na čtvrtém místě (největšími přispěvateli jsou USA, EU a Německo), co se

příspěvků týče, v roce 2016 přispělo 164,7 milionů dolarů a japonští soukromí dárci poskytli 18,4 milionů dolarů (největší soukromí donoři pochází ze Španělska, Nizozemska a USA) (UNHCR 2016). Těmito japonskými soukromými donory je Japonská asociace pro UNHCR (10,6 milionů dolarů), Uniqlo (7,4 milionů dolarů), *Bank of Tokyo Mitsubishi* (301 400 dolarů) a Fuji Optical (100 000 dolarů) (UNHCR 2016a). Shinzó Abe při své návštěvě Egypta slíbil finanční pomoc ve výši 200 milionů dolarů pro uprchlíky z Iráku a Sýrie, kteří byli přemístěni kvůli vzestupu islámského státu. Japonsko je tedy velkým přispěvatelem ve finanční pomoci, ale nerado přijímá uprchlíky do své země. Ve skutečnosti japonské Ministerstvo spravedlnosti uvažuje o změnách, které by ještě více ztížily žádosti o azyl. Navrhované změny by se zaměřovaly na jednotlivce, kteří žádají o azyl z pracovních důvodů a nikoli z důvodu pronásledování v domovské zemi. Opatření zahrnují vyhoštění neúspěšných žadatelů, omezení opakovaných žádostí a prověrky nových žadatelů (Pollman 2015).

UNHCR, JFBA a aktivisté kritizují návrhy kvůli neposkytování dostatečné ochrany pro potenciální uprchlíky. Hiroaki Sato, úředník Ministerstva spravedlnosti, na konto kritiky uvedl, že se nesnaží zvýšit nebo snížit počet uprchlíků směřujících do Japonska, ale chtějí zajistit rychlé posouzení skutečných uprchlíků. V současné době Japonsko uznává jako uprchlíky ty, kteří se obávají pronásledování ve své domovské zemi z etnických, náboženských nebo politických důvodů. Strach z fyzického násilí zatím není legitimním důvodem k udělení azylu. Japonsko potřebuje předělat svůj imigrační systém (Pollman 2015).

Podle Zprávy o lidských právech v Japonsku z roku 2016 japonská vláda poskytla adekvátní přístřeší a jiné služby při zemětřesení, vlně tsunami a katastrofě jaderné elektrárny v prefektuře Fukushima (2011) a snažila se zajistit trvalé přesídlení nebo možnosti rekonstrukce. Ve Zprávě lze dále nalézt informace o žadatelích o azyl, kteří mohou požádat právníky, aby se podíleli na jejich slyšení o udělení azylu. Ačkoli vládou financovaná právní podpora nebyla

k dispozici pro většinu uprchlíků a žadatelů, kteří o ni žádali, JFBA financuje program poskytující bezplatnou právní pomoc žadatelům postrádajících finanční prostředky. Japonská vláda v souladu s Úmluvou OSN o právním postavení uprchlíků nevyklučuje a nenavrací uprchlíky do země, kde byly ohroženy jejich životy. Od roku 2015 fungují nové provozní pokyny, které stanovují, že pokud cizinci přecházejí před konfliktem a nezískají status uprchlíka, bude jim poskytnut alespoň „úkryt“ před konfliktem. Někteří aktivisté nadále pokračují v kritice vládních kritérií, které podle nich nejsou v souladu s mezinárodními normami (DRL 2016: 10-11).

Žadatelé o azyl nemohou pracovat v zemi, pokud nemají platná krátkodobá víza. Uprchlíci v Japonsku se nadále potýkají se stejnými diskriminačními vzory jako ostatní cizinci. Mají omezený přístup k bydlení, vzdělávání a zaměstnání. Výjimkou jsou ti, kdo splnili podmínky, aby mohli pracovat, jednotlivci o jejichž žádostech nebylo ještě rozhodnuto, atd. Kvůli tomuto stavu jsou zcela závislí na přeplněných vládních přístřešcích, nelegálním zaměstnávání a pomoci nevládních organizací (DRL 2016: 11).

Dnes je počet uprchlíků, žadatelů o azyl, vnitřně vysídlených osob (IDP) a zranitelných migrantů na nejvyšší úrovni od konce druhé světové války. V Ise-Shima deklaraci (květen 2016) skupina G7 uznává, že probíhající migrace a pohyby uprchlíků ve velkém měřítku jsou globální výzvou, která vyžaduje globální reakci s respektem k lidským právům a v souladu s platným mezinárodním právem. G7 klade důraz na základní příčiny masivního vysídlení. Mezinárodní společenství by proto mělo zvýšit své úsilí v předcházení konfliktů, stabilizaci a *peacebuildingu*. Členi G7 jsou odhodláni zvýšit globální pomoc pro plnění okamžitých i dlouhodobějších potřeb uprchlíků a dalších vysídlených osob, stejně jako hostitelských komunit prostřednictvím humanitární, finanční a rozvojové pomoci. Dále pokud jde o účinné řízení migrace, uznávají důležitost implementace Agendy 2030 a podporuje mezinárodní finanční instituce a bilaterální dárce, aby zvýšili svou finanční a technickou pomoc pro uprchlíky i hostitelské komunity (MOFA 2016d: 17-18).

G7 také vítá zahájení nové finanční iniciativy na podporu Středního východu a severní Afriky a vyzývá k úzké koordinaci s Regionálním svěřeneckým fondem EU zřízeným v reakci na krizi v Sýrii (*Madad Fund*), Svěřeneckým fondem pro Afriku, atd. Zdůrazňují, že je důležité zvýšit podporu do nejvíce ovlivněných hostitelských zemí, jakými jsou Jordánsko, Libanon a Keňa a spolupracovat s Tureckem. Syrská krize ukázala, že je nutné, aby bylo mezinárodní společenství lépe vybavené k poskytování pomoci rozvojovým zemím napříč všemi regiony, aby dokázalo lépe řešit případy vysídlení. Je třeba přijímat rozsáhlé a dlouhodobé strategie a nástroje k vypořádání se s hlavními příčinami ekonomické migrace a uprchlictví. Státy G7 podporují základní principy Úmluvy o právním postavení uprchlíků a poskytují bezpečné útočiště pro ty, kteří prchají před pronásledováním. Takovým jednotlivcům by měla být poskytnuta efektivní ochrana v první bezpečné zemi, do níž vstoupí a vlády by měly poskytnout příležitosti pro bezpečné a řádné postupy při „znovuosídlení“, stejně jako poskytovat uprchlíkům, hostitelským zemím a komunitám mezinárodní humanitární a rozvojovou pomoc (MOFA 2016d: 18-19).

Pozici Japonska v oblasti uprchlíků a žadatelů o azyl nejlépe vystihuje tvrzení, že Japonsko hodně přispívá a málo přijímá. Posílá sice velké příspěvky do institucí, jako je UNHCR, ale samo nerado vpouští uprchlíky do své země. Od Japonska chce získat azyl stále více uprchlíků, ale čísla ukazují značnou neochotu Japonska v tomto směru. Ze 7 586 žadatelů v roce 2015 bylo pouze dvacet sedm opravdu uznáno za uprchlíky. Japonsko je velice kritizováno za tento svůj postoj jak ze strany mezinárodní společnosti, tak ze strany japonských nevládních organizací a ze strany aktivistů. Jedná se o dlouhodobou kritiku. Japonsko dá se říci „kličkuje“ kolem mezinárodních zákonů a úmluv. Japonsko těsně před summitem G7 slíbilo, že má v plánu přijmout 150 mladých Syřanů, je třeba ale zdůraznit, že to hodlá provést v průběhu dalších pěti let, což vychází na třicet syrských uprchlíků ročně a nejedná se vlastně o takový rozdíl, když v roce 2015 přijalo dvacet sedm uprchlíků. Na druhou stranu je čtvrtým největším

příspěvatelem do UNHCR (164,7 milionů dolarů) a aktivně se na finanční podpoře podílejí i soukromí donoři.

Japonsko společně s ostatními členy G7 zdůrazňuje nutnost řešení příčin vysoké migrace a velkého počtu osob bez státu. Společně chtějí, aby se mezinárodní společnost zaměřila na hlavní příčiny, a slibují finanční pomoc, která bude směřovat tímto směrem. Japonsko posílá finanční pomoc do různých institucí a zaměřuje se na příčiny, aby snížilo počet uprchlíků směřujících do své země. Lze konstatovat, že Japonsku kazí mezinárodní image vnitrostátní zacházení s uprchlíky a žadateli o azyl. Japonsko raději zvýší finanční pomoc, než by pustilo uprchlíky do své země. Japonsko si v tomto směru udělalo jméno. Je ve světě známé svým postojem k „cizincům“. Aby Japonsko splňovalo kritérium zapojení se do řešení mezinárodních problémů, konkrétně do tématu uprchlictví a žádání o azyl, mělo by změnit svůj postoj k uprchlíkům na domácí scéně a svůj imigrační systém, nebo alespoň podmínky, ve kterých žadatelé o azyl žijí, zatímco čekají na posouzení svých žádostí.

3.2.2.3 Životní prostředí

Od založení Agentury pro životní prostředí (*Environment Agency* neboli EA) v roce 1971 prošla environmentální situace na národní i celosvětové úrovni podstatnými změnami. Na národní se změny týkaly především znečištění z období vysokého hospodářského růstu. Znečištění ovzduší oxidy dusíku ve velkých městských oblastech, znečišťování vody způsobené únikem odpadu z domácností a likvidace odpadů představovaly velké problémy. Na druhé straně jsou environmentální problémy, které se týkají celé planety, jako je globální oteplování, ztenčování ozonové vrstvy, odlesňování, ztráta biologické rozmanitosti, přeshraniční pohyb kyselých dešťů, atd. Po Summitu Země se mnoho zemí snaží uskutečňovat konkrétní akce a opatření pro realizaci udržitelného rozvoje, na kterém se dohodly. V Japonsku byl přijat v listopadu roku 1993 Základní zákon o životním prostředí (*Basic Environment Law*), který stanovil základní principy a pokyny pro formulaci environmentálních politik.

V prosinci téhož roku byl předložen OSN „Národní akční plán Agendy 21“ a o rok později byl přijat „Základní environmentální plán“. Jednalo se o nejdůležitější opatření zavedené Zákonem o základním životním prostředí. Tento plán systematicky představuje opatření, která mají být přijata vnitrostátními a lokálními samosprávami, stejně jako opatření, které mají provádět občané, podniky a soukromé organizace. Rovněž definuje roli zúčastněných stran a způsoby a prostředky účinného provádění environmentálních politik (MOE nedatováno).

Životní prostředí se stalo důležitým tématem v japonské diplomacii. V Japonsku je několik ministerstev a agentur, které nějak přispívají k environmentální rozvojové pomoci a mezinárodnímu jednání o životním prostředí. MOFA je zodpovědné za formulaci pokynů ODA a v devadesátých letech vytvořilo post Velvyslance pro globální environmentální otázky a začalo dávat větší důraz na zelenou oficiální rozvojovou pomoc. Ministerstvo Ekonomie, Obchodu a průmyslu (dále jen METI) má také svou formu environmentální pomoci pro rozvojové země známou pod názvem „Zelený plán podpory“ (*Green Aid Plan*). Plán je zaměřen na pomoc rozvojovým zemím prostřednictvím přijímání opatření proti znečištění způsobeným průmyslovou činností přenosu japonských technologií. Dalším aktérem v environmentální oblasti je Ministerstvo životního prostředí (dále jen MOE), které shromažďuje expertízy a technické *know-how* v rámci mezinárodní environmentální spolupráce. V devadesátých letech bylo také založeno Globální environmentální oddělení Agenturou pro životní prostředí, cílem bylo získat roli lídra v diskuzích o mezinárodní environmentální politice. Když se EA transformovala roku 2001 na MOE, bylo založeno Globální environmentální byro. Zatímco vláda realizovala několik mezinárodních programů a projektů v oblasti životního prostředí, soukromé firmy posilovaly svou roli v transferu technologií prostřednictvím komerčních kanálů. Japonské přímé zahraniční investice (FDI) proudily nejvíce do USA, Evropy a Asie. Environmentální nevládní organizace hrají také důležitou roli, především na *grassroots* úrovni. Některé obce a

prefektury podporují environmentální spolupráci založenou na sesterských městských vztazích se zahraničními městy (Imura – Schreurs 2005: 138-139).

Environmentální otázky se sice staly důležitou součástí japonské zahraniční politiky, přesto lze zaznamenat jistou soutěživost mezi ministerstvy při určování environmentálních pozic. Ministerstva se někdy názorově rozcházejí v reakcích na nové mezinárodní dohody, které vyžadují, aby Japonsko přijalo nové předpisy nebo změnilo ty stávající. Příkladem může být různý postoj EA a METI při rozhodování o politické pozici Japonska na klimatickou změnu během Kyotské konference v roce 1997. EA podporovala návrh EU, aby industrializované země výrazně zredukovaly skleníkové plyny, kdežto METI sdílelo názor s USA a váhalo z důvodu nezapojení rozvojových zemí. Důležitou rolí MOE je formulace národních environmentálních politik tak, aby byly v souladu s mezinárodními rozhodnutími. Může zaujmout relativně flexibilní pozici vůči mezinárodním dohodám. Jiná ministerstva jako METI to mají vzhledem k jejich obchodním zájmům těžší. Obecně řečeno z důvodu podpory obchodu má METI silnou pozici v jednání na úrovni ministerstev, ale mezinárodní trendy v životním prostředí a měnící se normy v této oblasti pomáhají posílit roli MOE v procesu formulování politiky (Imura – Schreurs 2005: 139-140).

Hlavním zájmem Japonska do poloviny osmdesátých let byla harmonizace s americkou a evropskou environmentální politikou. Prioritami byla bilaterální kooperace s USA a zapojení se do diskuzí průmyslových zemí např. v OECD. Od poloviny osmdesátých let se priority změnilly na mezinárodní jednání o environmentálních dohodách, Japonsko podstatně zvýšilo programy a spolupráci s rozvíjejícími se zeměmi (hlavně v Asii). Japonsko muselo také přizpůsobit svou mezinárodní environmentální politiku měnícím regionálním podmínkám v Asii, protože se z Číny z důvodu reforem a ekonomickému otevírání (1978) postupně stala globální ekonomika. V reakci na reformy Japonsko začalo navyšovat svou ODA v Číně. K přerušení ODA došlo v letech 1990-1995 kvůli

Tiananmenskému incidentu¹. Od roku 1996 Japonsko obnovilo svou ODA do Číny a prioritou byly environmentální projekty. Ke změně došlo také v japonsko-korejských vztazích. Ekonomický rozvoj Jižní Koreji a politika dřívějšího prezidenta Kim Dae-Junga napomohly vytvoření přátelských vztahů s Japonskem a podpořily tak novou environmentální spolupráci ve východní Asii. První Třístranné setkání ministrů životního prostředí (*Tripartite Environmental Ministers Meeting* neboli TEMM) Japonska, Číny a Koreji bylo pořádáno v Soulu roku 1999 a postupně bylo setkání pořádáno na rotační bázi ob rok v Pekingu, Tokiu a Soulu. Dohodli se, že by tyto tři země měly spolupracovat na podpoře životního prostředí a na systematických studiích problémů s pískovým prachem, které jsou zhoršovány degradací půdy v severozápadní Číně. EA dále vytvořila fórum pro neformální dialog ministrů životního prostředí a vysokých vládních úředníků asijských zemí a pacifického regionu. Toto fórum se nazývá „Environmentální Kongres Asie a Pacifiku“ nebo také „EKO Asie“. Setkání EA později MOE pořádá ročně od roku 1991 (Imura – Schreurs 2005: 140-141). V roce 2001 byl na setkání EKO Asie zahájen Asijsko-pacifický environmentální inovační strategický projekt (*Asia-Pacific Environmental Innovation Strategy Project* neboli APEIS) a došlo ke zřízení Panelu EKO Asie, který má za úkol přezkoumávání, schvalování a koordinování projektů vytvořených EKO Asií (rámeček pro řízení EKO Asie viz Příloha č. 4) (MOE 2001: 3).

Japonsko je také v rámci OSN členem ESCAP, což je Hospodářská a sociální komise pro Asii a Tichomoří (*Economic and Social Commission for Asia and the Pacific*), která se mj. zaměřuje i na životní prostředí a rozvoj a mezi hlavní environmentální témata, kterými se zabývá, patří např. zelená ekonomie a zelený růst, kvalitní růst, rozvoj měst nebo správa vodních zdrojů (ESCAP nedatováno). Japonsko je členem organizace od roku 1954 a v září 2000 hostovalo Čtvrtou ministerskou konferenci ESCAP o životním prostředí a rozvoji ve městě Kitakyushu (Imura – Schreurs 2005: 141).

¹ Po smrti Hu Yaobanga, původního lídra Komunistické strany, který se snažil o otevřený politický systém v Číně, tisíce studentů protestovalo na Tiananmenském náměstí a požadovalo více demokratickou vládu. Protesty byly ukončeny násilím, když čínští vojáci stříleli do civilistů a studentů (CNN 2016).

Rok 2015 byl z hlediska globálního životního prostředí historický. Valné shromáždění přijalo pro udržitelný rozvoj Agendu 2030, konala se dvacátá první Konference smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (*Conference of the Parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change* neboli COP21), kde došlo k přijetí Pařížské dohody, první právně závazné dohody od Kjótského protokolu. Japonsko se aktivně zapojilo do jednání o Pařížské dohodě. V květnu 2016 japonská vláda schválila Plán na protiopatření globálního oteplování (*Plan for Global Warming Countermeasures*), uskutečnil se Ise-Shima summit G7 a Setkání ministrů životního prostředí G7 ve městě Toyama. Lze říci, že opatření proti globálnímu oteplování a vytváření udržitelné společnosti vstoupila jak na mezinárodní, tak na domácí úrovni do nové fáze. Japonsko již učinilo některé kroky směrem k dosažení cílů v oblasti globálního oteplování, mezi které patří snížení emisí skleníkových plynů o 26% do roku 2030 a o 80% do roku 2050 (MOE 2016: 3).

Japonsko svůj Akční program k zastavení globálního oteplování formulovalo v roce 1990 a od té doby pokračuje v provádění protiopatření. V roce 1997 byl na COP3 přijat Kjótský protokol, přičemž Japonsko se zavázalo snížit celkové emise skleníkových plynů o 6%. Následně přijalo v roce 1998 Zákon o podpoře opatření proti globálnímu oteplování (*Act on Promotion of Global Warming Countermeasures*), jedná se o rámec, na kterém se podílí nejen vláda, ale také podniky a občané. Výsledkem je, že průměrné čisté emise v průběhu prvního období závazků Kjótského protokolu stouply ve srovnání s úrovní roku 1990 o 1,4%, pokud započteme i uhlíkové zásoby lesů a Kjótský mechanismus úvěrů, bylo dosaženo snížení o 8,7%, což splnilo cíl Kjótského protokolu (snížení o 6% ve srovnání se základním rokem tedy rokem 1990) (MOE 2016: 6). Více údajů o japonském životním prostředí lze nalézt v Příloze č. 5. V návaznosti na Konferenci OSN o udržitelném rozvoji (UNCSD nebo také Rio+20) byl v oblasti životního prostředí učiněn další pokrok, a to z důvodu přijetí Ministerského závěrečného dokumentu a rezolucí týkající se různých environmentálních problémů, který byl přijat na prvním Shromáždění OSN pro

životní prostředí (*UN Environment Assembly* neboli UNEA) konaném v roce 2014 (MOFA 2016e). MOE Japonska také vydává časopis pro styk s veřejností pod názvem „*Japan Environment Quarterly*“ (JEQ), který se zabývá japonskými environmentálními aktivitami (MOE nedatováno a).

Podle Posudku environmentálního výkonu OECD z roku 2010 (předchozí posouzení proběhlo v roce 2002) Japonsko učinilo stabilní pokrok v tradičních problémech životního prostředí, předně ve znečištění vzduchu a vody a nakládání s chemickým odpadem. Energetická náročnost ekonomiky se nadále snižuje, hlavně v průmyslovém sektoru, a je jednou z nejnižších v zemích OECD. Mezitím se objevily komplexní a dlouhodobé výzvy jako klimatická změna nebo zachování biodiverzity. V roce 2007 Japonsko přijalo Strategii pro udržitelnou společnost ve dvacátém prvním století (*Strategy for a Sustainable Society in the 21st Century*), která ukazuje japonskou vizi vypořádání se s těmito výzvami. Strategie má silný mezinárodní rozměr a reflektuje japonskou tradiční, proaktivní a konstruktivní roli v mezinárodní environmentální spolupráci (OECD 2010: 13).

Jak již bylo zmíněno výše v kapitole o dodržování mezinárodního práva a norem, Japonsko je velmi kritizováno světovou veřejností za svůj přístup k lovu velryb. Lov velryb např. probíhá ročně v rámci Antarktického lovu. Na komerční lov velryb bylo uvaleno moratorium Mezinárodní komisí pro lov velryb (*International Whaling Commission* neboli IWC) do roku 1986. Japonsko se ze začátku stavělo proti rezoluci IWC z roku 1982, která požadovala postupné zrušení lovu do roku 1986/1987, ale kvůli tomu, že většina japonských obchodních partnerů včetně USA rezoluci podporovala, Japonsko nakonec se zákazem souhlasilo (Nations Encyclopedia nedatováno). Přesto japonský lov pokračuje, ale vláda se odvolává, že se jedná o lov pro vědecké účely. Případ byl předložen před ICJ a opoziční stranu tvořil společně Nový Zéland s Austrálií. ICJ v roce 2014 rozhodl, že japonský lov velryb je nelegální. Přesto lov pro „vědecké účely“ pokračuje. Během návštěvy premiéra Abeho v Austrálii byly zveřejněny fotky z japonského lovu velryb uvnitř Australského antarktického útočiště velryb (Slezak 2017).

Postoj Japonska vůči životnímu prostředí se změnil v sedmdesátých letech, kdy kvůli vysokému hospodářskému růstu došlo k velkému znečištění ovzduší, znečišťování vody, atd. Základní zákon o životním prostředí byl přijat v roce 1993 a stanovil základní principy environmentální politiky. Od té doby se značně zvýšily japonské environmentální aktivity, Japonsko se zapojilo do multilaterálních snah o klimatickou změnu a životní prostředí se stalo důležitou součástí japonské diplomacie. Roli v environmentální oblasti mají japonská ministerstva, ale i soukromé firmy a nevládní organizace. Ze zpráv OECD je zřejmé, že Japonsko učinilo pokrok v problémech svého životního prostředí. Problémem, kterým se příliš nezabývá, je zastavení lovu velryb. Pokud by Japonsko respektovalo rezoluci IWC, mohlo by být dobrým mezinárodním občanem v oblasti životního prostředí.

3.3 Poskytování zahraniční pomoci

Japonská čistá oficiální rozvojová pomoc (*Official development assistance* neboli ODA) činila v roce 2015 9,2 miliardy dolarů, což z Japonska dělá čtvrtou největší dárcovskou zemi v rámci Výboru pro rozvojovou pomoc (*Development Assistance Committee* neboli DAC), který je součástí OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj) (pro porovnání s ostatními zeměmi DAC viz Příloha č. 6). Japonsko je největším dárcem Asie. Během let 2014 a 2015 došlo k navýšení ODA o 12% v důsledku nárůstu bilaterální ODA do zemí s nízkými příjmy, a to především do subsaharské Afriky. V roce 2015 Japonsko poskytlo 0,21% svého hrubého domácího důchodu (HND) oficiální rozvojové pomoci, ve vztahu k jeho HND je z dárců DAC až na devatenáctém místě (viz Příloha č. 7). Japonská ODA dosáhla vrcholu v roce 2013 (viz Příloha č. 8) díky poskytnutí bilaterálních úvěrů a pěti miliard dolarů na oddlužení Myanmaru. Odhady celkové ODA Japonska zatím nejsou pro fiskální rok 2017 (od dubna 2017 do března 2018) k dispozici, avšak v rozpočtu ministerstva zahraničních věcí lze zaznamenat předpoklad mírného nárůstu (+ 0,3%). OECD předpokládá, že se od roku 2018 začne používat nový systém podávání zpráv o oficiální rozvojové pomoci a splátky půjček se již nebudou odečítat od celkové výše ODA, to

znamená, že jen dotační prvky úvěrů budou hlášeny jako ODA. Splátky půjček v současné době tvoří velký rozdíl mezi hrubou a čistou ODA (viz Příloha č. 8), proto se očekává, že reforma bude mít značný dopad na japonskou ODA. Vzhledem k tomu, že japonské úvěry jsou do značné míry velmi výhodné (tzv. *concessional loans*) a jsou velkorysejší v podmínkách než tržní úvěry, očekává se, že dojde ke zvýšení ODA (Donor Tracker 2017a).

Japonsko poskytlo do ODA celkem cca 463,5 miliard dolarů. Mezi japonské hlavní formy zahraniční pomoci patří: pomoc ve formě dotací (např. bilaterální dotace prostřednictvím fondu), půjčka určená pro rozvoj v rozvojových regionech, technická spolupráce, dar nebo příspěvek mezinárodním organizacím, atd. Pomoc skrze půjčky představuje největší podíl, přibližně 204,8 miliard dolarů (MOFA 2016f). Japonsko poskytlo v roce 2015 58% své bilaterální ODA ve formě půjček, přičemž průměr členů DAC je 10%. Je to dáno i tím, že vzhledem k současným rozpočtovým omezením jsou půjčky výhodnější než dotace (Donor Tracker 2017b). V únoru 2015 byla poprvé po dvanácti letech zrevidována japonská Charta ODA a došlo ke schválení nové Charty pro rozvojovou spolupráci. Je založena na filozofii vycházející z japonské historie ODA, která byla formována přes šedesát let a zdůrazňuje tři základní zásady: přispění k míru a prosperitě prostřednictvím spolupráce pro nevojenské účely, prosazování lidské bezpečnosti a spolupráci zaměřenou na samostatný rozvoj, dialog a spolupráci na základě japonské zkušenosti a odborné znalosti (MOFA 2016f).

V souladu s těmito základními politikami jsou stanoveny krátkodobé rozvojové priority, jako je snižování chudoby skrze kvalitní růst (hospodářský růst skrze soběstačný vývoj v rozvojových zemích a růst soukromého sektoru), sdílení univerzálních hodnot a realizace mírové a bezpečné společnosti, vytváření udržitelné a pružné mezinárodní komunity prostřednictvím úsilí o řešení globálních výzev. Mezi priority Japonska také patří podpora lidské bezpečnosti (pomoc v oblasti snižování rizika katastrof, obnově po haváriích, v oblasti zdraví, atd. ve spolupráci s mezinárodními organizacemi) a budování strategických

partnerství. Tato partnerství se týkají tzv. absolventů ODA včetně malých ostrovních rozvojových států (*Small Island Developing States* neboli SIDS), s kterými se Japonsko snaží posílit vztahy. Tyto absolventské země jsou významnými investičními destinacemi. Japonsko se také snaží zvyšovat příležitosti pro účast veřejnosti prostřednictvím spolupráce s nevládními organizacemi a programů dobrovolné činnosti, atd. (MOFA 2016f).

Japonská ODA se zaměřuje především na Asii, ale za poslední roky Japonsko zvýšilo svůj zájem také o rozvoj v Africe a pracuje na zesílení spolupráce s tímto kontinentem (největší příjemce japonské ODA lze nalézt v Příloze č. 9). Např. v lednu 2017 japonská vláda oznámila, že japonské korporace podepsaly několik memorand o porozumění s dvaceti šesti africkými zeměmi a mezinárodními organizacemi o výměně poznatků a odborných znalostí. Jedná se o nový směr, jelikož japonské společnosti tradičně investují v Asii. Z tohoto důvodu se Japonsko také rozhodlo pořádat konferenci TICAD (Tokijská mezinárodní konference o rozvoji Afriky) každé tři roky namísto pěti let. Japonsko poskytuje většinu své ODA bilaterálně (v roce 2015 se jednalo o 80%), což je vysoko nad průměrem členských států DAC (62%) (rozdíl mezi multilaterální a bilaterální ODA viz Příloha č. 10). V blízké době se neočekává její snížení vzhledem k plánům premiéra Abeho využít ODA jako strategického diplomatického a ekonomického nástroje a klade tak ještě větší důraz na bilaterální ODA (Donor Tracker 2017b).

V roce 2015 26% bilaterální ODA směřovalo do infrastrukturních rozvojových projektů a podstatná část těchto prostředků jde do asijských zemí se středními příjmy (75% infrastrukturní ODA). Tyto projekty se týkají především transportace. Zaměření na infrastrukturu lze přičíst japonské zkušenosti z období po druhé světové válce, kdy bylo příjemovou zemí ODA, která přispěla k obnově tamější ekonomiky. Lze předpokládat, že půjčky na infrastrukturu budou pravděpodobně pokračovat. Druhý největší podíl bilaterální ODA v roce 2015 směřoval do odvětví energetiky (13%), následovaly vodní a kanalizační projekty (10%) (více o japonské bilaterální ODA podle sektorů lze nalézt v Příloze č. 11).

Japonsko se také zaměřuje na humanitární pomoc a od roku 2014 do 2015 zvýšilo své finanční prostředky o 53% (9% ODA). Očekává se její zvýšení vzhledem k japonskému poskytnutí krátkodobé humanitární pomoci a 6 miliard dolarů pro rozvoj lidských zdrojů (pro roky 2016-2018). Také se zaměřuje na oblast globálního zdraví, přičemž slíbilo v rámci svého předsednictví v G7 poskytnout 1,1 miliardy dolarů mezinárodním zdravotním organizacím zahrnující 800 milionů pro Světový fond pro boj s AIDS, tuberkulózou a malárií. Japonsko většinu své zdravotní ODA poskytuje skrze multilaterální organizace. Japonsko poskytlo v roce 2015 876 milionů dolarů na globální zdraví, což z něj v tomto odvětví činí šestého největšího dárce DAC (Donor Tracker 2017b: 1-2).

Japonsko je také jedním z hlavních přispěvatelů do UNDP (Rozvojového programu OSN). I když velké množství japonské ODA je bilaterálního charakteru, Japonko oceňuje význam multilaterálních rozvojových organizací. V ODA Chartě z roku 1992 je výslovně uvedeno, že japonská ODA bude poskytována v souladu se zásadami Charty OSN. V Chartě je rovněž uvedeno, že spolupráce s organizacemi OSN patří mezi kritéria efektivní implementace ODA. Vzhledem k podobným rozvojovým prioritám (např. demokratické vládnutí, udržitelnost životního prostředí, boj s HIV/AIDS nebo rozvoj informačních a komunikačních technologií) UNDP vybuďovalo obzvláště úzkou spolupráci s Japonskem. Na základě společných cílů v rozvoji Japonko poskytlo UNDP různé typy podpory včetně finanční a politické pomoci. Japonko významně přispělo do celkového příjmu a základního financování UNDP. V letech 2000 a 2001 bylo největším přispěvatelem do základního financování UNDP. Přispělo sto miliónů a celková pomoc Japonska tvořila 15,8% z celkového základního příjmu UNDP (v roce 2000). Kromě finančních příspěvků se Japonko ujalo vedení v podpoře reformy UNDP. Japonko bylo jedním z největších zastánců nové úlohy a funkcí organizace, zejména v oblasti vytváření politiky a reformy rozvojového systému OSN. Široká škála akcí včetně Summitu tisíciletí, Kyushu-Okinawa summit G8 a setkání Výkonné rady UNDP na ministerské úrovni prokázaly japonskou podporu UNDP. Spolupráce probíhá také na kancelářské

úrovni. Japonská velvyslanectví konala v mnoha programových zemích konstruktivní diskuze o aktivitách UNDP, které poskytly cenný náhled do plánovacích procesů programu UNDP (UNDP nedatováno).

Mezi hlavní aktéry v japonské rozvojové spolupráci patří MOFA řídící politiku a Japonská agentura pro mezinárodní spolupráci (*Japan Agency for International Cooperation* neboli JICA), která má na starosti implementaci. Japonská ODA se rozděluje na bilaterální pomoc, která je poskytována přímo rozvojovým zemím a multilaterální pomoc, v jejímž poskytování mají hlavní roli MO. JICA poskytuje bilaterální pomoc ve formě technické spolupráce, úvěrů a dotací (viz Příloha č. 12) (JICA nedatováno). Od roku 2000 japonské MOFA stále více prosazuje partnerství mezi vládou a japonskými organizacemi občanské společnosti (dále jen OOS). Japonské OOS podporují vládu při realizaci projektů v rozvojových zemích včetně řízení katastrof. Během fiskálního roku 2014 padesát sedm japonských OOS realizovalo 108 projektů v třiceti pěti zemích. MOFA pořádá sedmkrát do roka dialog s nevládními organizacemi. Důležitými hráči je Japonské centrum NGO pro mezinárodní spolupráci (*Japan NGO Center for International Cooperation* neboli JANIC), Japonská platforma (*Japan Platform*) a tři sítě NGO: *Ugoku*, Japonská síť občanské společnosti pro cíle trvale udržitelného rozvoje (*Japan Civil Society Network on Sustainable Development Goals*) a Japonská globální kompaktní síť (*Global Compact Network Japan*) (Donor Tracker 2017c: 1). Schéma japonského systému rozvojové spolupráce lze nalézt v Příloze č. 13.

Japonsko se také zapojuje skrze multilaterální ODA do Svěreneckého fondu OSN pro lidskou bezpečnost (United Nations Trust Fund for Human Security neboli UNTFHS). Ve Vyhodnocení multilaterální ODA: UNTFHS na žádost Byra spolupráce Ministerstva zahraničních věcí z roku 2010 jsou některá doporučení pro japonskou ODA. Zaprvé je nezbytné vyjasnit si cíle příspěvků do MO z hlediska strategických záměrů japonské zahraniční politiky a diplomacie. Význam politiky a nutnosti multilaterální ODA by měl být vysvětlen lidem v Japonsku, protože multilaterální ODA, na rozdíl od bilaterální, explicitně

neindikuje přítomnost Japonska. V případě UNTFHS prosazování konceptu lidské bezpečnosti v agenturách OSN bylo legitimizováno s japonskou podporou, jelikož je záměrem japonské politiky podporovat koncept v mezinárodní společnosti, aby bylo dosaženo lidské bezpečnosti. To znamená, že dosahování cílů UNTFHS přispívá k dosažení japonských politických cílů, ačkoli ne vždy je přímo viditelná japonská přítomnost jako např. v pomoci prostřednictvím dotací do *grassroots* projektů lidské bezpečnosti (projektů blízkým občanům) nebo technické spolupráci JICA (Hashimoto – Tanaka 2010: 21).

Zadruhé konkrétních cílů ODA nelze dosáhnout pouze prostřednictvím multilaterální ODA. Konkrétně se jedná o cíle vyšší úrovně, kterých lze dosáhnout jen skrze spolupráci s jinými programy na podporu. Nedostatky multilaterální pomoci by mohly být zmírněny bilaterálními programy ODA. Navíc kromě ODA může být efektivní také spolupráce s akademickými institucemi, nevládními organizacemi a soukromým sektorem. Za tímto účelem by měly být sdíleny veškeré informace o misích a výsledcích multilaterální ODA (Hashimoto – Tanaka 2010: 21-22).

Zatřetí je sice užitečné dosáhnout politických cílů v ODA s využitím multilaterální ODA, ale pozornost by měla být věnována tomu, jak se na ní Japonsko účastní. Co se týče cílů japonské politiky, měly by vzniknout v kontextu globálních otázek, aniž by s nimi bylo zacházeno jako s originálními japonskými myšlenkami, neboť vliv některých dárců na aktivity pomoci může vyvolávat negativní reakci, zejména v OSN. Přístup využívající multilaterální ODA k dosažení japonských politických cílů je užitečný v případě, když se politika a cíle Japonska shodují s mezinárodními organizacemi, pokud je Japonsko hlavním dárce nebo může uplatnit svůj vliv na směr a metodu pomoci. Nicméně nejlepší metody využívání ODA by se měly více prozkoumat (Hashimoto – Tanaka 2010: 22).

Vzhledem k výše uvedenému lze říct, že Japonsko se projevuje jako dobrý mezinárodní občan v poskytování ODA. Je jedním z největších dárců jak

multilaterální, tak bilaterální ODA. Díky Novému systému podávání zpráv o ODA se očekává, že celkové číslo japonské ODA se zvýší. Největší podíl japonské ODA tvoří půjčky, což je forma bilaterální ODA. Japonsko má svou Chartu ODA, kterou zrevidovalo v roce 2015. Cílem ODA je podpora míru a prosperity, lidské bezpečnosti (skrze UNTFHS) a rozvoj (podpora UNDP), což je také záměrem mezinárodní společnosti. To se týká též krátkodobých cílů (např. snižování chudoby ve světě). Dále buduje strategická partnerství, zaměřuje se především na Asii a zvyšuje svůj zájem o Afriku (např. TICAD). Jedná se o nový směr japonské ODA. Japonsko využívá ODA jako diplomatického nástroje. Hlavním směrem ODA jsou infrastrukturní projekty, energetika a humanitární pomoc. V japonské ODA má hlavní roli nejen MOFA (řídí politiku), ale také JICA (implementace politiky) a organizace občanské společnosti. Mezi důležité hráče patří i NGOs (JANIC, Japonská platforma, atd.)

3.3.1 Humanitární pomoc

Japonské mezinárodní snahy o rozvoj jsou založeny na konceptu lidské bezpečnosti, který bere v úvahu potřeby a podporuje blahobyt každého jedince. Japonsko je odhodláno aktivně podporovat a rozšiřovat koncept lidské bezpečnosti napříč mezinárodní rozvojovou spoluprací. Lidskou bezpečnost považuje za jeden z hlavních principů své zahraniční politiky. Na základě tohoto konceptu přispívá zejména v oblasti zdraví a vzdělání (Permanent Mission of Japan to the UN nedatováno). Japonsko se také aktivně zapojuje do humanitární pomoci a zaměřuje se krom záchranných operací také na pomoc při obnově a snižování rizika katastrof. Humanitární pomoc je také součástí snah o zajištění lidské bezpečnosti. Japonsko je samo často zasaženo přírodními katastrofami, jako jsou silná zemětřesení nebo tsunami, proto je odhodláno zabývat se humanitárními krizemi a uznává, že by japonská revitalizace a rekonstrukce nebyla možná bez spolupráce s mezinárodním společenstvím (např. po Velkém východním japonském zemětřesení). Při dodávkách humanitární pomoci japonská vláda pracuje s příslušnými mezinárodními směrnicemi včetně smluv o uprchlících, principů o Dobrém humanitárním dárcovství, které definují základní zásady pro dárcovské země a Zásad z Osla, které stanovují základní principy na

využití zahraničních prostředků vojenské a civilní obrany v pomoci při katastrofách (MOFA 2011: 1-3).

Japonská vláda má tři nástroje pro pomoc při mimořádných událostech, jakými jsou zámořské katastrofy: vyslání japonského týmu na pomoc při katastrofách, poskytování materiálních věcí na pomoci v nouzi a nouzové dotace. První dva nástroje jsou používány v případě přírodních katastrof, jako jsou povodně, cyklony, tajfuny, zemětřesení, sopečné erupce a pandemie, ale také i u člověkem způsobených pohrom jako např. u výbuchu nádrží s ropou nebo zemním plynem, ale ne v případě katastrof souvisejících s konflikty. Nouzové dotace může být využito v každém z těchto případů. Dojde-li v zahraničí ke katastrofě ve velkém měřítku, vláda postižené země nebo MO může požádat o pomoc Japonsko, japonské MOFA následně prozkoumá žádost a konzultuje ji s ministerstvy a agenturami. Následuje poskytnutí pomoci (viz Příloha č. 14) (MOFA 2016g).

Podle Vzájemného hodnocení Japonska 2014 v rámci OECD s ohledem na pokrok v mezinárodní agendě a své vlastní programy země zůstává globálním lídrem v oblasti snižování katastrof. Jeho nový politický rámec pokrývá komplexní krize a katastrofy, i když nevedl k zásadní změně ve způsobu, jakým Japonsko nahlíží na humanitární pomoc. Politické závazky týkající se komplexních krizí v Africe přidávají do programu nový rozměr a nové výzvy. Celkový rozpočet, přestože lze zaznamenat jeho pokles, je stále značný. Japonsko má vysoce respektovaný systém reakce na katastrofy a je očividným lídrem v této oblasti. Existuje úzká spolupráce s ostatními donory na reakcích vůči katastrofám v Asii. Japonsko se také stává lepším partnerem japonským NGOs a mezinárodním organizacím, ačkoliv existuje řada oblastí pro zlepšení, zejména s ohledem na transakční náklady a předvídatelnost a flexibilitu financování. Je také zřejmé, že zvýšený důraz na humanitární akce v Africe bude vyžadovat jiné nástroje a větší předvídatelnost rozpočtu (OECD 2014: 79-82).

Japonsko je obzvláště aktivní v humanitární pomoci, která souvisí s jeho podporou lidské bezpečnosti. Zapojuje se do záchranných operací a pomoci při obnově a snižování rizika katastrof. Prostřednictvím svých tří nástrojů dosahuje značných výsledků a všeobecně je vnímáno jako globální lídr v oblasti snižování katastrof, proto lze tvrdit, že se Japonsko v oblasti humanitární asistence chová jako dobrý mezinárodní občan.

3.4 Zapojování se do mezinárodních úkolů a akcí jako je peacekeeping a peacebuilding

Účast Japonska na mírových operacích OSN byla legalizována v červnu 1992 Zákonem o spolupráci na *peacekeepingových* a jiných operacích OSN (tzv. *Peacekeepingový* zákon). První nasazení inženýrského kontingentu Japonské sebeobránné síly (*Japanese Self Defense Force* neboli SDF) bylo v Kambodži v rámci mise UNTAC v září 1992. Nyní má Japonsko 247 746 aktivní vojenské síly a je na osmnáctém místě co se týče velikosti sil. 1% HDP jde do rozpočtu na obranu, ve světovém žebříčku je Japonsko na osmém místě. Poslední mise, kterých se Japonsko zúčastnilo: MINUSTAH (Stabilizační mise OSN na Haiti), kde mělo dva vojáky, UNDOF (Pozorovatelská mise OSN pro uvolňování napětí) s pěti vojáky a UNMISS (Mise OSN v Jižní súdánské republice), kam vyslalo 271 vojáků, z toho pět žen (Ishizuka 2013). Japonské SDF se zapojily do *peacekeepingových* operací OSN v šesti lokacích na Blízkém východě, v Asii a Africe. S cílem přispět k míru a stabilitě mezinárodní společnosti japonské Ministerstvo obrany a sebeobránných sil vyslalo v souladu s *Peacekeepingovým* zákonem svůj personál nebo vojáky např. do Golanských výšin, Nepálu a Súdánu. Nejnovější misí, kde se Japonsko zapojilo, je MINUSTAH z roku 2010, kdy Haiti zasáhlo velké zemětřesení s epicentrem blízko hlavního města Port-au-Prince. Japonsko se také zapojuje do operací proti pirátství prostřednictvím SDF v Adenském zálivu a u pobřeží Somálska. Japonsko doprovází komerční lodě pomocí námořní SDF v souladu s Protipirátskými opatřeními, která vstoupila v platnost v červnu 2009 (MOD nedatováno: 2-8).

Z historických důvodů nebyla japonská vláda schopna hrát tradiční *peacekeepingovou* roli. Otázky týkající se humanitárních intervencí, *peacekeepingu* a poskytování pomoci se často překrývají, jelikož Japonsko hledá způsob, jak hrát konstruktivní mezinárodní úlohu, která odpovídá očekávání zbytku světa a japonskému požadavku na stálé místo v RB OSN. Japonsko dává důraz na typ *peacekeepingu*, který podporuje přeměnu z války zmítané společnosti na liberální demokracii a zahrnuje budování institucí, infrastruktury a národní usmíření (zahrnuje tedy *peacebuilding*). Japonsko rozvíjí vlastní přístup k *peacekeepingu* a *peacebuildingu* založený na iniciativě zahrnující aktivity podporujících mír i agendu pomoci. Pojem „mírová konsolidační diplomacie“ je často užívána japonskými vládními úředníky. V podstatě odkazuje na propojování agend v činnostech budování míru. Jedním z problémů při definování japonské úlohy v *peacekeepingu* je tendence soustředit se na nějaký jeho omezující faktor, jako jsou domácí normy, bilaterální vztahy s USA nebo problematické vazby se zbytkem Asie (Gilson 2007: 27-32).

Japonská participace na *peacekeepingových* operacích (dále jen PKO) začala s koncem války v Perském zálivu (1990-1991). Do války v Zálivu Japonsko vyslalo minolovky (válečné lodě určené k odklizení námořních min) jako součást mnohonárodních sil vedených USA. Sice se nejednalo o PKO, ale byla to intervence provedená v úzké spolupráci s RB OSN. Japonsko se zapojilo do války v Zálivu, aniž by ho postihl zákon, což významně přispělo k pozdější japonské participaci na všech PKO a jiných operacích OSN. Jednalo se o spouštěč, který vedl k přijetí Zákona o PKO v roce 1992 (Inoguchi 1998: 85-86).

Zákon o PKO výslovně stanovuje pět podmínek pro japonskou participaci na PKO: musí být dosaženo příměří mezi stranami konfliktu, zúčastněné strany musí souhlasit s PKO OSN a s japonskou účastí, operace musí zachovávat nestrannost, pokud by některé z výše uvedených skutečností nebyly splněny, pak Japonsko může stáhnout své jednotky SDF a používání zbraní je omezeno na minimum nezbytné k ochraně personálu. Kvůli vnějšímu tlaku došlo v roce 1998 ke změně zákona a došlo ke zrušení první podmínky požadující dohodu o příměří

v případě participace na humanitárních misích týkající se UNHCR a bylo povoleno použití zbraní japonským personálem pod velením vyšších důstojníků. Kritika omezeného počtu zapojených Japonců a nedostatku neutrality ve Východním Timoru přispěla k revizi Zákona PKO v roce 2001 tak, aby nedocházelo k zmrazení některých typů aktivit OSN a používání zbraní k ochraně lidí pod jejich kontrolou. Revize byla slučitelná s pokyny v Brahimiho zprávě (2000), totiž aby „*peacekeepři*“ byli schopni plnit své mandáty profesionálně a úspěšně. Sympozium v únoru roku 2002 organizované MOFA dalo důraz na nevojenské *peacekeepingové* aktivity SDF a poté došlo k vyslání největšího kontingentu (680 vojáků pozemních SDF) do UNTAET (Přechodné správy OSN ve Východním Timoru), aby se podílel na nevojenských rekonstrukčních činnostech. Japonská vláda zdůraznila humanitární a pomocné aspekty nasazení jako prostředek k ospravedlnění akce u veřejnosti. Největší kontingent vyslaný do zahraničí od druhé světové války byl v Indonésii (950 osob), kde pomáhal se záchrannými operacemi po zasažení vlnou tsunami (Gilson 2007: 32-39).

Takashi Inoguchi tvrdí, že existují tři „nejistoty“, které podpořily japonskou participaci v PKO a jiných operacích OSN. První nejistota souvisí s koncem studené války, kdy skončilo soupeření mezi USA a Ruskem a Japonsko bylo nejisté v budoucnosti bezpečnostních dohod mezi Japonskem a USA. Tuto nejistotu zmírnily aktivity v PKO. Zadruhé se začaly zvyšovat nároky kladené na globální odpovědnost Japonska s ohledem na ekonomický vzestup země. Japonská schopnost a ochota nést globální odpovědnost se zvýšila paralelně se vzestupem Japonska jako ekonomické velmoci. Dokud v zemi bude docházet k obchodnímu přebytku a HDP bude jedním z nejvyšších, nároky se budou nadále zvyšovat. Inoguchi tvrdí, že se tato ochota nést globální odpovědnost odráží v poskytování zahraniční pomoci a PKO. Třetí nejistota se týká jeho dluhu historii kvůli roli Japonska ve druhé světové válce. Některé státy (např. Čína nebo obě Koreji) v mezinárodním systému mají obavy ze znovuoobjevení silného Japonska a nechtějí, aby získalo stálé místo v RB a tím pádem i právo veta.

Japonsko se tuto nejistotu ve světě snaží zmírnit tím, že jeho SDF prezentuje jako mírumilovné a disciplinované síly participující na PKO OSN. Podle Inoguchiho se Japonsko podobně jako Austrálie prezentuje jako oběť války, zejména ve světle bombardování měst Hiroshima a Nagasaki. Němci vnímají dobu po roce 1945 jako samostatnou novou kapitolu, kdežto Japonci vidí svou moderní historii jako kontinuum doby před rokem 1945 a po roce 1945 (Inoguchi 1998: 88-90).

V roce 2015 se začal měnit japonský přístup k SFD pod vedením Liberální demokratické strany v čele se Shinzo Abem. V září 2015 prošly Japonským parlamentem dva kontroverzní zákony, které dovolují SDF bránit své spojence i v případě, kdy samotné Japonsko není v ohrožení. Zákony vyvolaly smíšené pocity u zahraniční i domácí veřejnosti, protože by mohlo dojít ke vtažení Japonska do zahraničních konfliktů a potenciálně by mohlo zahájit i válku. Přesto má před sebou ještě dlouhou cestu a stále se jedná o zemi s mírumilovným poválečným dědictvím. SDF mohou být vyslány na pomoc spojencům jen za tři podmínky: musí být v sázce japonské přežití, všechny ostatní nevojenské možnosti byly vyčerpány a použití síly je omezeno na nezbytné minimum k zastrašení agrese. Navíc SDF mohou přijít na pomoc při ohrožení jiných *peacekeepingových* vojáků OSN a japonských civilistů a mohou použít zbraně nejen k sebeobraně. I přes úzké možnosti mají SDF potenciál stát se bojovou silou. Japonská kultura s tradičním důrazem na skupinovou soudržnost, pečlivé plánování a pozornost detailů je pro moderní vojenství ideální. Také disponuje moderním vybavením, jako jsou např. moderní bojové tanky čtvrté generace, vrtulníky Apache, moderní průzkumné vrtulníky, atd. Japonské námořnictvo (Námořní sebeobranná síla Japonska neboli MSDF) je považováno za technologicky pokročilejší a zkušenější než Čínské armádní loďstvo lidové armády (PLAN) (Gady 2015).

Avšak hlavní kulturní, právní a rozpočtová omezení zůstávají. Např. Japonsko nadále zakazuje „útočné“ zbraně jako jsou bombardéry, letadlové lodě a balistické střely na dlouhé vzdálenosti a nemá je v dohledné budoucnosti v úmyslu povolit, protože zůstávají protiústavní. Vzhledem k nedostatku

ofenzivních zbraní, omezené pracovní síle a vybavení japonská armáda nebude v dlouhodobém horizontu schopna bránit sama Japonsko, ani jít do ofenzivy. Japonsko s USA nemá žádný vzájemný obranný pakt a může se samo rozhodnout, zda podpoří USA v případném konfliktu či ne (Gady 2015).

Existuje několik důvodů, proč Japonsko přispívá do PKO. První je politické odůvodnění, jelikož Japonsko vidí PKO OSN za způsob, jak zvýšit svou mezinárodní prestiž, identifikuje se jako benigní civilní mocnost a podporuje svou diplomacii, zejména v oblasti lidské bezpečnosti. Využívá PKO k rozšíření svých diplomatických aktivit, které mají možnost zesílit hlas Japonska na půdě OSN. Je také důležité, že tyto aktivity nejsou diktovány japonskou aliancí s USA. Dále si Japonsko myslí, že jeho přispívání v PKO by mohlo příznivě ovlivnit jeho šance na úspěch o získání stálého místa v RB. Při příležitosti šedesátého výročí OSN v rámci plenárního zasedání na vysoké úrovni v září 2005 zahájilo Japonsko společně s dalšími kandidáty (s Indií, Brazílií a Německem) kampaň za reformu RB. Japonsko se odvolávalo na příspěvek SDF k zachování mezinárodního míru a bezpečnosti jako na důkaz jeho kvalifikace pro stálé členství. Další důvod je bezpečnostní, přičemž významným faktorem při utváření japonského postoje vůči OSN je geopolitická pozice Japonska. Japonsko potřebuje bezpečné námořní koridory k dovozu ropy a jiných produktů. OSN je považována za mírový způsob řešení sporů, které mohou ohrozit japonské zájmy. Regionální bezpečnost je ústředním bodem japonských hospodářských a politických zájmů a může být podporována prostřednictvím PKO v místech, jako je Kambodža nebo Východní Timor. Třetí institucionální odůvodnění souvisí s tím, že od založení SDF se nekonala konvenční válka. Účast na PKO je tedy užitečným způsobem k získání operačních zkušeností SDF, které nelze získat pouze výcvikem v Japonsku. Dále umožňuje důstojníkům SDF rozvíjet a vyhodnocovat své vedoucí schopnosti a rozvíjet individuální a týmové dovednosti. Poslední odůvodnění je normativní. Bezpečnostní politika Japonska je silně ovlivněna normativními faktory, zejména silným pacifistickým a protivojenským proudem po skončení druhé světové války. Poskytování jednotek

OSN je proto považováno za způsob posílení reputace Japonska jako dobrého mezinárodního občana. Jen málo politických stran včetně Komunistické strany je proti japonské participaci na PKO na základě toho, že samotná SDF není ústavní. Od devadesátých let stoupá podpora aktivit SDF v PKO japonskou veřejností (viz Příloha č. 15) (Ishizuka 2013).

Japonsko přikládá velkou důležitost účasti na celosvětovém úsilí *peacebuildingu* (budování míru). Japonsko definuje *peacebuilding* jako konsolidaci míru a budování národů a zaujímá mnohostranný přístup k posílení politického, hospodářského a sociálního rámce dané země a zároveň podporuje mírový proces, bezpečnost a stabilitu. Japonsko je členem Komise pro budování míru (*Peacebuilding Commission* neboli PBC) od jejího založení roku 2005 a aktivně přispívá k její činnosti, a to i prostřednictvím předsednictví Komise od června 2007 do ledna 2009. Dále jako nestálý člen RB od roku 2009-2010 přispělo k diskuzím RB o *peacebuildingu* a uspořádalo ministerské zasedání o budování míru po skončení konfliktu a převzalo předsednictví Rady v dubnu 2010. Japonsko se stalo předsednickou zemí Pracovní skupiny PBC a participovalo na poučení z roku 2011 (*PBC Working Group on Lessons Learned*) a snažilo se navázat na úspěchy v Nepálu tím, že dále prozkoumávalo otázky okolo národního usmíření, mobilizace zdrojů a hospodářské revitalizace. Japonsko se zavázalo pokračovat v aktivní účasti v PBC jako předseda pracovní skupiny pro rok 2015 (Permanent Mission of Japan to the UN nedatováno a).

Japonský premiér Shinzó Abe se snaží vést Japonsko k tomu, aby hrálo v mezinárodním systému roli „*peace enabler*“, jako stát, který dokáže zajistit mír. Pokud ale Japonsko chce být lídrem v této oblasti, musí se nejdříve vypořádat s některými výzvami. Již není schopno udržet si vliv na OSN čistě skrze finanční příspěvky. Japonsko sice je druhým největším přispěvatelem do rozpočtu OSN pro rok 2016, ale Čína ho začíná dohánět. Japonsko nemá kapacity na to, aby přispívalo tolik, jako dosud. Existují ale dvě různá řešení pro tuto situaci: mohlo by posílat více Japonců na pracovní místa v agenturách OSN a poskytovat inovativní přístupy. Japonsko zatím není schopné poskytnout lidské

zdroje ochotné k práci v agenturách OSN (viz výše u zahraniční pomoci). Japonsko by také např. mohlo zvážit rekonstrukci svých finančních příspěvků do OSN, aby mohlo maximalizovat jejich dopad. V otázce japonské reprezentace v agenturách OSN by se vláda mohla zabývat vytvářením partnerství s univerzitami a korporacemi, díky kterým by mohli mít aspirující profesionálové příležitost pracovat v MO, aniž by se museli obávat ztráty zaměstnání doma (Tatsumi – Rudolph 2016).

Do konce května 2017 se mají Japonské SDF postupně stáhnout z Jižního Súdánu, kde se účastnily mise UNMISS. UNMISS byla prvním zkušebním případem, který dal SDF větší roli v mezinárodních snahách o budování míru po přijetí kontroverzních zákonů uvolňující pacifickou ústavu. Abe popřel, že by nejistá bezpečnostní situace v Jižním Súdánu byla důvodem ke stáhnutí a zdůrazňoval výsledky, které práce SDF přinesla (hlavně konstrukční práce v hlavním městě). UNMISS byla zatím nejdelší japonskou misí. Došlo ke spekulacím, že důvodem ke stažení jednotek bylo politické riziko. Kdyby byli japonští vojáci poprvé od druhé světové války zapleteni do vojenské akce v zahraničí, ve světě by to vyvolalo rozruch. Nejedná se o zcela nerealistický scénář, jelikož SDF může během misí OSN poprvé použít zbraně jinak než jen na sebeobranu. I když od devadesátých let byly rozšiřovány příspěvky SDF, dosud nebyla vypálena žádná japonská kulka, což je pro mnoho Japonců symbolem poválečného pacifismu. Ve článku devět japonské ústavy se přímo píše, že se japonský lid navždy vzdává války a použití síly jako prostředků k řešení mezinárodního sporu. Vzhledem k výše zmíněným pěti principům bude pro Japonsko výzvou nalezení další mise, kde by se mohly SDF zapojit. Povaha japonských misí se s časem měnila, dříve se Japonsko zapojovalo až po dosažení mírové dohody za účelem zachování situace, ale v současné době jsou vytvořeny PKO v zemích, kde ještě nebyly konflikty vyřešeny. Spekuluje se také, že důvodem ke stažení vojáků může být i změna chování USA, které se nyní soustředí spíše na svoje zájmy a bezpečnost (Amerika na prvním místě) než na multilateralismus (Tanaka 2017).

Japonsko se dříve z historických důvodů a kvůli své pacifistické ústavě nemohlo zapojovat do mezinárodních úkolů a akcí, jakými jsou peacekeepingové operace. „Spouštěčem“ japonské participace na PKO byla válka v Perském zálivu, kde se zapojilo, aniž by ho postihl zákon. Účast Japonska na PKO byla později legalizována v roce 1992 tzv. Peacekeepingovým zákonem. Od té doby se zapojovalo do PKO prostřednictvím Sebeobranných sil např. v Jižním Súdánu, Nepálu, Golanských výšinách nebo na Haiti. Aby Japonsko bylo součástí nějaké PKO, operace musí splnit výše zmíněná kritéria. PKO jsou nástrojem ke zlepšení mezinárodní prestiže Japonska, role mezinárodního občana a jeho postavení v rámci OSN. Japonsko je aktivní také v *peacebuildingu* (viz členství v PBC). Vzhledem ke dvěma kontroverzním zákonům z roku 2015 není zcela jisté, jaký bude vývoj Japonského postoje k SDF a do jakých PKO se dále zapojí. Přesto z důvodu jeho zvyšujících se aktivit v PKO od devadesátých let a stálých příspěvků lze vidět jeho stoupající reputaci v mezinárodním systému jako dobrého mezinárodního občana.

3.5 Veřejná diplomacie

MOFA sděluje japonskou zahraniční politiku a poskytuje obecné informace o Japonsku globálnímu publiku, aby zvýšilo informovanost zahraniční veřejnosti o Japonsku. Doplnuje toto úsilí tím, že spolupracuje s politickými skupinami a vedoucími představiteli veřejného mínění v jiných zemích. Japonsko svou veřejnou diplomacií vytváří s pomocí formování vztahů se zahraniční veřejností, *nation branding* programu, kulturní výměny, tzv. *people-to-people* výměny (výměna studentů, odborníků, atp.), spolupráce s mezinárodními institucemi a kulturních dotací (MOFA nedatováno). Japonsko má také speciální internetovou stránku zaměřenou na VD², která se zaměřuje na zvýšení povědomí o Japonsku u zahraniční veřejnosti a vydává také svůj internetový magazín *Niponica* představující Japonsko světu³.

² Stránka je dostupná na <http://web-japan.org/>.

³ Magazín lze nalézt na http://web-japan.org/niponica/index_en.html.

Premiér Abe ve svém inauguračním projevu roku 2006 před japonským parlamentem prohlásil, že je podstatné, aby Japonsko prezentovalo svou novou „národní identitu“ světu tak, aby mnoho zemí a lidí považovalo Japonsko za vhodný model k napodobování. Přímou řekl, že se bude zaměřovat na zámořské vztahy s veřejností (Abe 2006). Žádný jiný japonský ministerský předseda tak jasně nevyjádřil svůj názor na zájem o veřejnou diplomacii. VD není často vyskytujícím se termínem v Japonsku, nicméně je stále více zdůrazňována v kontextu strategií diplomacie, kulturní podpory, obchodu a cestovního ruchu. Strukturální reforma MOFA roku 2004 vedla k vytvoření Oddělení veřejné diplomacie (*Public Diplomacy Department* neboli PDD) z jednotek pro vnější vztahy s veřejností a kulturní výměny. Reforma znamenala, že MOFA, které dlouhodobě udržovalo oddělené vztahy s veřejností a kulturu, se rozhodlo přijmout VD a začalo brát kulturu jako zdroj diplomacie. V devadesátých letech se zpomalil růst japonské ekonomiky a Japonsko hledalo alternativní mechanismus pro zachování své přítomnosti ve světě, a proto se začalo zajímat o *soft power* a „*Cool Britannia Policy*“ Tonyho Blaira, která sloužila jako model pro japonskou VD (Ogawa 2009: 270).

V japonské historii je myšlenka VD relativně nová. Vzpomínky na nadměrnou intervenci a cenzuru kultury ze strany státu během vojenského režimu za druhé světové války podnítily MOFA, Japonskou nadaci (*Japan Foundation*), Japonskou rozhlasovou společnost (*Nihon Hoso Kyokai* neboli NHK), Agenturu pro kulturní záležitosti (*Agency for Cultural Affairs* neboli ACA) a další, aby své aktivity provozovaly se zachováním určité úrovně autonomie. V tomto smyslu je japonská poválečná VD podobná britskému modelu, jehož organizace jsou volně koordinovány. MOFA je hlavním aktérem japonské VD. Realizuje aktivity pro styk se zahraniční veřejností a zahraničními médii a kulturní výměnné programy. V rámci vlády neexistuje žádný mezirezortní koordinační systém, jakým je např. Rada pro VD ve Velké Británii (Ogawa 2009: 271). MOFA spolupracuje s mezinárodními organizacemi, mezi které patří UNESCO a UNU (Univerzita Spojených národů). Japonsko se

připojilo k UNESCO roku 1951. Koichiro Matsuura byl prvním generálním ředitelem UNESCO z Asie (jmenován v roce 1999). Jeho jmenování bylo obnoveno v roce 2005 na druhé funkční období, které vypršelo v listopadu 2009. Během svého působení prosazoval reformy UNESCO jako je decentralizační, organizační a programová reforma. Členské státy ocenily jeho úsilí a Irena Boková, jeho nástupkyně, oznámila, že bude v těchto reformách pokračovat (MOFA 2016). Japonsko má v rámci UNESCO registrovaných šestnáct kulturních a čtyři přírodní dědictví⁴ (World Heritage Center nedatováno).

UNU je organizace OSN založená na základě rezoluce Valného shromáždění OSN se sídlem v Japonsku. Činnost zahájila v roce 1975 a ve spolupráci s akademickými pracovníky celého světa slouží jako platforma pro řešení různých otázek, jímž čelí mezinárodní společnost a převzala roli *think-tanku* pro celý systém OSN. V roce 2013 byly např. zřízeny postgraduální studijní programy. Výstavba sídla UNU byla dokončena v roce 1992 a probíhala za plné spolupráce japonské vlády. MOFA hodlá pokračovat v dosavadní podpoře výzkumných činností zaměřených na globální problémy, rozvoj kapacit a šíření znalostí, které provádí UNU zabývající se třemi tematickými uskupeními: Mírem a vládnutím, Klimatem a energií a Globálním vývojem, začleněním a životním prostředím (MOFA 2016).

MOFA rozšiřuje svou VD prostřednictvím 189 velvyslanectví a konzulárních úřadů po celém světě. Téměř čtyřicet sedm z nich provozuje kulturní a informační centra a každá z těchto misí provozuje své vlastní domovské stránky, kde podávají zprávy o japonské zahraniční politice, a poskytuje informace o japonské zahraniční politice v místních jazycích. Velvyslanectví a konzulární úřady mají své vlastní rozpočty a kulturní programy. Organizují různé kulturní akce, jako jsou koncerty, semináře, výstavy a filmy, a poskytují pomoc japonským jazykovým vzdělávacím institucím a dalším organizacím (Ogawa 2009: 271).

⁴Kompletní seznam japonského světového dědictví lze nalézt na <http://whc.unesco.org/en/statesparties/jp/>.

Dalším významným japonským aktérem v oblasti VD je Japonská nadace, která se zaměřuje na provádění komplexních mezinárodních kulturních výměnných programů po celém světě. Vytváří globální příležitosti k podpoře přátelství, důvěry a vzájemného porozumění prostřednictvím dialogu, jazyka a kultury. Japonská nadace byla založena roku 1972 jako zvláštní právní entita pod dohledem MOFA. V roce 2003 byla reorganizována jako nezávislá správní instituce. Svoji činnost financuje z vládních dotací, příjmů z investic a darů ze soukromého sektoru. Nadace má globální síť sestávající z Ústředí v Tokyu, Kjótského úřadu, dvou japonských institucí (Institutu japonského jazyka Urawa a Institutu japonského jazyka Kansai) a dvaceti čtyř zámořských úřadů ve dvaceti třech zemích (včetně dvou kontaktních kanceláří v centru Asie). Zabývá se především třemi oblastmi: výměnou kultury a umění (kulturou), výukou japonštiny v zahraničí (jazykem) a japonskými studii a intelektuální výměnou (dialogem). Také vyzývá organizace a jednotlivce, kteří plánují mezinárodní výměnné projekty a aktivity, aby se zapojili do programů Japonské nadace (Japan Foundation nedatováno). V úzké koordinaci s MOFA si Nadace udržuje určitou míru autonomie, aby mohla hrát zprostředkovatelskou roli mezi vládním a soukromým sektorem (Ogawa 2009: 272).

Získání členství v UNESCO bylo po druhé světové válce prvním krokem k získání suverenity. Japonsko se nejprve stalo členem UNESCO a až poté OSN. Z finančních důvodů si japonská vláda nemohla dovolit být aktivní v kulturní výměně. V šedesátých letech začalo období ekonomického růstu. Letní Olympijské hry v Tokiu (1964) a EXPO ve městě Osaka (1970) symbolizovaly vznik Japonska jako země se silnou ekonomikou a pokročilými schopnostmi ve vědě a technice. V roce 1964 byla zrušena omezení týkající se cestování japonských občanů do zahraničí z poválečného období (důvodem pro zákaz byly devizové rezervy). Sedmdesátá a osmdesátá léta byla charakteristická rozmachem v mezinárodní výměně na *grassroots* úrovni. Tento rozmach zásadně ovlivnil vnímání světa japonskou veřejností, která začala tlačit na vládu, aby vyvíjela úsilí o posílení japonské kultury. Vláda ze začátku váhala učinit kroky

v tomto směru vzhledem ke svému chování v době druhé světové války. Založení Agentury pro kulturní záležitosti v roce 1968 bylo znamením, že se vláda postupně zotavuje. Výzvou pro vládu byl protijaponský sentiment ve světě. Rychlý hospodářský růst a úspěch vzbudily celosvětové obavy. V reakci na ně japonská vláda zavedla několik opatření k upevnění kulturní diplomacie a vztahů se zahraniční veřejností. Ústředním hráčem byla Japonská nadace, která zahájila řadu programů a aktivit (kulturní výměny, vzdělávání, koncerty, výstavy, japonské publikování, televizní pořady, atd.). Nejprve byly prioritou USA později také jihovýchodní Asie poté, co proběhly nepokoje proti Japonsku v Thajsku a Indonésii (1974). MOFA zahájilo Program kulturních dotací v roce 1975 k obnově kulturních památek v jihovýchodní Asii. V roce 1983 vydala druhá Prozatímní komise pro administrativní reformu doporučení ohledně diplomacie, protože japonská kulturní výměna zaostávala za hlavními rozvinutými státy. Na doporučení MOFA zřídilo Oddělení kulturní výměny. V osmdesátých letech byla prioritou Japonské nadace podpora výuky japonského jazyka. Podle průzkumu z roku 2003 probíhá výuka japonštiny ve 127 zemích. Cílem se stala také Čína. V roce 1987 byl zahájen Japonský výměnný a výukový program nebo také JET program (*Japan Exchange and Teaching program*), jeden z nejúspěšnějších japonských programů na kulturní výměnu. Ke konci osmdesátých let se z kulturní výměny stala priorita v zahraniční politice a do roku 1995 se příspěvky do Japonské nadace téměř zdvojnásobily (Ogawa 2009: 274-276).

Na začátku devadesátých let bylo založeno Kulturní centrum ASEAN Japonské nadace, které bylo provozováno v rámci ideálu, že kulturní výměna by měla být obousměrná a prováděná nehierarchickým způsobem. Později bylo rozšířeno na Asijské centrum Japonské nadace zaměřené na intelektuální výměnu. Tato léta se nesla v duchu harmonie s mezinárodním společenstvím. Bylo založeno Centrum pro globální partnerství Japonské nadace (*Japan Foundation Center for Global Partnership* neboli CGP), které má na starosti mj. i dotační programy. Poslání a operace CGP byly inovativní a stalo se klíčovým

hráčem při prosazování nové multilaterální politiky v oblasti kulturní výměny (bylo aktivní hlavně v Asii). Premiér Ryutaro Hashimoto prosazoval multilaterální kulturní výměnu zahrnující soukromý sektor a občanskou společnost. V lednu 1997 navrhl vytvoření Mnohonárodnostních kulturních misí složených ze zástupců vlády a soukromého sektoru z Japonska a zemí ASEAN. Úspěchem VD následujícího ministerského předsedy Keiza Obuchiho bylo zlepšení vztahů s Korejskou republikou. Země společně uspořádaly Světový pohár FIFA roku 2002. V návaznosti na strukturální reformu MOFA v srpnu 2004 bylo vytvořeno Oddělení VD, které má na starosti implementaci mezinárodních dohod na podporu kulturní výměny, spolupráci s mezinárodními kulturními organizacemi, představení japonské kultury v zahraničí a dohlížení na Japonskou nadaci. V prosinci 2004 zahájil premiér Jun'ichiro Koizumi Radu na podporu kulturní diplomacie (*Council on the Promotion of Cultural Diplomacy*). Rada konstatovala, že pochopení Japonska veřejností dané země může být pro vládu z tohoto státu nejvlivnějším faktorem při rozhodování o politikách a činnostech vůči Japonsku. Japonsko chce být v novém století aktivní v předávání svých poselství zahraniční veřejnosti. To je zesíleno rostoucí přítomností Číny v oblasti Asie a Tichomoří. Po útocích z 11. září a válkách v Afghánistánu a Iráku se zvýšily strategické priority VD v regionu Blízkého východu (Ogawa 2009: 276-279).

V oblasti kulturní diplomacie se dnes Japonsko snaží podporovat např. svůj program „*Sport for Tomorrow*“ (Sport zítřka), aby zajistilo úspěch Olympijských a Paralympijských her, které se budou konat v Tokiu v roce 2020. Také se zaměřuje na spolupráci v posílení ochrany hmotného a nehmotného kulturního dědictví v Japonsku a zapsání svých památek na Seznam světového dědictví (MOFA 2016h). Asijské centrum Japonské nadace implementuje Projekt WA: Směrem k interaktivní Asii prostřednictvím fúze a harmonie (*WA Project: Toward Interactive Asia through Fusion and Harmony*), který představil premiér Abe v roce 2013. Skrze Partnerský program NIHONGO (v překladu japonský jazyk) bylo vysláno sto asistentů učitelů do středních škol pěti zemí jihovýchodní

Asie a do roku 2020 se očekává rozšíření projektu o více než 3 000 osob (MOFA 2016ch).

Přístup Japonska k veřejné diplomacii se časem měnil. V devadesátých letech se Japonsko začalo zajímat o veřejnou diplomacii kvůli svému zpomalujícímu ekonomickému růstu. Hledalo alternativu, která by udržela japonskou přítomnost ve světě. Modelem pro japonskou veřejnou diplomacii byla *Cool Britannia Policy*. Dříve se vláda nesnažila vyvíjet aktivity ve VD kvůli vzpomínkám na nadměrnou intervenci a cenzuru kultury ze strany státu za druhé světové války, proto si Japonská nadace, NHK a ACA udržují určitou míru autonomie na vládě. Velký vliv na japonskou veřejnou diplomacii měla japonská veřejnost, která tlačila na vládu, aby posilovala japonskou kulturu. V posledních letech Japonsko iniciuje velké množství programů na podporu VD. Mezi úspěchy japonské VD může patřit mj. i zlepšení vztahů s Jihokorejskou republikou. Japonská Veřejná diplomacie je využívána především v podpoře diplomacie, obchodu, cestovního ruchu a kultury a ne k ospravedlňování nějaké japonské politiky. Jedná se tedy o VD kompatibilní s dobrým mezinárodním občanstvím. Od roku 2004 (vytvoření PDD) je kultura brána jako zdroj diplomacie, prostřednictvím které Japonsko dokáže zlepšit svoji image a reputaci u zahraniční veřejnosti.

4 ZÁVĚR

Cílem práce bylo ověřit, zda Japonsko hraje roli dobrého mezinárodního občana a zda se k této roli samo hlásí. V práci jsem postupovala tak, že jsem zkoumala teorie o dobrém mezinárodním občanství od autorů, kteří se tímto tématem zabývali. Vzhledem k tomu, že se jedná o relativně nové téma v mezinárodních vztazích, teorie o dobrém mezinárodním občanství není příliš rozvinutá. Neexistuje ucelená definice, ale na základě studia odborné literatury na toto téma jsem došla k závěru, že se dobré mezinárodní občanství projevuje především dvěma principy, a to dodržováním a přispíváním do mezinárodního práva a multilateralismem. Zkoumáním konceptu dobrého mezinárodního občanství a konceptu středních mocností jsem určila kritéria, které by měl stát aspirující na tuto roli splňovat. Těmito kritérii byly: dodržování a podpora mezinárodního práva a norem, přičemž sem patří také podpora lidských práv a zvláštní pozornost byla věnována také Ottawské úmluvě, dále podpora multilateralismu, pod kterou jsem zařadila účast v mezinárodních institucích, participaci na řešení mezinárodních problémů a výzev, pod kterou spadá odzbrojování a nešíření jaderných zbraní, uprchlíci a žadatelé o azyl a životní prostředí. Dalším kritériem bylo poskytování zahraniční pomoci, do které byla zařazena také humanitární pomoc, zapojování se do mezinárodních úkolů a akcí jako je *peacekeeping* a *peacebuilding* a aktivity ve veřejné diplomacii specifické pro dobrého mezinárodního občana a střední mocnost.

Japonsko některá kritéria splňuje a jiná do určité míry ne. Kritérium dodržování a podpory mezinárodního práva by Japonsko splnilo, kdyby bylo ochotné uplatňovat mezinárodní právo na otázky týkající se jeho zájmů. Japonsko opakovaně porušuje mezinárodní právo tím, že pokračuje v lovu velryb, ačkoliv to mezinárodní normy nedovolují. Toto jednání poškozuje image Japonska v tomto směru. Kontroverzní je také uplatňování nároků na ostrovy Senkaku, na které si činí nároky i Čína. Lidsko-právní kritérium Japonsko částečně splňuje. Od poloviny osmdesátých let lze zaznamenat stoupající aktivitu v prosazování a dodržování lidských práv. Ze začátku Japonsku chyběla iniciativa a ochota zapojit se do jejich prosazování. K tomu především přispěl fakt, že Japonsko nebylo u jednání o založení OSN a do organizace vstoupilo až

po jejím zřízení. Plusem jsou lidsko-právní aktivity Japonské federace advokátních komor a Japonské agentury pro mezinárodní spolupráci. Japonsko by ale mělo věnovat pozornost vnitrostátním nedostatkům týkajících se vězeňských podmínek, ženských práv a diskriminace osob se zdravotním postižením, příslušníků menšin a LGBTI jedinců. Zvláštní pozornost v tvorbě mezinárodních norem byla věnována Ottawské úmluvě, která demonstruje kladný vliv sítě nevládních organizací, zejména Japonské kampaně za zákaz nášlapných min na změnu, přijetí a ratifikaci Úmluvy Japonskem. Od její ratifikace je Japonsko velice aktivní v podporování mezinárodních aktivit v odstraňování nášlapných min a poskytování finanční pomoci. Jedná tak, jak by měl jednat dobrý mezinárodní občan v řešení globálního problému odstraňování nášlapných min.

Co se týká podpory multilateralismu, Japonsko splňuje kritérium participace v mezinárodních organizacích. Je velice aktivním členem mezinárodních institucí i vzhledem k jeho vysokým příspěvkům a ochotě být lídrem. Většímu zapojení brání neúspěšné snahy získat místo stálého člena Rady bezpečnosti, nedostatek personálu a nízký počet vysoko postavených zaměstnanců v mezinárodních organizacích. V otázce odzbrojování a nešíření jaderných zbraní je Japonsko obzvláště aktivní a zaujímá v této agendě pozici vůdce. Problematika má silnou pozici v japonské zahraniční politice z důvodu prodělaného jaderného útoku. Historická zkušenost dává Japonsku morální nadřazenost během jednání o tomto tématu. Japonsko považuje za svou povinnost šířit své zkušenosti s jadernými útoky. V problematice uprchlíků a žadatelů o azyl Japonsko nemá pozitivní image. Sice poskytuje vysoké finanční příspěvky institucím, jako je UNHCR, ale samo nerado vpouští uprchlíky do své země. Za tento svůj přístup je kritizováno mezinárodní společností. Japonsko toto kritérium tedy zcela nesplňuje. Aby kritérium splnilo, muselo by změnit svůj postoj k uprchlíkům a svůj imigrační systém, nebo alespoň podmínky, ve kterých žadatelé o azyl žijí, zatímco čekají na posouzení svých žádostí.

Dobré mezinárodní občanství je v Japonsku mladým konceptem. Japonsko se aktivně zapojuje do řešení problémů okolo životního prostředí, především od devadesátých let, ale pozornost některým otázkám Japonsko muselo začít

věnovat už od sedmdesátých let, kdy jeho vysoký hospodářský růst zapříčinil znečištění ovzduší v oblasti měst, znečištění vody, atd. Také se aktivně zapojilo do multilaterálních snah o změnu klimatu prostřednictvím Kjótského protokolu a později Pařížské dohody. Opětovným problémem je nelegální lov velryb. Japonsko tedy participuje na řešení globálních problémů okolo životního prostředí, ale aby se projevovalo jako dobrý mezinárodní občan, mělo by dodržovat rezoluci Mezinárodní komise pro lov velryb o zákazu.

Vzhledem k jeho vysokým příspěvkům jak bilaterální, tak multilaterální ODA do mnoha organizací a států Japonsko splňuje kritérium poskytování zahraniční pomoci. V oblasti bilaterální ODA se Japonsko tradičně zaměřuje na Asii a zvyšuje svůj zájem o Afriku. Na jeho poskytování ODA se podílí nejen vláda (Ministerstvo zahraničních věcí) a Japonská agentura pro mezinárodní spolupráci, ale také organizace občanské společnosti a nevládními organizace. Japonsko je obzvláště aktivní v humanitární pomoci, která souvisí s jeho podporou lidské bezpečnosti. Kvůli svému vysoce respektovanému systému reakce na katastrofy je Japonsko považováno za globálního lídra v této oblasti. Výzvou pro Japonsko budou jeho humanitární aktivity v Africe, které budou vyžadovat jiné nástroje, než jaké Japonsko užívalo dosud.

Japonsko nemohlo hrát tradiční *peacekeepingovou* roli z historických důvodů. „Spouštěčem“ jeho aktivit na *peacekeepingových* operacích byla válka v Perském zálivu, kde se zapojilo, aniž by ho postihl zákon. Legálně se smí účastnit těchto operací od roku 1992, kdy vznikly japonské Sebeobrané síly Peacekeepingovým zákonem. Japonsko vidí PKO jako způsob, jak zlepšit svou mezinárodní prestiž a stále se identifikuje jako benigní civilní mocnost. Participací na PKO chce zesílit své postavení v OSN a svou reputaci jako dobrého mezinárodního občana. Aktivní je také v oblasti *peacebuildingu* především prostřednictvím svého členství v Komisi pro budování míru. Z důvodu přijetí dvou kontroverzních zákonů v roce 2015 bude zajímavé sledovat vývoj japonských SDF a jejich participaci na PKO. Japonské SDF se mají stáhnout z UNMISS do května 2017, otázkou tedy je, do jakých misí se Japonsko zapojí příště. Japonsko také čelí několika výzvám. V dohledné době si nebude schopno udržet svůj vliv na OSN jen skrze finanční příspěvky (Čína ho začíná dohánět a

snižují se jeho kapacity). Také zatím není schopné poskytnout lidské zdroje ochotné pracovat v agenturách OSN.

Japonsko se svou veřejnou diplomacií nesnaží obhajovat své postoje v zahraniční politice, cílem je zviditelnit se a podpořit svou kulturu, jazyk, dialog, obchod a cestovní ruch. Ke koordinaci aktivit dochází především prostřednictvím Ministerstva zahraničních věcí a Japonské nadace. Domácí aktéři v japonské veřejné diplomacii spolupracují s Ministerstvem zahraničí, ale zachovávají si určitou míru autonomie. To je dáno historickými zkušenostmi s cenzurou kultury a nadměrnou intervencí ze strany státu v období druhé světové války. Japonsko jako dobrý mezinárodní občan spoléhá na veřejnou diplomacii jako na nástroj své zahraniční politiky a snaží se jejím prostřednictvím zlepšit svou prestiž, reputaci, důvěryhodnost a pozitivní image u globální veřejnosti. Díky vytváření pozitivního obrazu o svém státu, Japonsko dokáže vystupovat jako lídr v participaci na řešení určitých globálních problémů (např. odzbrojování a nešíření jaderných zbraní) ve prospěch světové společnosti.

Lze konstatovat, že Japonsko je možné považovat za dobrého mezinárodního občana přibližně od devadesátých let, kdy lze zaznamenat jeho zvyšující se aktivitu ve většině zmíněných kritérií. Ve veřejné diplomacii je aktivní od poloviny osmdesátých let, stejně tak v oblasti lidských práv, do oblasti odminování se aktivně zapojilo od podepsání Ottawské úmluvy a do *peacekeepingových* operací od roku 1992, příspěvky do ODA dosáhly vrcholu v roce 2013, ale jsou dlouhodobě vysoké. Také je považováno za lídra především ve dvou oblastech: v humanitární pomoci a odzbrojování a nešíření jaderných zbraní. Kde Japonsko projevuje nedostatek odhodlání je problematika uprchlictví a žadatelů o azyl. Také by mělo jednat v souladu s mezinárodním právem a opustit od svých velrybářských aktivit. Pozitivně lze hodnotit využívání veřejné diplomacie a zapojení japonské veřejnosti, organizací občanské společnosti a japonských nevládních organizací do různých vládních činností. Japonští politici se o Japonsku přímo nevyjadřují jako o dobrém mezinárodním občanu, ale v jejich stylu vyjadřování k jednotlivým tématům lze nalézt prvky, které to podporují. Především se jedná o japonskou ochotu být lídrem ve vybraných tématech, dále řešit globální problémy multilaterálně, podporování

mezinárodního práva a tvorby norem a zlepšování postavení, prestiže a reputace Japonska v mezinárodním systému. Na základě kritérií tedy lze usoudit, že se Japonsko snaží hrát roli dobrého mezinárodního občana v mezinárodním systému.

Vzhledem k tomu, že se jedná o komplexní téma, nešlo zcela pokrýt všechny japonské zahraničně politické aktivity na řešení globálních problémů, proto by další zkoumání mohlo být zaměřené např. na terorismus, obchod s lidmi a drogami nebo světové zdraví. Rovněž by bylo dobré dále zkoumat japonské postoje vůči jednotlivým mezinárodním normám, na které se v práci nedostalo. Také by bylo vhodné ve veřejné diplomacii více zkoumat některá odvětví kulturní diplomacie jako je gastrodiplomacie, sportovní diplomacie, nebo iniciativa *Cool Japan*. Větší pozornost by mohla být též věnována *nation branding* Japonska.

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Abe, Shinzō (2006). Policy Speech by Prime Minister Shinzo Abe to the 165th Session of the Diet. *Prime Minister of Japan and His Cabinet*. 29. 9. 2006 (http://japan.kantei.go.jp/abespeech/2006/09/29speech_e.html, 14. 4. 2017).

Amnesty International nedatováno. *Japan 2016/2017* (<https://www.amnesty.org/en/countries/asia-and-the-pacific/japan/report-japan/>, 31. 3. 2017).

Beneš, Vít (2010). Teorie rolí: Konceptuální rámec pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky. *Mezinárodní vztahy* 45 (4), s. 72-87.

Buller, Jim – Harrison, Vicky (2000). New Labour as a good international citizen: normative theory and UK foreign policy. In: Little, Richard – Wickham-Jones, Mark eds., *New Labour's Foreign Policy: A New Moral Crusade?* (Manchester: Manchester University Press), s. 77-89.

CIA nedatováno. *International Organization Participation* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2107.html>, 26. 3. 2017).

CNN (2016). *Tiananmen Square Fast Facts* (<http://edition.cnn.com/2013/09/15/world/asia/tiananmen-square-fast-facts/>, 12. 2. 2017).

Donor Tracker (2017). *Japan Donor Profile* (<https://donortracker.org/countries/japan>, 5. 4. 2017).

Donor Tracker (2017a). *How much ODA does Japan provide?* (https://donortracker.org/content/2-countries/7-japan/1q/donor-tracker_japan_question-one_march-2017.pdf, 10. 4. 2017), s. 1-2.

Donor Tracker (2017b). *What are Japan's strategic priorities for development?* (https://donortracker.org/content/2-countries/7-japan/2q/donor-tracker_japan_question-two_march-2017.pdf, 10. 4. 2017), s. 1-2.

Donor Tracker (2017c). *Who are the main actors in Japan's development cooperation?* (https://donortracker.org/content/2-countries/7-japan/3q/donor-tracker_japan_question-three_march-2017.pdf, 10. 4. 2017), s. 1-2.

DRL (2016). *Japan 2016 Human Rights Report* (<https://www.state.gov/documents/organization/265552.pdf>, 31. 3. 2017), s. 1-30.

EITI (2016). *Countries* (<https://eiti.org/supporters/countries>, 26. 3. 2017).

ESCAP nedatováno. *Environment and Development* (<http://www.unescap.org/our-work/environment-development>, 12. 4. 2017).

Evans, Gareth J. (1990). *Foreign Policy and Good International Citizenship. Gareth Evans*. 6. 3. 1990 (http://www.gevans.org/speeches/old/1990/060390_fm_fpandgoodinternationalcitizen.pdf, 6. 2. 2017).

Evans, Gareth J. (2015). *Good International Citizenship: Values and Interests in Foreign Policymaking. Gareth Evans*. 27. 8. 2015 (<http://gevans.org/speeches/speech580.html>, 5. 2. 2017).

Gady, Franz-Stefan (2015). *Toothless tiger: Japan Self-Defence Forces. BBC*. 15. 10. 2015 (<http://www.bbc.com/news/world-asia-34485966>, 12. 4. 2017).

Gilboa, Eytan (2006). *Public Diplomacy: The Missing Component in Israel's Foreign Policy. Israel Affairs* 12 (4), s. 715-747.

Gilson, Julie (2007). *Building Peace or Following the Leader? Japan's Peace Consolidation Diplomacy. Pacific Affairs* 80 (1), s. 27-47.

Graham, Suzanne (2010). *Gold star or bottom of the class: is South Africa a good international citizen? South African Journal of International Affairs* 15 (1), s. 87-97.

Harnisch, Sebastian (2010). *Role Theory: Operationalization of Key Concepts. Heildelberg University*. 25. 3. 2010 (<http://www.uniheidelberg.de/md/>

politik/harnisch/person/publikationen/harnisch_2010_role_theory_conceptualization_of_key_concepts.pdf, 1. 2. 2017), s. 1-17.

Hashimoto, Hiroko – Tanaka, Yayoi a kol. (2010). Evaluation on Multilateral ODA: The United Nations Trust Fund for Human Security. *Ministry of Foreign Affairs of Japan* (<http://www.mofa.go.jp/policy/oda/evaluation/FY2009/text-pdf/hsf.pdf>, 11. 4. 2017), s. 1-25.

Hirata, Keiko (2002). *Civil Society in Japan: The Growing Role of NGOs in Tokyo's Aid and Development Policy* (New York: Palgrave Macmillan).

Hirata, Keiko (2008). International Norms and Civil Society: New Influences on Japanese Security Policy. In: Sato, Yoichiro – Hirata, Keiko eds., *Norms, Interests, and Power in Japanese Foreign Policy* (New York: Palgrave Macmillan), s. 47-70.

Human Rights Watch (2016). *Japan: Events of 2016* (<https://www.hrw.org/world-report/2017/country-chapters/japan>, 31. 3. 2017).

Immigration Bureau of Japan (2009). *Immigration Control and Refugee Recognition Act* (<http://www.immi-moj.go.jp/english/newimmiact/pdf/RefugeeRecognitionAct01.pdf>, 31. 3. 2017), s. 1-40.

Imura, Hidefumi – Schreurs, Miranda A. eds. (2005). *Environmental Policy in Japan* (Cheltenham: Edward Elgar Publishing).

Inoguchi, Takashi (1998). Japan's United Nations Peacekeeping and Other Operations. In: Beauchamp, Edward R. eds., *Japan's Role in International Politics since World War II* (New York: Garland Publishing), s. 85-103.

Ishizuka, Katsumi (2013). Peacekeeping Contributor Profile: Japan. *Providing for Peacekeeping* (<http://www.providingforpeacekeeping.org/2014/04/03/contributor-profile-japan/>, 11. 4. 2017).

Japan Foundation nedatováno. *About us* (<http://www.jpff.go.jp/e/about/index.html>, 14. 4. 2017).

JFBA nedatováno. *What is JFBA* (<https://www.nichibenren.or.jp/en/about/us/profile.html>, 30. 3. 2017).

JFBA nedatováno a. *International Activities* (<https://www.nichibenren.or.jp/en/about/activities/international.html>, 30. 3. 2017).

JICA nedatováno. *Japan's ODA and JICA* (<https://www.jica.go.jp/english/about/oda/index.html>, 10. 4. 2015).

Landmine & Cluster Munition Monitor (2011). *Japan Mine Ban Policy* (http://www.the-monitor.org/en-gb/reports/2016/japan/mine-ban-policy.aspx#_ftnref1, 14. 4. 2017).

Laub, Zachary – McBride, James (2015). The Group of Seven (G7). *Council on Foreign Relations*. 2. 6. 2015 (<http://www.cfr.org/international-organizations-and-alliances/group-seven-g7/p32957>, 30. 3. 2017).

Lipsey, Phillip Y. (2008). Japan's Shifting Role in International Organization. In: Kohno, Masaru – Rosenbluth, Frances eds., *Japan and the World: Japan's Contemporary Geopolitical Challenges* (New Haven: Yale Ceas), s. 133-158.

Melissen, Jan (2005). The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice. In: Melissen, Jan ed., *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations* (New York: Palgrave Macmillan), s. 3-27.

MEZI Journal (2015). *Why is the „WTO“ important for Japan?* (http://www.meti.go.jp/english/publications/pdf/journal2015_05b.pdf, 28. 3. 2017), s. 14-19.

MOD nedatováno. *What Japan Can Do Now: Anti-piracy Measures and PKO* (http://www.mod.go.jp/e/publ/pamphlets/pdf/anti_piracy/top_cover.pdf, 11. 4. 2017), s. 1-8.

MOE (2001). *Asia-Pacific Environmental Innovation Strategy Project* (http://www-iam.nies.go.jp/aim/aim_workshop/aimws_07/presentation/s07_ono_ppt.pdf, 12. 4. 2017), s. 1-15.

MOE (2016). *Annual Report on the Environment in Japan 2016* (https://www.env.go.jp/en/wpaper/2016/pdf/2016_all.pdf, 12. 4. 2017).

MOE nedatováno. *Environmental Protection Policy in Japan: Introduction* (<https://www.env.go.jp/en/policy/plan/intro.html>, 12. 2. 2017).

MOE nedatováno a. *Public Relations Magazine* (<https://www.env.go.jp/en/focus/jeq/index.html>, 12. 4. 2017).

MOFA (2011). *Humanitarian Aid Policy of Japan* (http://www.mofa.go.jp/policy/emergency/pdfs/aid_policy_japan.pdf, 10. 4. 2017), s. 1-7.

MOFA (2012). *Japan's Efforts on Disarmament and Non-proliferation* (<http://www.mofa.go.jp/policy/un/disarmament/arms/overview.html>, 29. 3. 2017).

MOFA (2016). *Cooperation with International Organizations (UNESCO, UNU)* (<http://www.mofa.go.jp/policy/culture/coop/>, 14. 4. 2017).

MOFA (2016a). *The Rule of Law in the International Community* (<http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2016/html/chapter3/c030106.html>, 29. 3. 2017).

MOFA (2016b). *Japan's Human Rights Commitments and Pledges (Candidature for HRC membership 2017-2019)* (<http://www.mofa.go.jp/files/000175306.pdf>, 30. 3. 2017), s. 1-5.

MOFA (2016c). *Disarmament, Non-proliferation and the Peaceful Uses of Nuclear Energy* (<http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2016/html/chapter3/c030104.html>, 29. 3. 2017).

MOFA (2016d). *G7 Ise-Shima Leaders' Declaration* (<http://www.mofa.go.jp/files/000160266.pdf>, 30. 3. 2017).

- MOFA (2016e). *Response to Global Issues* (<http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2016/html/chapter3/c030202.html>, 12. 4. 2017).
- MOFA (2016f). *Development Cooperation (ODA, etc.)* (<http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2016/html/chapter3/c030201.html>, 10. 4. 2017).
- MOFA (2016g). *Humanitarian Assistance/Emergency Assistance* (<http://www.mofa.go.jp/policy/emergency/index.html>, 10. 4. 2017).
- MOFA (2016h). *Efforts to Promote Understanding of and Trust in Japan* (<http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2016/html/chapter3/c030400.html>, 14. 4. 2017).
- MOFA (2016ch). *Cultural Diplomacy* (<http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2016/html/chapter3/c030402.html>, 14. 4. 2017).
- MOFA nedatováno. *Public Diplomacy* (http://www.mofa.go.jp/policy/culture/public_diplomacy.html, 12. 4. 2017).
- Müftüler-Bac, Meltem (2015). Middle power. *Encyclopaedia Britannica*. 13. 10. 2015 (<https://www.britannica.com/topic/middle-power>, 8. 4. 2017).
- Nations Encyclopedia nedatováno. *Japan - Environment* (<http://www.nationsencyclopedia.com/Asia-and-Oceania/Japan-ENVIRONMENT.html>, 12. 4. 2017).
- Neary, Ian (2002). *Human Rights in Japan, South Korea and Taiwan* (New York: Routledge).
- Newman, Edward (2000). Japan and International Organizations. In: Takashi, Inoguchi – Jain, Purnendra eds. *Japanese Foreign Policy Today* (New York: Palgrave), s. 43-64.
- Noland, Marcus (2000). Japan and the International Economic Institutions. *Peterson Institute for International Economics*. 6. 7. 2000 (<https://piie.com/com>

mentary/speeches-papers/japan-and-international-economic-institutions, 28. 3. 2017).

NTI (2017). *Japan* (<http://www.nti.org/learn/countries/japan/nuclear/>, 29. 3. 2017).

OECD (2010). *OECD Environmental Performance Reviews: Japan* (http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/environment/oecd-environmental-performance-reviews-japan-2010_9789264087873-en#page1, 12. 4. 2017).

OECD (2014). *Japan 2014 Peer Review Chapter 7: Japan's humanitarian assistance* (http://www.oecd.org/fr/cad/examens-pairs/Japan%202014-peer-review-Chapter_7.pdf, 10. 4. 2017), s. 79-87.

Ogawa, Tadashi (2009). Origin and Development of Japan's Public Diplomacy. In: Snow, Nancy – Taylor, Phillip M. eds., *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (New York: Taylor & Francis), s. 270-281.

Peek, John M. (1992). Japan, United Nations, and Human Rights. *Asian Survey* 32 (3), s. 217-229.

Permanent Mission of Japan to the UN nedatováno. *Poverty and Development* (http://www.un.emb-japan.go.jp/topics/poverty_and_development.html, 10. 4. 2017).

Permanent Mission of Japan to the UN nedatováno a. *Peacebuilding* (<http://www.un.emb-japan.go.jp/topics/peacebuilding.html>, 12. 4. 2017).

Pert, Alison (2014). Australia as a Good International Citizen. *The Federation Press*. 8. 12. 2014 (<http://www.federationpress.com.au/bookstore/book.asp?isbn=9781862879874#bookcontents>, 5. 2. 2017).

- Peterková, Jana (2011). Veřejná diplomacie v proměnách času. *Ústav mezinárodních vztahů Praha*. 29. 4. 2011 (<http://www.iir.cz/article/verejna-diplomacie-v-promenach-casu>, 10. 2. 2017).
- Pollman, Mina (2015). Japan's Role in the Refugee Crisis. *The Diplomat*. 11. 9. 2015 (<http://thediplomat.com/2015/09/japans-role-in-the-refugee-crisis/>, 31. 3. 2017).
- Potter, Evan (2003). Canada and New Public Diplomacy. *International Journal* 58 (1), s. 43-64.
- Public Diplomacy Magazine (2009). *The Public Diplomacy of Middle Powers* (<http://www.publicdiplomacymagazine.com/the-public-diplomacy-of-middle-powers/>, 8. 4. 2017).
- Ravenhill, John (2008). Cycles of middle power activism: Constraint and choice in Australian and Canadian foreign policies. *Australian Journal of International Affairs* 52 (3), s. 309-327.
- Slezak, Michael (2017). Japan criticised after whale slaughtered in Australian waters. *The Guardian*. 16. 1. 2017 (<https://www.theguardian.com/environment/2017/jan/16/frydenberg-criticises-japan-after-whale-slaughtered-in-australian-waters>, 12. 4. 2017).
- Tanaka, Miya (2017). Abe will have a tough time getting bigger peacekeeping roles for Japan on U. N. missions. *The Japan Times*. 17. 4. 2017 (<http://www.japantimes.co.jp/news/2017/04/17/national/politics-diplomacy/abe-will-tough-time-getting-bigger-peacekeeping-roles-japan-u-n-missions/#.WPnRdvmLTDf>, 17. 4. 2017).
- Tatsumi, Yuki – Rudolph, Hana (2016). Japan's Evolving Role in the UN. *The Diplomat*. 15. 3. 2016 (<http://thediplomat.com/2016/03/japans-evolving-role-in-the-un/>, 29. 3. 2017).

Tay, Simon S. C. (2015). Rules-Based and International Law Approaches: Prospects and Challenges for ASEAN-Japan Cooperation. In: Sukma, Rizal – Yoshihide, Soeya eds., *Navigating Change: ASEAN-Japan Strategic Partnership in East Asia and in Global Governance* (Tokyo: Japan Center for International Exchange), s. 202-212.

The Economist (2015). *Japan's asylum laws: No entry* (<http://www.economist.com/news/asia/21646255-worlds-refugee-problem-grows-japan-pulls-up-drawbridge-no-entry>, 31. 3. 2017).

Tully, Stephen (2015). Book Reviews: Australia as Good International Citizen. *Bar News*, s. 93-94.

UNDP nedatováno. *Japan and UNDP* (<http://www.undp.or.jp/english/partnership/s.shtml>, 10. 4. 2017).

UNHCR (2016). *Contributions to UNHCR for the budget year 2016* (<http://www.unhcr.org/575e74567.html>, 31. 3. 2017).

UNHCR (2016a). *Contributions to UNHCR from non-governmental organizations, foundations and private donors for budget year 2016* (<http://www.unhcr.org/partners/donors/575e771a4/contributions-unhcr-budget-2016-breakdown-country-non-governmental-organizations.html>, 31. 3. 2017).

UNHCR nedatováno. *Sadako Ogata (Japan): 1991-2000* (<http://www.unhcr.org/sadako-ogata-japan-1991-2000.html>, 27. 3. 2017).

University of Minnesota nedatováno. *Human Rights NGOs And Research Centers-Japan* (<http://hrlibrary.umn.edu/research/japan-ngo.html>, 30. 3. 2017).

WDC (2016). *Japan Finally Accepts ICJ Ruling Applies to all Scientific Whaling* (<http://us.whales.org/blog/2016/04/japan-finally-accepts-icj-ruling-applies-to-all-scientific-whaling>, 27. 3. 2017).

Wheeler, Nicholas J. – Dunne, Tim (1998). Good international citizenship: a third way of British foreign policy. *International Affairs* 74 (4), s. 847-870.

World Heritage Center nedatováno. *Japan* (<http://whc.unesco.org/en/statesparties/jp/>, 14. 4. 2017).

Zenroren nedatováno. *Zenroren Affiliated Organizations* (http://www.zenroren.gr.jp/jp/english/about/english101029_02.html, 26. 3. 2017).

6 RESUMÉ

The theme of this thesis is: Japan between years 1951-2016: construction of the role of good international citizen. The aim of the thesis was to verify whether Japan plays the role of the good international citizen and whether Japan considers itself as one. The concept of the good international citizenship is in the field of international relations relatively new topic and it relates to the behavior of the state in foreign policy. Such citizen does not violate the international order, on the contrary, he seeks to contribute to it and addresses global issues. Most authors think about good international citizenship in connection with a particular foreign policy. This thesis looks for elements of good international citizenship in Japanese foreign policy. First I studied the theory of this citizenship in the works of the authors who dealt with this subject (Evans, Pert, Wheeler and Dunne, etc.).

Then I have defined the criteria of this role by examining the concept of good international citizen and the concept of middle powers. These criteria were: the respect and promotion of international law and norms and human rights, in this field the special attention was also paid to Ottawa Convention, support for multilateralism, including participation in international institutions, engaging in addressing international issues and challenges like disarmament and non-proliferation of nuclear weapons, refugees and asylum seekers and the environment. The next attribute was provision of aid including humanitarian assistance, engaging in international tasks such as peacekeeping and peacebuilding and activities in public diplomacy specific to the good international citizen and middle power.

Japan can be considered as the good international citizen since the 1990s, due to its high activity in most of the criteria. Japan is seen as a leader in two areas: in humanitarian assistance and in disarmament and non-proliferation of nuclear weapons. The issue of refugees and asylum seekers is the area in which Japan shows the lack of determination. Japan should also act in accordance with the international law and give up its whaling activities. The positive elements are

the use of public diplomacy and the involvement of Japanese public, civil society organizations and Japanese NGOs in various governmental activities. Japanese politicians do not express themselves directly about Japan as a good international citizen, but support for it can be found in their style of expression on individual themes. First of all in the Japanese willingness to be leader in selected areas, in the multilateral approach to reach solutions on global issues, in the promotion of international law and in efforts to improve the image, reputation and prestige of Japan in the international system. Based on the criteria, it can be concluded that Japan is trying to play the role of a good international citizen.

7 PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Podíl hlasovacího práva G7 v IMF v souvislosti s HDP

Příloha č. 2: Počet osob na vedoucích pozicích v mezinárodních organizacích

Příloha č. 3: Přehled ujednání o odzbrojování a nešíření zbraní hromadných ničení, střel a konvenčních zbraní

Příloha č. 4: Rámec pro řízení EKO Asie

Příloha č. 5: Přehled statistik o Japonském životním prostředí

Příloha č. 6: Top 20 donorů DAC

Příloha č. 7: Top 20 donorů pro rok 2015 vzhledem k jejich HND

Příloha č. 8: Japonské hrubé a čisté příspěvky do oficiální rozvojové pomoci

Příloha č. 9: Top 10 příjemců japonské ODA

Příloha č. 10: Japonská bilaterální a multilaterální ODA

Příloha č. 11: Bilaterální ODA Japonska podle sektorů

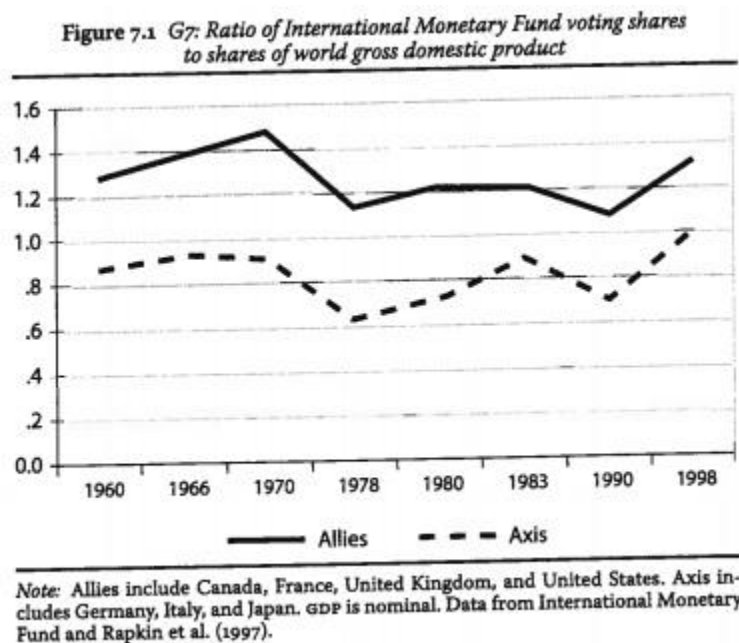
Příloha č. 12: Schéma poskytování japonské ODA

Příloha č. 13: Schéma japonského systému rozvojové pomoci

Příloha č. 14: Schéma odesílání japonské pomoci při katastrofách

Příloha č. 15: Průzkum veřejného mínění v Japonsku na participaci v PKO

Příloha č. 1: Podíl hlasovacího práva G7 v IMF v souvislosti s HDP

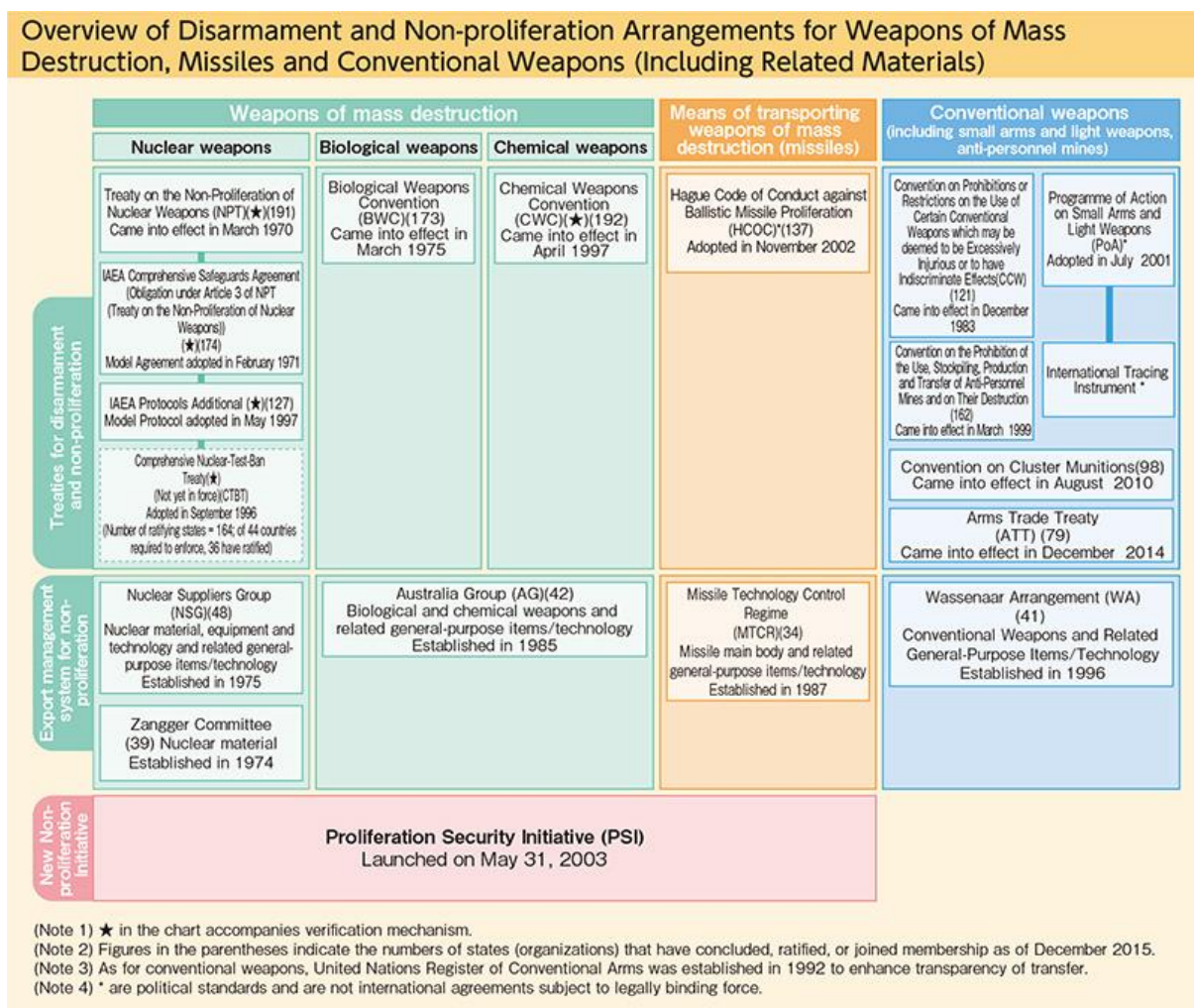
Zdroj: <http://web.stanford.edu/~plipsy/LipsyJWorld.pdf> (14. 4. 2017).

Příloha č. 2: Počet osob na vedoucích pozicích v mezinárodních organizacích

Zdroj: <http://web.stanford.edu/~plipsy/LipsyJWorld.pdf> (14. 4. 2017).

Příloha č. 3: Přehled ujednání o odzbrojování a nešíření zbraní hromadných ničení, střel a konvenčních zbraní

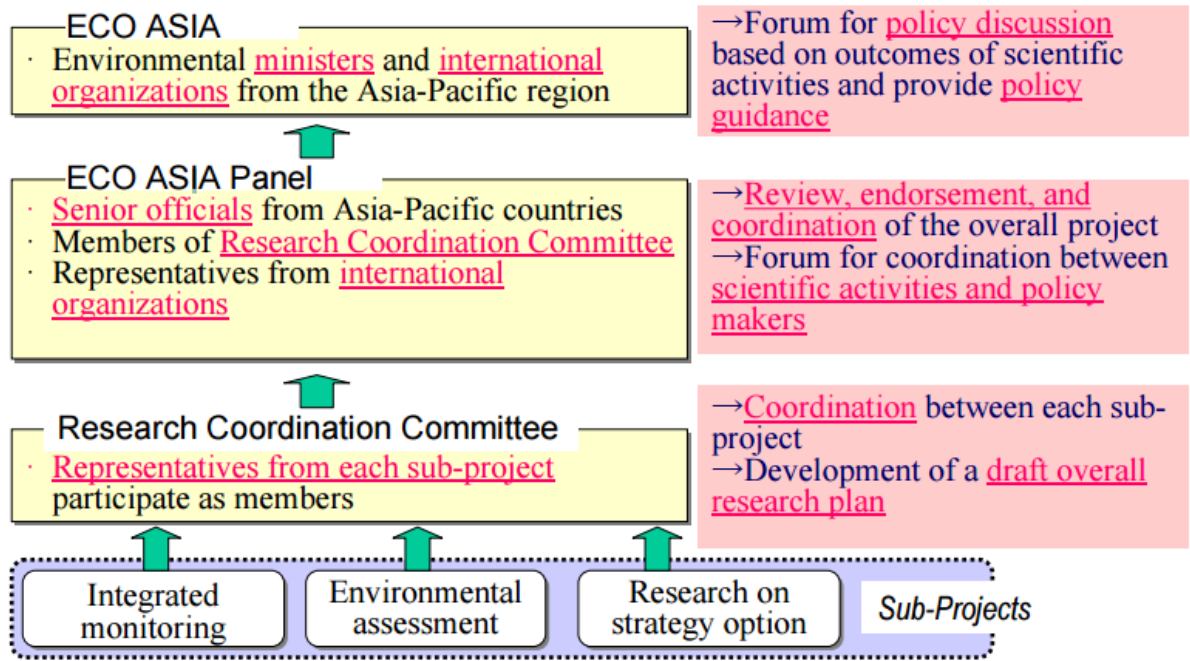

Zdroj:

<http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2016/html/images/fg030118.jpg>

(14. 4. 2017).

Příloha č. 4: Rámec pro řízení EKO Asie

Management FrameworkZdroj: [http://www-](http://www-iam.nies.go.jp/aim/aim_workshop/aimws_07/presentation/s07_ono_ppt.pdf)

iam.nies.go.jp/aim/aim_workshop/aimws_07/presentation/s07_ono_ppt.pdf (14.

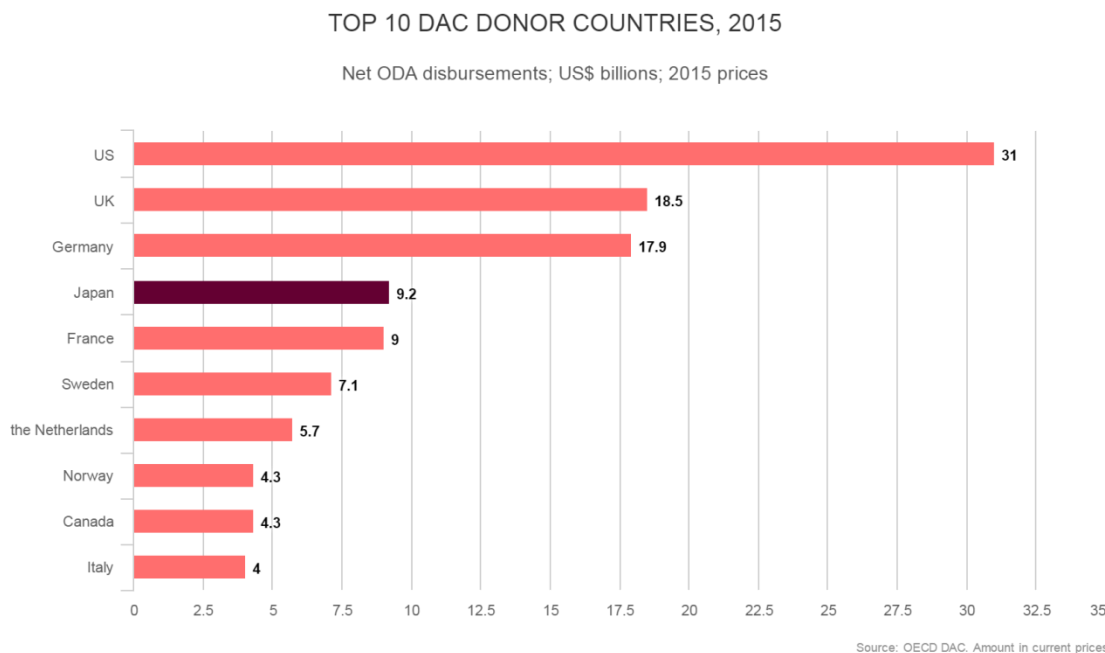
4. 2017).

Příloha č. 5: Přehled statistik o Japonském životním prostředí

STAT	AMOUNT	DATE	RANK	HISTORY
CO2 Emissions per 1000	9.59	2003	22nd out of 174	
Climate change > CO2 emissions from electricity and heat production, total > Million metric tons	561.21	2011	6th out of 137	
Current issues	air pollution from power plant emissions results in acid rain; acidification of lakes and reservoirs degrading water quality and threatening aquatic life; Japan is one of the largest consumers of fish and tropical timber, contributing to the depletion of these resources in Asia and elsewhere	2011		
Ecological footprint	4.2	2012	8th out of 50	
Marine fish catch	3.96 million tons	1999	4th out of 139	
Municipal waste generation	410 kgs per person per year	2000	17th out of 17	
Pollution perceptions > Air pollution	36.46	2014	44th out of 59	
Pollution perceptions > Air quality	63.54	2014	16th out of 59	
Pollution perceptions > Clean water	61.25	2014	16th out of 59	
Pollution perceptions > Drinking water pollution	28.75	2014	43th out of 59	
Pollution perceptions > Drinking water quality	71.25	2014	17th out of 59	
Pollution perceptions > Water pollution	38.75	2014	44th out of 59	
Proportion of land area under protection	16.54%	2012	93th out of 217	
Transport CO2 emission index	622.5	2014	38th out of 38	
Waste generation	270 kgs per person per year	2000	15th out of 16	

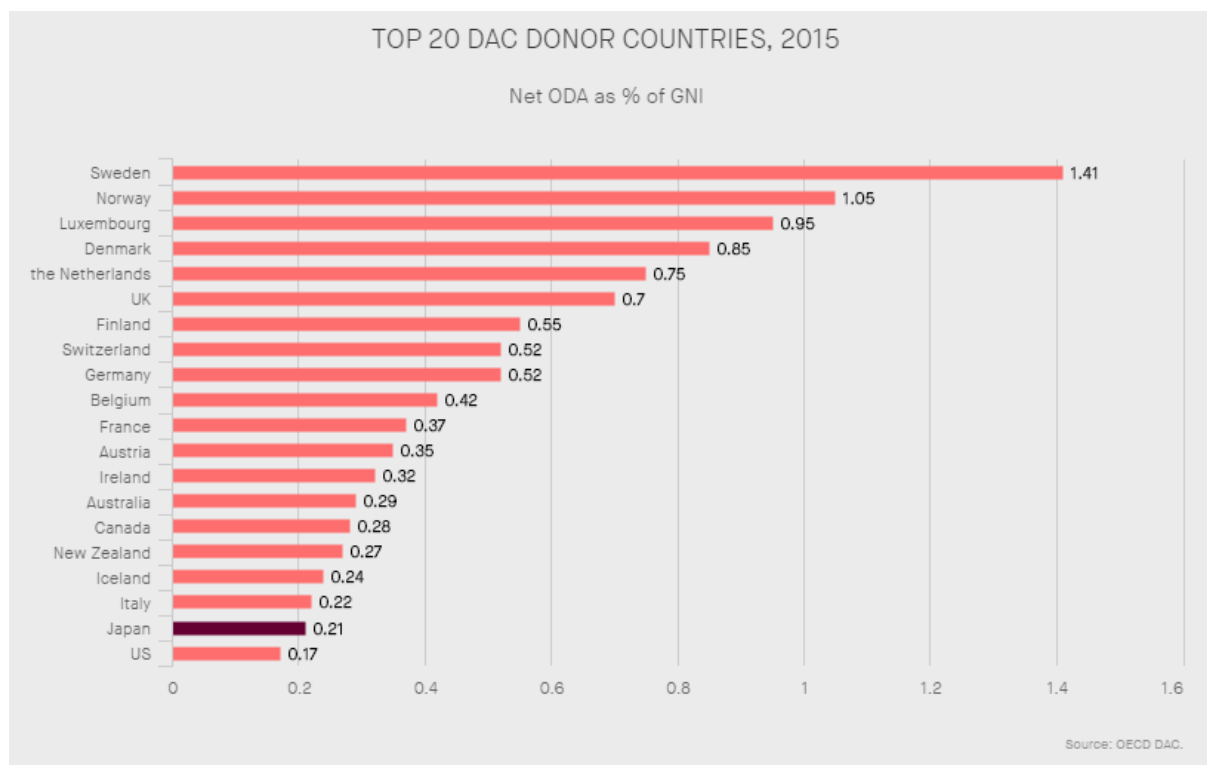
Zdroj: <http://www.nationmaster.com/country-info/profiles/Japan/Environment>
(14. 4. 2017).

Příloha č. 6: Top 20 donorů DAC

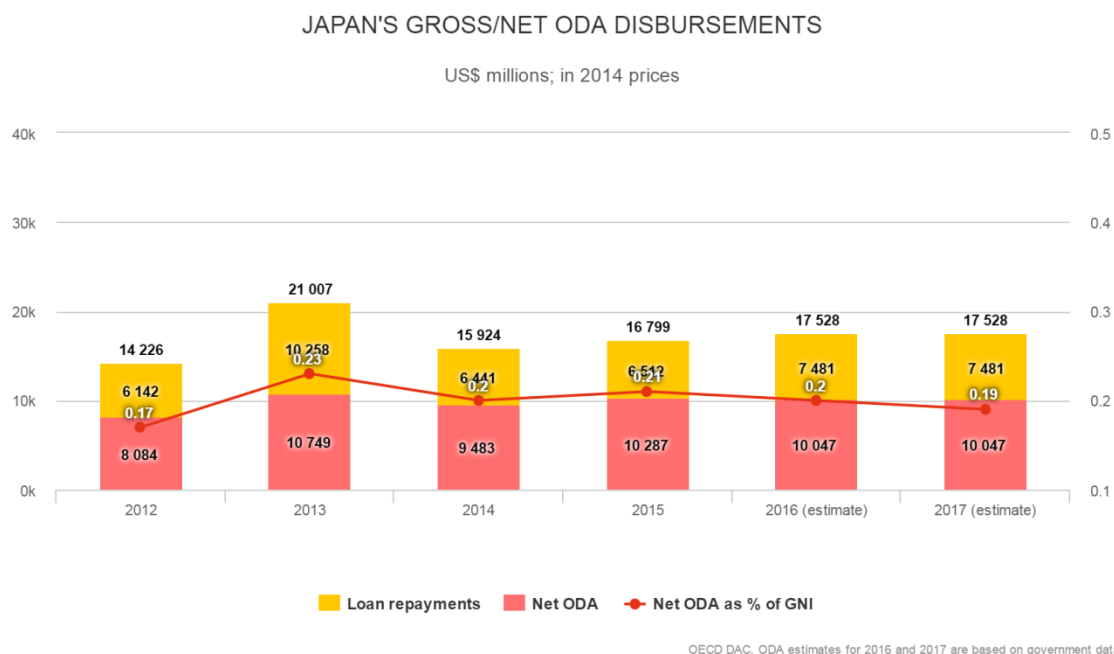
Zdroj: https://donortracker.org/content/2-countries/7-japan/1q/donor-tracker_japan_question-one_march-2017.pdf (14. 4. 2017).

Příloha č. 7: Top 20 donorů pro rok 2015 vzhledem k jejich HND

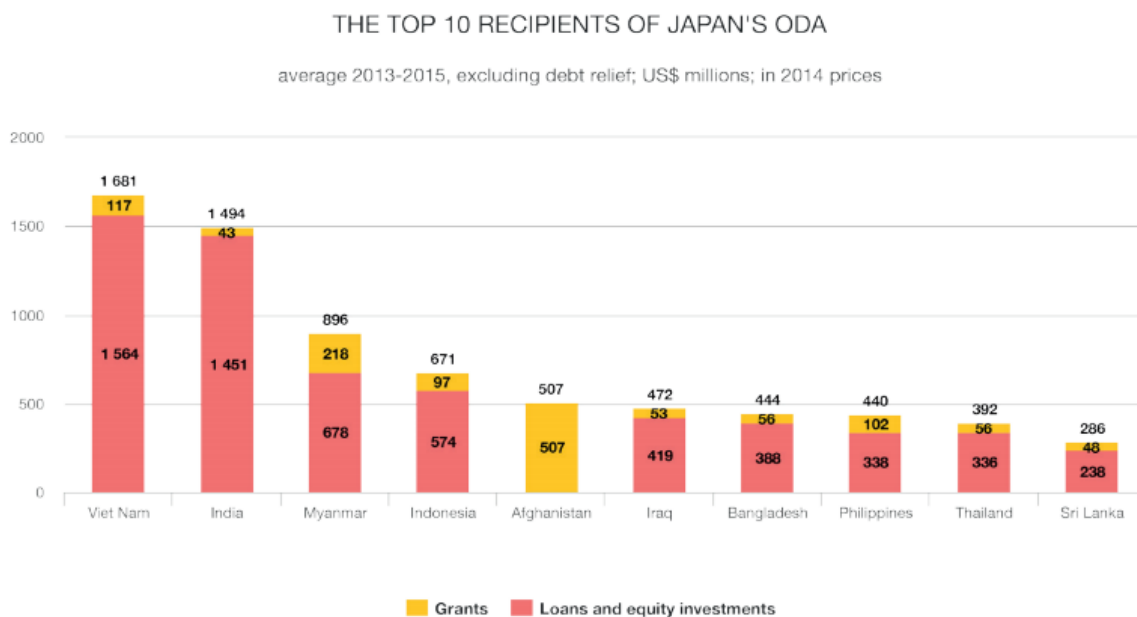
Zdroj: https://donortracker.org/content/2-countries/7-japan/1q/donor-tracker_japan_question-one_march-2017.pdf (14. 4. 2017).

Příloha č. 8: Japonské hrubé a čisté příspěvky do oficiální rozvojové pomoci

Zdroj: https://donortracker.org/content/2-countries/7-japan/1q/donor-tracker_japan_question-one_march-2017.pdf (14. 4. 2017).

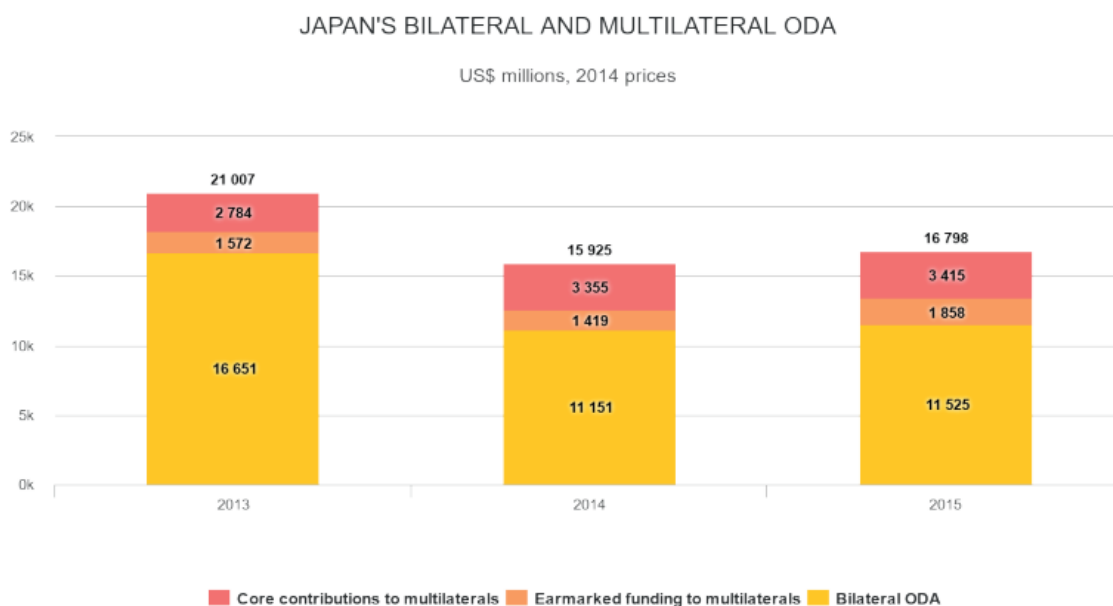
Příloha č. 9: Top 10 příjemců japonské ODA

Source: OECD CRS, in 2014 prices.

Zdroj: https://donortracker.org/content/2-countries/7-japan/6q/donor-tracker_japan_question-six_march-2017.pdf (14. 4. 2017).

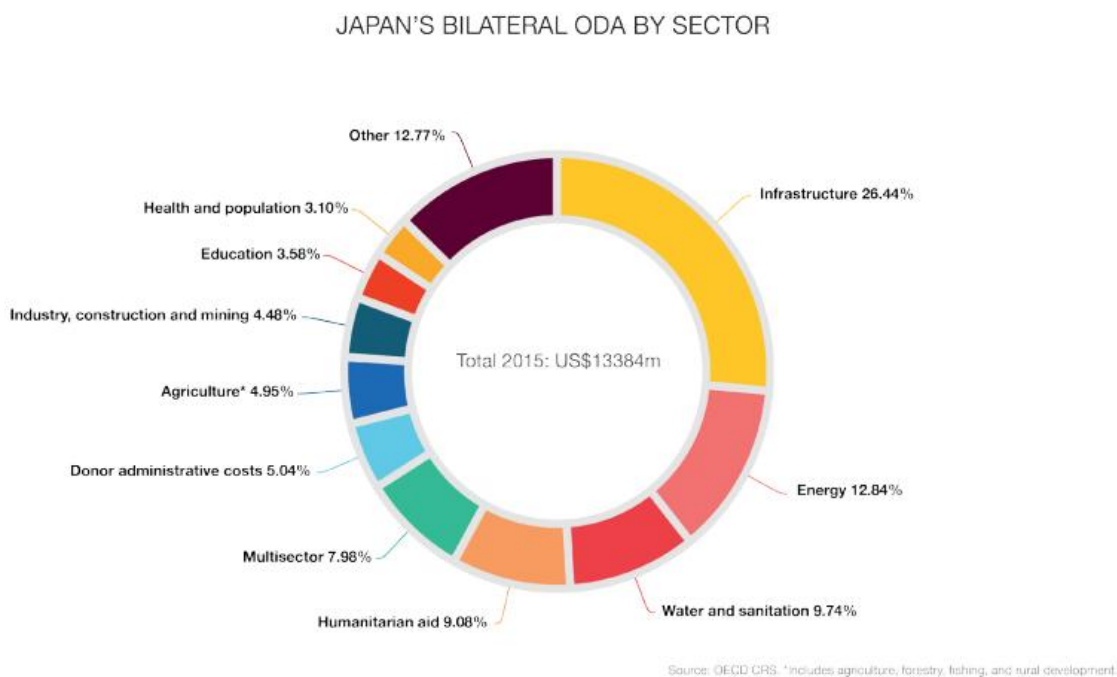
Příloha č. 10: Japonská bilaterální a multilaterální ODA

Source: OECD DAC, Gross disbursements.

Zdroj: https://donortracker.org/content/2-countries/7-japan/6q/donor-tracker_japan_question-six_march-2017.pdf (14. 4. 2017).

Příloha č. 11: Bilaterální ODA Japonska podle sektorů

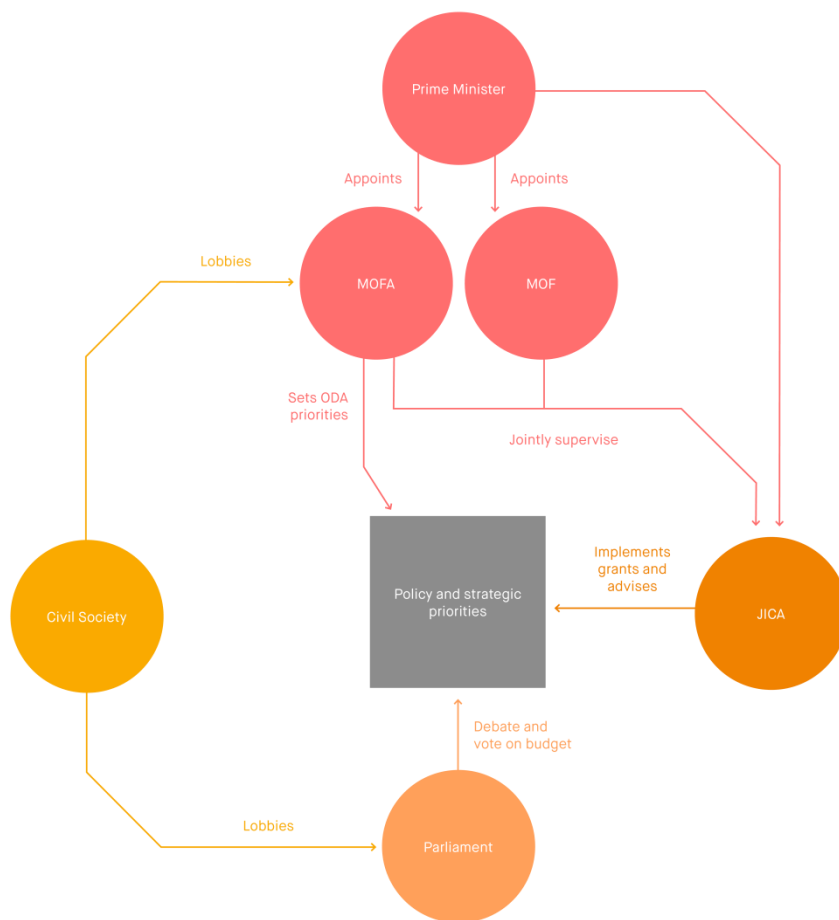
Zdroj: https://donortracker.org/content/2-countries/7-japan/2q/donor-tracker_japan_question-two_march-2017.pdf (14. 4. 2017).

Příloha č. 12: Schéma poskytování japonské ODA

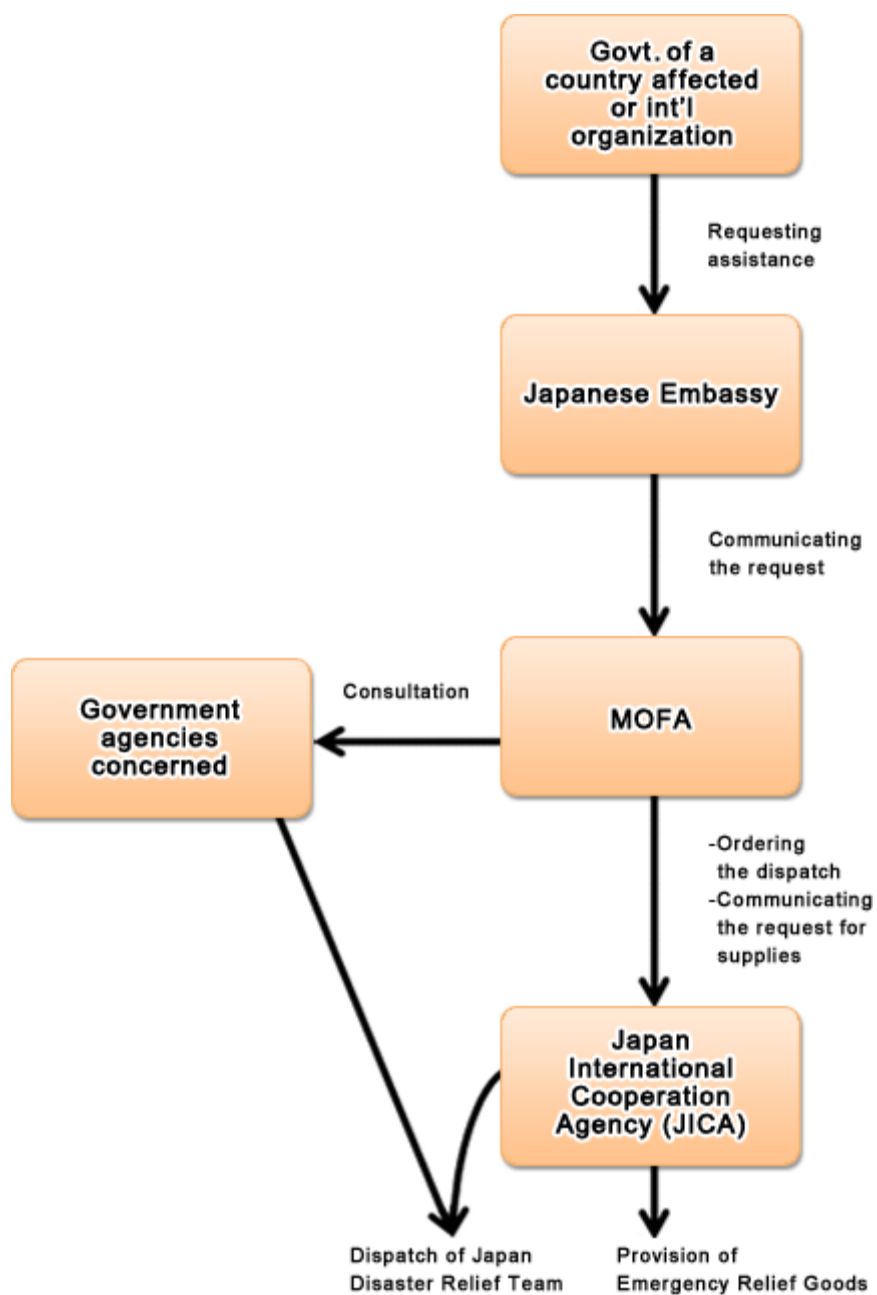

*This excludes Grant Aid which the Ministry of Foreign Affairs will continue to directly implement for the necessity of diplomatic policy.

Zdroj: https://www.jica.go.jp/english/about/img/img_oda_01.gif (14. 4. 2017).

Příloha č. 13: Schéma japonského systému rozvojové pomoci

Zdroj: <https://donortracker.org/content/2-countries/7-japan/3q/japan.png> (14. 4. 2017).

Příloha č. 14: Schéma odesílání japonské pomoci při katastrofách

Zdroj: <http://www.mofa.go.jp/files/000056024.gif> (14. 4. 2017).

Příloha č. 15: Průzkum veřejného mínění v Japonsku na participaci v PKO

Opinion Poll on SDF participation in future UN peacekeeping operations

	<i>Agree/agree somewhat</i>	<i>Can't say/ don't know</i>	<i>Disagree/disagree somewhat</i>
Feb. 1991	45.5%	16.6%	37.9%
Jan. 1994	48.4%	21%	30.6%
Feb. 1997	64%	22.4%	13.6%
Jan. 2000	79.5%	11.9%	8.7%

Zdroj: <http://www.providingforpeacekeeping.org/2014/04/03/contributor-profile-japan/> (14. 4. 2017).